

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ»**

ΖΙΟΥ ΕΛΕΝΑ

ΜΠΑΛΑΝΗ ΣΟΥΕΛΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Δρ. ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2012

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι αφιερωμένη στους γονείς μας που στηρίζουν κάθε μας προσπάθεια.

*Τύπος,
η τέταρτη εξουσία !*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση των σπουδών μας στο ανώτερο τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα Πάτρας, απευθύνουμε θερμές ευχαριστίες στο εκπαιδευτικό προσωπικό του τμήματος και ιδιαίτερα στον εποπτεύοντα καθηγητή μας Δρ. Μανιάτη Αντώνιο για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση του.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΡΕΥΝΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	5
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ.....	6
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	10
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	16
ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	16
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	16
1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	17
1.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	18
1.4. ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	19
1.5. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	20
1.6 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	22
1.7 Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	24
1.8 ΣΥΝΥΠΑΡΕΞΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	26
1.9 Η ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	27
1.10 ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ	29
1.11. ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ.....	30
1.12 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ .	31
1.13 Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΗ (ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ) ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	34
ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	34
2.1 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	34

2.2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ	38
2.3. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΠΡΟΣΒΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	40
2.4. ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.....	43
2.5 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	45
2.6 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	46
2.6.1 ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ	46
2.6.2 ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ – ΑΡΘΡΟ 9Α.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	56
Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	56
3.1 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	56
3.2 ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΠΟΥ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ.....	57
3.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 14 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	58
3.4 ΈΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - Α.Ν. 1092/1938, ΑΡΘΡΟ 1	59
3.5 ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ	61
3.6 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	62
3.7 ΦΟΡΕΙΣ - ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	64
3.7.1 «ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ ΝΟΜΟΥ»	65
3.8 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ.....	65

3.9 ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ.....	67
3.9.1 ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ - ΚΑΤ' ΕΞΑΙΡΕΣΗ	68
3.9.2 Η ΔΙΑΤΑΓΗ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ ΕΝΤΥΠΩΝ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ	71
3.10 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΑΓΩΓΕΣ - ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ - Ν.1178/1981	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	77
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ	77
4.1 ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΜΕ	77
4.2 ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	81
4.3 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ Η ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.....	82
4.4 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΦΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΩΝ ΜΜΕ ΑΦΕΤΕΡΟΥ.....	84
4.5 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - 14 ΤΟΥ ΣΥΝΤ., 10/2 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ	86
4.6 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΟΣΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ.....	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	99
ΕΡΕΥΝΑ	99
5.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	99
5.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	126
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	128
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	131

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΣΡ : Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης

ΕΔΑΕ : Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών

ΕΕΤΤ: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων

ΑΚ: Αστικός κώδικας

ΟΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΔΣΠΑΠΔ: Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

Π.Κ: Ποινικός Κώδικας

Κ.Πολ.Δικ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Συλλογάται καλά όποιος συλλογάται ελεύθερος»... Αυτή η παγκόσμια, διαχρονική αλήθεια ειπώθηκε πριν από 200 χρόνια από τον Ρήγα Φεραίο και δεν παύει ν' αποτελεί στοίχημα-πρόκληση του σήμερα.

Σ' αυτή την ελευθερία βρίσκουν σάρκα και οστά τα περισσότερα δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου, όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η ελευθερία πληροφόρησης και γνώσης, η ελευθερία της σκέψης. Ο βαθμός ελευθερίας του τύπου είναι μέτρο ένδειξης του επιπέδου του πολιτισμού μιας χώρας , του ελεύθερου πνεύματος των πολιτών, της κλίμακας της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης.

Ωστόσο, όπως η ίδια η έννοια της «ελευθερίας» εσωκλείει τους απαραίτητους περιορισμούς, δηλ. τον σεβασμό της ελευθερίας του άλλου, την αρμονικώς διάλληλη σχέση της με την έννοια της «ισότητας», έτσι και η ελευθερία του τύπου εμπεριέχει, και δια τούτου ολοκληρώνεται εντός εννόμου τάξεως, τους νόμιμους περιορισμούς και τις ειδικές οριοθετήσεις.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή πραγματοποιείται με σκοπό τη μελέτη της έννοιας της ελευθερίας του τύπου και του θεσμικού πλαισίου που τη συνοδεύει, και την εμβάθυνση στη σχέση αυτής με την προστασία της ιδιωτικής ζωής των ατόμων.

Πιο συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε εκτενώς στα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παραθέσουμε τα δικαιώματα προστασίας ιδιωτικού βίου και προσωπικότητας.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται η έννοια του τύπου και η νομοθεσία που διέπει την ελευθερία που τον περιβάλλει.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθεται η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην ελευθερία του τύπου και στην ιδιωτική ζωή.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο υπάρχουν τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στις εφημερίδες της Πάτρας, και τα συμπεράσματα που απορρέουν από αυτή.

Τέλος η εργασία κλείνει με το γενικό συμπέρασμα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα καθώς και πλήρη βιβλιογραφική αναφορά για τις πηγές από όπου αντληθήκαν οι πληροφορίες που αναφέρονται στην εργασία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ελευθερία του Τύπου σημαίνει έλευση, όχι όμως και στο άβατο της ιδιωτικής ζωής. Το συγκεκριμένο ερώτημα απασχολεί ολοένα και περισσότερο τους ανθρώπους και ειδικότερα όσους ασχολούνται με τον Τύπο και την ελεύθερη παραγωγή λόγου. Γίνεται αντικείμενο συζητήσεων και αναλύσεων ανά την υφήλιο και προβληματίζει δημοσιογραφικούς και νομικούς κύκλους αλλά και τον καθένα ως αυτόνομη προσωπικότητα.

Το απαραβίαστο της προσωπικής ζωής αποτελεί θέσφατο για τον καθένα και είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου. Προστατεύεται από Διεθνείς Συνθήκες και Ανεξάρτητες Αρχές και συνιστά θεμελιώδες και αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης. Κάθε άτομο γίνεται κοινωνός της απόλυτης προσωπικής του ελευθερίας και έχει δικαίωμα να βιώνει κάθε δυνατότητα που πηγάζει και εκπορεύεται μέσα από αυτήν.

Παράλληλα, η Ελευθερία του Τύπου αποτελεί παράγοντα εκ των ων ουκ άνευ σε μια ελεύθερη και ευνομούμενη κοινωνία. Η Ελευθεροτυπία συνιστά ύψιστη κατάκτηση της Δημοκρατίας καθώς δίνει το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης και άποψης. Δεν νοείται ελεύθερη και δημοκρατική λειτουργία δίχως την ουσιαστική αλλά και συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία Τύπου και Λόγου.

Παρόλο όμως που τόσο η Ελευθερία της Προσωπικής και Ιδιωτικής Ζωής όσο και η Ελευθερία του Τύπου και η ελεύθερη έκφραση Λόγου είναι κατοχυρωμένα και αναγκαία δικαιώματα, πολλές φορές έρχονται σε ανοικτή σύγκρουση καταπατώντας η μία την άλλη. Προσωπικά δεδομένα, απόρρητα στοιχεία και ιδιωτικές υποθέσεις προβάλλονται από τον Τύπο πολλές φορές και δημιουργούν μείζον ζήτημα για την αναγκαιότητα

προστασίας του ιδιωτικού απορρήτου και της ύπαρξης ορίων στη λειτουργία του Τύπου.

Στην περίπτωση της σύγκρουσης του δικαιώματος της έκφρασης δια του Τύπου με το δικαίωμα του σεβασμού του ιδιωτικού βίου εμφανίζεται μια αντίθεση θα μπορούσε να πει κανείς μεταξύ δύο ισοδύναμων ομάδων συμφερόντων ή κατά μία άλλη προσέγγιση, δύο αυτοτελών συνταγματικών δικαιωμάτων από τα οποία κανένα δεν μπορεί πολύ εύκολα να αξιώσει υπεροχή έναντι του άλλου. Κι αυτό γιατί και τα δύο αποτελούν βασικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Συνεπώς αν θεωρήσει κανείς ισοδύναμα τα δύο αυτά θεμελιώδη δημοκρατικά δικαιώματα, η σύγκρουση δεν μπορεί να λυθεί βάσει γενικών κανόνων αλλά πρέπει να ρυθμίζεται από τα δικαστήρια μετά από στάθμιση της εκάστοτε περίπτωσης.

Οι τέσσερις διοικητικές αρχές είναι :

- ∅ Επικοινωνίας :
 - ΕΣΡ (Σύνταγμα 15),
 - ΕΔΑΕ (Σύνταγμα 19),
 - ΕΕΤΤ (δεν κατοχυρώνετε)
- ∅ Προσωπικά δεδομένα 9Α Συντάγματος

Και οι τέσσερις παραπάνω αρχές θα πρέπει να ασχολούνται με το ίδιο αντικείμενο. Πρέπει να υπάρχει μια ενιαία δύναμη γιατί μεταξύ των τεσσάρων ο κόσμος συγχέεται και οι αρχές χάνουν την αξιοπιστία τους. Εικάζουμε ότι ενδείκνυται η θέσπιση ήδη στο σύνταγμα και η λειτουργία μιας μόνον πολυδύναμης εξειδικευμένης Ανεξάρτητης Αρχής Επικοινωνιών και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας παρουσιάζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα δικαιώματα της προστασίας ιδιωτικού βίου και της προσωπικότητας.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσετε η ελευθερία του τύπου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η σύνδεση της ιδιωτική ζωή και ελευθερία του τύπου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έρευνα μας σε τοπικές εφημερίδες της Πάτρας σχετικά με την ιδιωτική ζωή και την ελευτεριά του τύπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι το Σύνταγμα περιλαμβάνει κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν αφενός την οργάνωση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας και αφετέρου, τις σχέσεις μεταξύ πολιτείας και πολιτών. Οι κανόνες που προβλέπουν και ρυθμίζουν τις σχέσεις πολιτείας και πολιτών και γενικότερα τις σχέσεις μεταξύ εξουσιαζόντων και εξουσιαζομένων χαρακτηρίζονται ως δημόσιες ελευθερίες ή θεμελιώδη δικαιώματα ή ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα καθορίζουν το ποσοστό ελευθερίας που διαθέτουν τα μέλη συγκεκριμένης κοινωνίας σε σχέση με την κρατική δύναμη, οριοθετώντας έτσι το μέγεθος της αυθυπαρξίας και του αυτοκαθορισμού που διαθέτει κάθε άνθρωπος.

Είναι επίσης σκόπιμο να διευκρινισθεί ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα ευρισκόμενα στο Σύνταγμα έχουν αυξημένη τυπική δύναμη. Αυτό σημαίνει ότι δεν καταργούνται ή μεταβάλλονται από τυπικό νόμο ή οποιαδήποτε κανονιστική πράξη της εκτελεστικής λειτουργίας, αλλά θέτουν τα όρια και το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου οφείλουν να κινούνται τα συντεταγμένα όργανα της πολιτείας σε ό,τι αφορά τις σχέσεις τους με τους πολίτες. Υπό την ανωτέρω εκδοχή, τα θεμελιώδη δικαιώματα έχουν διακλαδικό νομικό χαρακτήρα, καθώς θέτουν τους πρωταρχικούς κανόνες του διοικητικού δικαίου, του ποινικού δικαίου, του εργατικού δικαίου, του αστικού δικαίου, καθώς και του δικονομικού δικαίου συνολικά.

Για την εννοιολογική προσέγγιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι χρήσιμα, εκτός των παραδοσιακών νομικών ερμηνευτικών μεθόδων, τα πορίσματα της πολιτικής επιστήμης, της συνταγματικής ιστορίας, καθώς και της πολιτικής κοινωνιολογίας. Στον εμπλουτισμό του καταλόγου των θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και στην ανανοηματοδότηση του περιεχομένου των προβλεπομένων στο Σύνταγμα δικαιωμάτων συμβάλλουν κανόνες διεθνούς δικαίου, οι οποίοι (επι)κυρώνονται κατά τη διαδικασία του άρθρου 28 του Συντάγματος 1975/1986/2001 και ισχύουν ως εσωτερικό δίκαιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν το ν.δ.53/1974, με το οποίο εντάχθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Σύμβαση της Ρώμης 1950), η οποία διαθέτει τυπική ισχύ υπέρτερη από κάθε αντίθετη διάταξη που θεσπίζει ο έλληνας νομοθέτης, είτε με τυπικό νόμο είτε με κανονιστική πράξη της εκτελεστικής λειτουργίας¹.

1.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Υπό τον όρο θεμελιώδη δικαιώματα εννοείται η ικανότητα που απονέμεται από το ισχύον δίκαιο για την ικανοποίηση συμφερόντων που έχουν σχέση με την άσκηση της κρατικής εξουσίας, εφόσον από τη μία πλευρά υπάρχει πρόσωπο και από την άλλη πλευρά υπάρχει φορέας της κρατικής εξουσίας που ενεργεί με αυτή την κυριαρχική ιδιότητά του. Τα θεμελιώδη δικαιώματα διακρίνονται σε ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά.

Ως ατομικά εννοούνται εκείνα εκ των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία διαθέτουν αρνητικό περιεχόμενο, διασφαλίζουν τη νομική

¹ Δαγτόγλου Πρόδρομος, Ατομικά Δικαιώματα, Β' Έκδοση, 2005, σελ.3-220

κατάσταση αρνητικά και θεμελιώνουν αξίωση για αποχή της κρατικής εξουσίας (*status negativus*).

Ως πολιτικά εννοούνται εκείνα εκ των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία διαθέτουν ενεργητικό περιεχόμενο και θεμελιώνουν αξίωση για συμμετοχή του υποκειμένου του στην κρατική εξουσία (*status activus*).

Ως κοινωνικά εννοούνται εκείνα εκ των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία έχουν θετικό περιεχόμενο, θεμελιώνουν αξίωση για παροχή ορισμένων υπηρεσιών και αξίωση οικονομικών παροχών (*status positivus*).

Ωστόσο, η ανωτέρω σκιαγραφείσα κατάταξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι σχηματική και σχετική, γιατί τα τρία είδη είναι παραπληρωματικά μεταξύ τους, αφού επηρεάζουν αμοιβαία την κατοχύρωση και την άσκησή τους.

1.3 ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Στην αρχαία Ελλάδα η ατομική ελευθερία ήταν πραγματική κατάσταση και όχι νομική κατοχύρωση, στοιχείο το οποίο επαληθεύεται αν ανακαλέσουμε στη μνήμη τη διαπίστωση "εν μέρει άρχειν και άρχεσθαι".

Ο δρόμος για τη νομική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι μακρύς. Η αφετηρία του βρίσκεται στον ύστερο Μεσαίωνα, όταν ο άνθρωπος χειραφετείται από την Εκκλησία και ακολούθως από το Μονάρχη. Κατά την περίοδο αυτή διαμορφώνονται τα οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία, τα οποία θα οδηγήσουν στη διάκριση μεταξύ ιδιωτικής κοινωνίας και πολιτικής κοινωνίας. Συν τω χρόνω η ανάπτυξη του εμπορίου και των οικονομικών συναλλαγών διαμόρφωσε την αστική

τάξη, η οποία ως κάτοχος συσσωρευμένου κεφαλαίου ήταν νομικά ανυπεράσπιστα απέναντι στην αυθαιρεσία της απολυταρχικής εξουσίας του μονάρχη. Τα αιτήματα που προέβαλλε ήταν η κατοχύρωση της ελευθερίας και της ιδιοκτησίας. Τα αιτήματα της αστικής τάξης αποτέλεσαν πολιτικές αποφάσεις, καθώς αλλού επιβλήθηκαν (Γαλλία) και αλλού υιοθετήθηκαν (Αγγλία). Ακολούθως, οι αποφάσεις αυτές για να διατηρήσουν την ισχύ τους εντάχθηκαν σε Σύνταγμα. Στο επίπεδο των θεμελιωδών δικαιωμάτων η ελευθερία καθιερώνεται με διττό τρόπο : αφενός ως αυτονομία, αφετέρου ως συμμετοχή. Ως αυτονομία θεωρούνται τα ατομικά δικαιώματα , ενώ ως συμμετοχή θεωρούνται τα πολιτικά δικαιώματα. Τα μεν ως "δικαιώματα του ανθρώπου" εγγυώνται την αποχή της κρατικής εξουσίας, τα δε ως "δικαιώματα του πολίτη" εγγυώνται τη συμμετοχή στη διαμόρφωση και την άσκηση της πολιτικής εξουσίας.

Έτσι οι πρώτες ρυθμίσεις του 18^{ου} αιώνα περιλαμβάνουν τα ατομικά και τα πολιτικά δικαιώματα. Ο άνθρωπος γίνεται "ον πολιτικό", αφού υπάρξει "ον ιδιωτικό". Τα κοινωνικά δικαιώματα κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα μόλις μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο².

1.4. ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Πολίτευμα είναι ο συστηματικός τρόπος με τον οποίο συγκροτείται και ασκείται η κρατική εξουσία. Το πολίτευμα που διασφαλίζει τις ατομικές ελευθερίες καλείται φιλελεύθερο. Τα σύγχρονα πολιτεύματα είναι φιλελεύθερα στο μέτρο κατά το οποίο διασφαλίζουν ατομικά δικαιώματα και είναι δημοκρατικά στο μέτρο κατά το οποίο διασφαλίζουν πολιτικά δικαιώματα και συγχρόνως ισχύει η αρχή της καθολικής

² Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, σελ.1-94

ψηφοφορίας. Τα δημοκρατικά πολιτεύματα τείνουν στον αυτοκαθορισμό των πολιτών τους, στοιχείο το οποίο ευνοούν τόσο η συμμετοχή στη διαμόρφωση και άσκηση της κρατικής εξουσίας, όσο και η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, στα σύγχρονα πλουραλιστικά πολιτεύματα είναι ανέφικτη η ταύτιση αρχόντων και αρχομένων, δηλαδή είναι ανέφικτος ο αυτοκαθορισμός του λαού με ομόφωνη παμψηφία. Εάν η ανωτέρω διαπίστωση είναι αληθής και πραγματική, τότε η θέσπιση και η διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων είναι *conditio sine qua non* για το σύγχρονο δημοκρατικό πολίτευμα, καθώς τα ατομικά δικαιώματα διασφαλίζουν την προστασία της εκάστοτε μειοψηφίας. Άλλωστε, όπως έχει προσφυώς παρατηρηθεί, η ελευθερία χάνει την αποτελεσματικότητά της, όταν καταντάει προνόμιο, δηλαδή η ελευθερία πρέπει να διασφαλίζεται υπέρ εκείνων που διαφωνούν με την εκάστοτε πλειοψηφία. Άλλωστε είναι το σύνολο των ατομικών δικαιωμάτων που εγγυάται την ανόθευτη άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

1.5. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα ατομικά δικαιώματα αποκτούν νομική υπόσταση όχι επειδή στηρίζονται στη "θεία βούληση" ή στον "ορθό λόγο" ή στη "φύση του ανθρώπου", αλλά επειδή είναι προϊόντα ισχύοντος Συντάγματος, το οποίο καθορίζει τους δικαιούχους και τα προστατευόμενα συμφέροντα. Το δικαίωμα είναι αποδοθείσα έννομη ικανότητα, άρα προϋποθέτει τεθειμένο (θετικό) δίκαιο, καθώς και πολιτειακή εξουσία, που επιβάλλει αποτελεσματικά την προστασία των δικαιωμάτων που έχει θεσπίσει.

Οι σχετικές συνταγματικές διατάξεις, οι οποίες κατοχυρώνουν ατομικά δικαιώματα είναι νομικά ισότιμες και ισοδύναμες. Ορισμένες

διατάξεις ωστόσο απολαμβάνουν ιδιαίτερης ισχύος, αφού σύμφωνα με το άρθρο 110, παρ.1, Συντ. 1975/1986/2001 δεν υπόκεινται σε αναθεώρηση. Πρόκειται για το άρθρο 2, παρ. 1 ("Ο σεβασμός και προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας"), το άρθρο 4, παρ. 1, 4 και 7 ("Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου" - "Μόνο έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους" - "Τίτλοι ευγενείας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε έλληνες πολίτες"), το άρθρο 5, παρ. 1 και 3 ("Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη" - "Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται, ούτε συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται, ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος"), το άρθρο 13, παρ.1 ("Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις κανενός"), το άρθρο 26 ("Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια. Οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού".)³

³ Rivero Jean, Οι δημόσιες ελευθερίες, , 1994, σελ.165-240

1.6 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα ατομικά δικαιώματα είναι δυσπόστατα, εμπεριέχουν δηλαδή εκτός της αποδοθείσας έννομης ικανότητας και την αντίστοιχη υποχρέωση.

Φορείς των ατομικών δικαιωμάτων είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα, συνεπώς και οι αλλοδαποί καταρχάς. Υπό προϋποθέσεις οι αλλοδαποί είναι φορείς ατομικών δικαιωμάτων συλλογικής δράσης (δικαιώματα συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι).

Φορείς των ατομικών δικαιωμάτων είναι και οι ανήλικοι, καθώς η συνταγματική προστασία δεν προϋποθέτει την κατά το αστικό δίκαιο ενηλικότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ανήλικοι και τα παιδιά είναι υποκείμενα πρόσθετων δικαιωμάτων.

Οι γυναίκες και ιδίως οι μητέρες είναι επίσης υποκείμενα πρόσθετων δικαιωμάτων, ενώ και για τους ηλικιωμένους έχει διαπιστωθεί η ανάγκη ειδικής προστασίας.

Αντιστρόφως, στρατιωτικοί, δικαστικοί και δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς υπόκεινται σε ειδική σχέση εξουσίας, απολαμβάνουν μεν ατομικών δικαιωμάτων, αυτά όμως περιλαμβάνουν προσθέτους περιορισμούς. Φορείς των ατομικών δικαιωμάτων είναι τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, καθώς και οι εν γένει ομάδες, που έχουν νομική υπόσταση.

Φορείς ατομικών δικαιωμάτων είναι ορισμένα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ιδίως στις διαχειριστικές πράξεις τους (Ο.Τ.Α., Πανεπιστήμια).

Φορείς των υποχρεώσεων που αντιστοιχούν στα ατομικά δικαιώματα είναι όλοι οι φορείς της κρατικής εξουσίας, δηλαδή όσοι έχουν την ιδιότητα οργάνου του κράτους. Άλλωστε το άρθρο 25, παρ.1 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζει ότι "τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους".

Με την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος (2001) επιλύθηκε ένα παλαιό ζήτημα, για την αντιμετώπιση του οποίου είχαν συνεισφέρει θεωρία και νομολογία. Πρόκειται για το ερώτημα εάν τα ατομικά δικαιώματα έχουν μονομερή κατεύθυνση, εάν δηλαδή διασφαλιζόνταν μόνο έναντι στη δημόσια εξουσία, ή διασφαλιζόνταν και έναντι κάθε είδους εξουσίας συμπεριλαμβανομένης και αυτής των ιδιωτών ως τρίτων, η οποία συνήθως έχει οικονομικά χαρακτηριστικά. Το ερώτημα είχε απαντηθεί καταφατικά μέσω της γερμανικής προέλευσης θεωρίας της "τριτενέργειας", σύμφωνα με την οποία, τα ατομικά δικαιώματα έχουν εφαρμογή και στις σχέσεις ιδιωτικού δικαίου, αναπτύσσουν δηλαδή ενέργεια έναντι τρίτων.

Ήδη το άρθρο 25, παρ.1, εδάφιο γ' του ισχύοντος Συντάγματος ορίζει ότι "τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν". Με τη ρητή κατοχύρωση της εν λόγω διάταξης τα ατομικά δικαιώματα ιδρύουν δίκαιο "εξ υποκειμένου" και "εξ αντικειμένου", δηλαδή αποτελούν κανόνες δικαίου που δεσμεύουν άμεσα και τους ιδιώτες, θεσπίζοντας αντικειμενικές αξίες, που ισχύουν σε όλη την έννομη τάξη και που καλύπτουν όλο το φάσμα των εννόμων σχέσεων.

1.7 Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα ρυθμίζει τα σχετικά με την κρατική εξουσία στις σχέσεις της με τους εξουσιαζόμενους. Ειδικότερα τα ατομικά δικαιώματα αποτελούν νομικές μορφές αυτοπεριορισμού και αυτοδέσμευσης της κρατικής εξουσίας, η οποία οργανώνοντας τον τρόπο άσκησής της με το Σύνταγμα αναγνωρίζει υπέρ των εξουσιαζομένων ορισμένα δικαιώματα. Πρόκειται για θεσμοθετημένους περιορισμούς στην ενδεχόμενη κρατική αυθαιρεσία.

Η ρύθμιση των ατομικών δικαιωμάτων συνίσταται στον καθορισμό:

- α. Του περιεχομένου τους,
- β. Του τρόπου άσκησής τους και
- γ. Των εγγυήσεων, οι οποίες καθιστούν τη ρύθμιση εφικτή, δεδομένου ότι η λεπτομερής ρύθμιση των ατομικών δικαιωμάτων ανατίθεται στον κοινό νομοθέτη, δηλαδή στο όργανο της νομοθετικής εξουσίας (Βουλή και Πρόεδρος της Δημοκρατίας) και στην κανονιστικώς δρώσα διοίκηση. Οι παρεμβάσεις αυτές -συνταγματικά προβλεπόμενες και άρα αφετηριακά αποδεκτές και νόμιμες - οδηγούν ή ενδέχεται να οδηγήσουν στη σχετικότητα της συνταγματικής προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων.

Κατά τη διαδικασία της λεπτομερούς ρύθμισης λαμβάνεται υπόψιν ότι:

- α. Η ρύθμιση συναρτάται με τη διασφάλιση και τη μη υπονόμηση της κρατικής εξουσίας,
- β. Με τη ρύθμιση έχει ληφθεί πρόνοια ώστε η άσκηση του δικαιώματος του ενός να μην παρεμποδίζει την άσκησή του από άλλους.

Συγκεκριμένα η διασφάλιση της κρατικής εξουσίας επιδιώκεται μέσω της "δημόσιας τάξης και ασφαλείας". Μέσω του όρου αυτού

καταβάλλεται προσπάθεια εξισορρόπησης και συνδυασμού των δικαιωμάτων των πολιτών με την ασφάλεια της πολιτείας.

Αν ο συνδυασμός αυτός δεν καθίσταται δυνατόν να πραγματοποιηθεί - λόγω συγκυριακών συνθηκών -, η ασφάλεια της πολιτείας υπερισχύει και οι ατομικές ελευθερίες υποχωρούν, καθώς αναστέλλονται προσωρινά.

Σε ό,τι αφορά στην άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων σε συνάρτηση με τα δικαιώματα των άλλων, καθοριστική είναι η διάταξη του άρθρου 5, παρ.1 του Συντάγματος 1975/1986/2001, σύμφωνα με την οποία "καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη".

Η έννοια "χρηστά ήθη" υποδηλώνει απλώς τους κανόνες της κοινωνικής ηθικής και όχι τον "ηθικό νόμο", του οποίου το περιεχόμενο είναι αβέβαιο, αναπόδεικτο και αλυσιτελές. Καθώς το ενδεχόμενο καταχρηστικών και αντισυνταγματικών περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων προβάλλει έντονο, ορθότερο είναι να θεωρηθεί η έννοια "χρηστά ήθη" ως έχουσα αμιγώς νομικό περιεχόμενο, το οποίο πρέπει να προσεγγίζεται με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας⁴.

⁴ Βλάχος Γεώργιος, Κοινωνιολογία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2^η Έκδοση, 1979

1.8 ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων πολλές φορές αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την άσκησή τους. Έτσι η ελευθερία των άλλων δεν είναι μόνο όριο, αλλά και προϋπόθεση για την ελευθερία του καθενός. Η σχετικότητα της προστασίας των ατομικών ελευθεριών εμφανίζεται και με τη μορφή σύγκρουσης μεταξύ τους. Έτσι το ίδιο ατομικό δικαίωμα δεν μπορεί να ασκηθεί ταυτόχρονα από πολλούς, αλλά πρέπει να ρυθμισθεί μέσω αλληλοδιαδοχικών περιορισμών, π.χ. η οδική κυκλοφορία πεζών και οχημάτων ρυθμίζεται διαδοχικά.

Δεν είναι επίσης δυνατή - πολλές φορές - η ταυτόχρονη άσκηση περισσότερων δικαιωμάτων, ιδίως όταν η άσκηση του ενός αποκλείει ή περιορίζει δραστικά την άσκηση του άλλου δικαιώματος, π.χ. η ελευθερία συναθροίσεων επί της εθνικής οδού συγκρούεται με την ελευθερία οδικής κυκλοφορίας.

Σε κάθε περίπτωση σύγκρουσης δικαιωμάτων επιβάλλεται η με αντικειμενικά κριτήρια στάθμιση συμφερόντων από την αρμόδια αρχή. Στις περιπτώσεις δε κατά τις οποίες διάταξη νόμου παρέχει στην αρμόδια αρχή διακριτική ευχέρεια, αυτή πρέπει να ασκείται με κριτήρια αντικειμενικά και όχι με βάση αυθαίρετες εκτιμήσεις ιδεολογικής ή πολιτικής υφής. Άλλωστε το Σύνταγμα δεν καθιερώνει ιεράρχηση μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων, καθώς οι σχετικές διατάξεις έχουν την ίδια ισχύ ως προϊόν και παράγωγο της ίδιας συνταγματικής βούλησης.

Οι συγκρουσιακές καταστάσεις επιλύονται κατά περίπτωση και στη βάση αρχών και ερμηνευτικών κριτηρίων που πρότεινε η θεωρία και υιοθέτησε η νομολογία.

1.9 Η ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Μολονότι δεν αποκλείεται η θέσπιση ατομικού δικαιώματος με διάταξη τυπικού νόμου, συνήθως η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων γίνεται με διατάξεις του Συντάγματος. Η συνταγματική προστασία προκρίνεται έναντι κάθε άλλης διαδικασίας που έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει ο εθνικός νομοθέτης, διότι τα ατομικά δικαιώματα προστατεύονται παγίως και σταθερώς, αφού ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να μεταβάλει διάταξη του Συντάγματος.

Η συνταγματική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και συνεπαγόμενη διασφάλισή τους σε επίπεδο Συντάγματος, δεν σημαίνουν την προστασία τους με τρόπο απόλυτο. Συνήθως τα θεμελιώδη δικαιώματα κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα υπό την επιφύλαξη νόμου. Οι νόμοι αυτοί λέγονται εκτελεστικοί νόμοι του Συντάγματος, καθώς τίθενται κατ' επιταγή αυτού, προκειμένου να διασφαλίζουν την πληρέστερη εφαρμογή των σχετικών με τα θεμελιώδη δικαιώματα διατάξεων του Συντάγματος.

Μολονότι έχει υποστηριχθεί ότι με τον όρο "νόμος" εννοείται ο τυπικός νόμος, δηλαδή το προϊόν της βούλησης του νομοθετικού οργάνου της Πολιτείας, έχει επικρατήσει η γνώμη ότι το Σύνταγμα εννοεί τον ουσιαστικό νόμο, δηλαδή κάθε κανόνα δικαίου ανεξαρτήτως της διαδικασίας θέσπισής του και ανεξαρτήτως του οργάνου που το θέσπισε.

Στο σημείο αυτό αξίζει να υπομνησθεί ότι ο τυπικός νόμος συζητείται και ψηφίζεται στη Βουλή και εκδίδεται και δημοσιεύεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ουσιαστικό νόμο αποτελούν πράξεις οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας, οι οποίες περιέχουν κανόνα δικαίου. Οι πράξεις αυτές προβλέπονται στο Σύνταγμα, το οποίο παρέχει απευθείας την

εξουσιοδότηση για την έκδοση ορισμένων εξ αυτών. Πρόκειται για τις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου και για τα εκτελεστικά προεδρικά διατάγματα του άρθρου 43, παρ.1 του Συντάγματος. Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου προβλέπονται στο άρθρο 44, παρ.1 του Συντάγματος και εκδίδονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικώς επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης.

Ουσιαστικός νόμος είναι επίσης τα προεδρικά διατάγματα του άρθρου 43, παρ.2 και παρ.4 του Συντάγματος. Στις περιπτώσεις αυτές την εξουσιοδότηση στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για την έκδοση προεδρικού διατάγματος ύστερα από πρόταση του αρμοδίου Υπουργού (ή περισσοτέρων συναρμοδίων Υπουργών) παρέχει τυπικός νόμος. Στη διάταξη του άρθρου 43, παρ.2 Σ του Συντάγματος, η παρεχόμενη εξουσιοδότηση είναι ειδική. Η διάταξη του άρθρου 43, παρ.4 προβλέπει τη γενική εξουσιοδότηση προς έκδοση προεδρικών διαταγμάτων, η οποία εξουσιοδότηση περιέχεται σε νόμο-πλαίσιο.

Ουσιαστικό νόμο αποτελούν επίσης και οι λοιπές κανονιστικές πράξεις της Διοίκησης, όπως οι υπουργικές αποφάσεις, για την έκδοση των οποίων το άρθρο 43, παρ. 2, εδ. β' προβλέπει την εξουσιοδότηση μέσω τυπικού νόμου.

Με όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις ουσιαστικού νόμου, είναι δυνατή η λεπτομερής ρύθμιση θεμελιώδους δικαιώματος με προφανή κίνδυνο τη σχετικοποίηση της συνταγματικής προστασίας. Καθίσταται σαφές ότι η πρακτική αξία της κατοχύρωσης ενός θεμελιώδους δικαιώματος δεν εξαρτάται τόσο από τη συνταγματική εξαγγελία του, όσο από την παντοειδή νομοθετική ρύθμισή του.

1.10 ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, η λεπτομερής ρύθμιση της άσκησής τους παραπέμπεται στο νόμο, είναι δυνατό η ίδια η συνταγματική διάταξη, είτε να τα προστατεύει άμεσα δεσμεύοντας τον κοινό νομοθέτη, είτε να τα περιορίζει άμεσα. Οι απευθείας περιορισμοί του Συντάγματος αφορούν είτε στον τρόπο άσκησης του δικαιώματος, είτε στους φορείς του δικαιώματος.

Κατά τον τρόπο αυτό, ορισμένα δικαιώματα κατοχυρώνονται αποκλειστικά υπέρ των Ελλήνων πολιτών (δικαίωμα συνέρχεσθαι, δικαίωμα συνεταιρίζεσθαι) ή παρέχουν ελαττωμένη συνταγματική προστασία ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων για συγκεκριμένες κατηγορίες Ελλήνων πολιτών που τελούν σε ειδική σχέση εξουσίασης (απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής απεργίας στους δικαστικούς λειτουργούς και στους υπηρετούντες στα σώματα ασφαλείας, ειδικοί περιορισμοί για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας των δημοσίων υπαλλήλων, των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των υπαλλήλων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου)⁵.

⁵ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, σελ.1-94.

1.11. ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ

Σύμφωνα με το άρθρο 72, παρ.1 Σ, σχέδια νόμου και προτάσεις νόμου που αφορούν στην άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων συζητούνται και ψηφίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 43, παρ.5 Σ, τα θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Ολομελείας της Βουλής δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδότησης βάσει νόμου πλαισίου σύμφωνα με το άρθρο 43, παρ.4 του ισχύοντος Συντάγματος.

Όταν το Σύνταγμα παραπέμπει στην επιφύλαξη του νόμου ενδιαφέρεται πρωτίστως για ρύθμιση, η οποία μόνο δευτερευόντως μπορεί να συνεπάγεται θέσπιση περιορισμών. Όπως έχει επικρατήσει, ορθά, η ρύθμιση μέσω νόμου θεμελιώδους δικαιώματος δεν αποσκοπεί στη θέσπιση περιορισμών, αλλά μεθοδεύει την εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος.

Ειδικότερα, η ρύθμιση και η θέσπιση περιορισμών στα θεμελιώδη δικαιώματα υπόκεινται με τη σειρά τους σε περιορισμούς. Συγκεκριμένα οι περιορισμοί πρέπει να έχουν αντικειμενικό και απρόσωπο χαρακτήρα, να δικαιολογούνται από σοβαρούς λόγους γενικότερου συμφέροντος, να ανταποκρίνονται προς το σκοπό για τον οποίο θεσπίζονται, δηλαδή να είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι (αρχή αναλογικότητας), να μην αναιρούν τον πυρήνα του θεμελιώδους δικαιώματος, δηλαδή να μην υποβάλλεται η άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος σε απόλυτη απαγόρευση.

1.12 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

α. Η άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων εκκινεί από την κλασική φιλελεύθερη αντίληψη ότι δεν απαγορεύεται, επιτρέπεται και δεν μπορεί να εμποδιστεί. Με άλλες λέξεις διατυπωμένο το ανωτέρω αξίωμα έχει το νόημα ότι ουδείς δύναται να εξαναγκάσει ουδένα να πράξει ό,τι ο νόμος δεν επιτάσσει. Το ανωτέρω σχήμα είναι γνωστό ως αρχή της νομιμότητας, η οποία ιδρύει το τεκμήριο *in dubio pro libertatis*. Υπό την εν λόγω παραδοχή, το κατά βάση ισχύον σύστημα σε φιλελεύθερα και δημοκρατικά πολιτεύματα είναι το κατασταλτικό, το οποίο επιτάσσει την εκ των υστέρων επέμβαση της δικαστικής εξουσίας για να επιβάλλει κυρώσεις σε όποιον υπερέβη τα εκ του νόμου ταχθέντα όρια.

Ωστόσο, το κατασταλτικό σύστημα για να είναι αληθινά προστατευτικό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, πρέπει να δομείται επί των εξής προϋποθέσεων: να μην θεσπίζονται κυρώσεις, οι οποίες δεν συνεπάγονται από τη ρύθμιση του συγκεκριμένου ατομικού δικαιώματος, οι κυρώσεις να καθορίζονται επακριβώς και όχι αορίστως, οι κυρώσεις να επιβάλλονται από όργανα της δικαστικής λειτουργίας, η συμπεριφορά των πολιτών να μην ποινικοποιείται αδικαιολόγητα.

Το κατασταλτικό σύστημα αξιολογείται και εξαρτάται από το περιεχόμενο της ποινικής νομοθεσίας, αλλά και από τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού και ιδίως της δημόσιας διοίκησης, της αστυνομίας, αλλά και από τη νομολογία των δικαστηρίων. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κατασταλτικό σύστημα διέπει την άσκηση των περισσότερων θεμελιωδών δικαιωμάτων.

β. Σύμφωνα με το προληπτικό σύστημα η διοικητική συνήθως αρχή υπερβαίνει εκ των προτέρων, δηλαδή πριν να ασκηθεί συγκεκριμένα θεμελιώδες δικαίωμα. Το προληπτικό σύστημα στην ήπια μορφή του σημαίνει την προηγούμενη ενημέρωση της αρμόδιας αρχής.

Πιο έντονη μορφή του προληπτικού συστήματος στοιχειοθετεί η απαγόρευση άσκησης θεμελιώδους δικαιώματος, η οποία προϋποθέτει ότι η άσκηση του δικαιώματος κατ' αρχάς επιτρέπεται και μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να απαγορευτεί.

Η πλέον έντονη μορφή του προληπτικού συστήματος είναι η προηγούμενη άδεια για την άσκηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η άδεια προϋποθέτει ότι η άσκηση του δικαιώματος κατ' αρχάς απαγορεύεται. Με τη χορήγηση της αδείας επιτυγχάνεται άρση της γενικής απαγόρευσης υπέρ συγκεκριμένου ενδιαφερόμενου.

1.13 Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΗ (ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ) ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με το άρθρο 48 του Συντάγματος, σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφαλείας, καθώς και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος, η Βουλή με απόφασή της, ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, θέτει σε εφαρμογή το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας σε ολόκληρη την Επικράτεια ή τμήμα της. Οι πρώτες συνέπειες της κήρυξης της χώρας σε κατάσταση πολιορκίας είναι η σύσταση εξαιρετικών δικαστηρίων και η αναστολή της ισχύος πολλών θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η διάταξη του άρθρου 48 αναθεωρήθηκε από την ΣΤ' Αναθεωρητική Βουλή το 1986. Πριν την αναθεώρησή της η διάταξη πρόβλεπε επίσης ως λόγο, εκτός των άλλων, κήρυξης της Επικρατείας σε κατάσταση πολιορκίας τη "σοβαρή διαταραχή ή έκδηλη απειλή της δημοσίας τάξης και ασφάλεια από εσωτερικούς κινδύνους" με προεδρικό διάταγμα που προσυπέγραψε ο Πρωθυπουργός.

Αυτού του είδους η άμεση αντιμετώπιση "εσωτερικών κινδύνων" κρίθηκε -ορθώς- ότι εμπεριείχε κίνδυνο καταχρηστικής εφαρμογής του, ενόψει της αόριστης και ασαφούς εννοίας "εσωτερικός κίνδυνος".

Με την ισχύουσα ρύθμιση, η κήρυξη της Επικρατείας σε κατάσταση πολιορκίας τυποποιείται με σαφήνεια και δωρική λιτότητα, ώστε να μην πιθανολογείται καταχρηστική άσκησή της. Το άρθρο 48 του Συντάγματος και ο αντίστοιχος νόμος 566/1977 θεσπίζουν εξαιρετικό δίκαιο και πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά, επειδή ακριβώς πρόκειται για την ασφάλεια της Πολιτείας και τη διατήρηση του δημοκρατικού πολιτεύματος⁶.

⁶ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998, σελ.1-94

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

2.1 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Με τον όρο «ιδιωτικός βίος» ή «ιδιωτική ζωή» αποδίδεται στην ελληνική νομική πραγματικότητα και ορολογία ο αγγλοσαξονικής προέλευσης όρος της «privacy», του δικαιώματος δηλ. του ατόμου «να μην ενοχλείται από τους άλλους και να αφήνεται μόνο στην ηρεμία του»⁷. Ωστόσο, οι εν λόγω όροι αποτελούν μέρος μόνο της σχετικής ορολογίας, καθώς γίνεται χρήση και άλλων ταυτόσημων όρων, όπως «σφαίρα του απορρήτου» ή «ιδιωτική σφαίρα». Σε κάθε περίπτωση, η χρησιμοποιούμενη ορολογία παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα ασαφής, τόσο κατά την απόδοσή της από τη μια γλώσσα στην άλλη, όσο και κατά την χρήση της από την θεωρία και τη νομολογία⁸, γεγονός που οφείλεται κυρίως στο εξαιρετικά ασαφές περιεχόμενο της ίδιας της έννοιας.

7«The right to be let alone», έκφραση που υιοθετήθηκε από πολλές αποφασίες του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ και κυρίως από τους δικαστές Brandeis & Douglas και αποδίδει τον βασικό πυρήνα της προστασίας του ιδιωτικού βίου, το καλούμενο και από πολλούς συγγραφείς «δικαίωμα στην μόνωση» ή στην «αυτοσυγκέντρωση». Το δικαίωμα αυτό αναπτύχθηκε από την αμερικανική νομολογία και απέκτησε στην συνέχεια ένα ευρύτατο περιεχόμενο, το οποίο εμπερικλείει μια σειρά ελευθεριών, οι οποίες στη χώρα μας όμως αναγνωρίζονται ως αυτοτελή συνταγματικά δικαιώματα και εκφεύγουν έτσι της στενότερης έννοιας του ιδιωτικού βίου.

⁸Για τους ποικίλους ορισμούς που έχουν δοθεί από την αλλοδαπή και ελληνική θεωρία, βλ. Μαυριά Κ., *Το συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου*, 1982, σελ. 59-105 και 138-163, ο οποίος παρατηρεί πως ο βασικός λόγος σύγχυσης στη θεωρία προέρχεται από την αδιάκριτη συχνά χρήση των όρων «ιδιωτικός βίος» και «δικαίωμα ιδιωτικού βίου» και συμπερασματικά καταλήγει στην προσπάθεια διατύπωσης κάποιων «σταθερών» που συνιστούν τον «σκληρό πυρήνα» του ιδιωτικού βίου.

Από τους πολυάριθμους ορισμούς που έχουν προταθεί, σκόπιμη κρίνεται η αναφορά στην συμβολή της αντίστοιχης γερμανικής ορολογίας ως προς την εννοιολογική οριοθέτηση του ιδιωτικού βίου και κυρίως στην «θεωρία των σφαιρών» της προσωπικότητας.

Η εν λόγω θεωρία διακρίνει ανάμεσα στην «σφαίρα απορρήτου εν στενή έννοια» (Geheimsphäre) και στην «σφαίρα απορρήτου εν ευρεία έννοια» που ταυτίζεται με την έννοια της «ιδιωτικής σφαίρας» (Privatsphäre). Η υιοθετούμενη από αυτήν την θεωρία διάκριση της προσωπικότητας σε σφαίρες λιγότερο ή περισσότερο προσιτές, αποσκοπεί στην προστασία του ανθρώπου από τον εξωτερικό κόσμο και στην διαφύλαξη της ζωής του από την δημοσιότητα. Συγκεκριμένα, η σφαίρα του απορρήτου «εν ευρεία έννοια» ή «ιδιωτική σφαίρα» περιλαμβάνει περιστατικά της ζωής του ανθρώπου που είναι προσιτά σε ένα περιορισμένο (αόριστο ή ορισμένο) κύκλο ανθρώπων και τα οποία το άτομο θα επιθυμούσε να αποκλείσει από την γνώση ευρύτερου κύκλου προσώπων και ιδιαίτερα από την δημοσιότητα. Η σφαίρα του απορρήτου «εν στενή έννοια», αποσκοπεί αντιθέτως στην διαφύλαξη του απορρήτου, του μέρους εκείνου της προσωπικής ζωής το οποίο περιλαμβάνει εκδηλώσεις, σκέψεις και πράξεις που δεν πρέπει να γνωρίζει κανείς ή εν πάση περιπτώσει μόνο ένας αυστηρά περιορισμένος κύκλος προσώπων, τα οποία έχουν μάλιστα συμφέρον διαφύλαξης του απορρήτου⁹.

⁹ Η πρακτική σημασία αυτής της διάκρισης του ιδιωτικού βίου είναι μεγάλη και έγκειται στον τρόπο προσβολής και αντίστοιχης προστασίας των συγκεκριμένων εννόμων αγαθών. Οι πρακτικές συνέπειες θα αναλυθούν εκτενώς στο πλαίσιο της προβληματικής για τα δημόσια πρόσωπα. Στο σημείο αυτό αρκεί να ειπωθεί, ότι η σφαίρα απορρήτου εν στενή έννοια προστατεύεται όχι μόνο έναντι της δημοσιότητας, αλλά και έναντι της απλής γνώσης εκ μέρους μη εξουσιοδοτημένων ατόμων, η δε σφαίρα απορρήτου εν ευρεία έννοια προστατεύεται μόνο από την δημοσιότητα

Περαιτέρω θα πρέπει να αναφερθεί, ότι κοινή συνισταμένη στους περισσότερους ορισμούς που έχουν προταθεί¹⁰, είναι η προσπάθεια αποσαφήνισης του περιεχομένου του ιδιωτικού βίου βάσει ενός συγκερασμού αντικειμενικών και υποκειμενικών κριτηρίων: των επικρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων σε συνδυασμό με την βούληση του ενδιαφερομένου ατόμου. Έτσι ως ιδιωτικό βίο, θα ορίζαμε ως «*το σύνολο των θεμάτων που έχουν προσωπικό χαρακτήρα, η ρύθμιση των οποίων δηλ. κατά τις κοινωνικές αντιλήψεις και τη βούληση του ενδιαφερόμενου ατόμου ανήκουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητά του και στα οποία απαγορεύεται η ανάμειξη τρίτων χωρίς την συναίνεσή του*»¹¹.

Παράλληλα στον ευρύτερο αυτό κύκλο θεμάτων ανήκει και μια στενότερη περιοχή, η «σφαίρα του απορρήτου», την οποία κάθε κοινωνία αναγνωρίζει στα μέλη της και στο απόρρητο της οποίας έχει δικαίωμα κάθε άτομο. Ο γενικά αυτός παραδεκτός πυρήνας της σφαίρας του απορρήτου μπορεί βάσει του υποκειμενικού κριτηρίου είτε να διευρυνθεί, είτε να μειωθεί¹². Συνεπώς, κάθε άτομο έχει την εξουσία αυτοπροσδιορισμού, με την έννοια ότι είναι καταρχήν ελεύθερο να κρίνει ποιες πτυχές του ιδιωτικού βίου θα αποκαλύψει στους τρίτους και να αποφασίζει αυτόνομα -χαράσσοντας έτσι τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου-, πότε ακριβώς προσβάλλεται ο ιδιωτικός του βίος. Η εξουσία του αυτή συναντά το όριό της στις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις σε

¹⁰ Κυρίως των ορισμών στους οποίους ενσωματώνεται ένα κοινωνικό στοιχείο, το πρότυπο δηλ. του μέσου κοινωνικού ανθρώπου

¹¹ Στον ιδιωτικό βίο εντάσσονται για παράδειγμα η ρύθμιση του τρόπου οικιακής διαβίωσης, προσωπικές συνήθειες, σχέσεις με φίλους και συγγενείς, κατάσταση υγείας και περιουσίας κλπ.

¹² Διεύρυνση υπάρχει όταν ο ενδιαφερόμενος καλύπτει με το απόρρητο θέματα που ανήκουν εν μέρει στον ιδιωτικό και εν μέρει στον δημόσιο βίο, π.χ. η θέληση δωρητή μιας μεγάλης δωρεάς που έγινε γνωστή στο κοινό, για διατήρηση της ανωνυμίας του. Αντιστοίχως, περιορισμός του απορρήτου υπάρχει, όταν θέματα που ενώ κατά τις κρατούσες ηθικές αντιλήψεις πρέπει να τηρούνται μυστικά, αυτά δημοσιοποιούνται, π.χ. μια ηθοποιός που αποκαλύπτει στην αυτοβιογραφία της λεπτομέρειες που αφορούν την ερωτική της ζωή

δεδομένο χρόνο και τομέα δράσης λαμβανομένης υπόψη και της θέσης του ατόμου στο κοινωνικό γίγνεσθαι¹³.

Στενά συνδεδεμένο με το δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου είναι το δικαίωμα της προσωπικότητας, το οποίο θεωρείται όπως γίνεται ευρύτερα αποδεκτό, «δικαίωμα-πλαίσιο»; Η προσωπικότητα περιλαμβάνει έτσι όλα τα αγαθά που συνδέονται με το πρόσωπο και το προσδιορίζουν ως άτομο με ψυχική, πνευματική, σωματική και κοινωνική οντότητα, αλλά και συνθέτουν την αξία του: τιμή, εικόνα, φωνή, ψυχική υγεία, σωματική ακεραιότητα, ιδιωτικός βίος και ειδικότερα σφαίρα του απορρήτου, συναισθηματικός κόσμος. Πρόκειται για επιμέρους εκφάνσεις του ενιαίου δικαιώματος του ατόμου επί της ίδιας προσωπικότητας. Συνεπώς και το περιεχόμενο του δικαιώματος της προσωπικότητας είναι ευρύτατο και κάπως αόριστο.

Απαραβίαστο πυρήνα του δικαιώματος της προσωπικότητας αποτελεί η αξία του ανθρώπου: Το αγαθό αυτό σε αντίθεση με τις λοιπές επιμέρους εκφάνσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας, δεν είναι δεκτικό σταθμίσεων σε περίπτωση σύγκρουσης με άλλα συμφέροντα. Η παρατήρηση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς όλα τα λοιπά έννομα αγαθά της προσωπικότητας-κατ' αρχήν απαραβίαστα φυσικά-, του ιδιωτικού βίου συμπεριλαμβανομένου, υπάρχει το ενδεχόμενο να υποχωρήσουν σε περίπτωση σύγκρουσής τους με άλλο υπέρτερο αγαθό, το οποίο ανάγεται από την έννομη τάξη σε λόγο άρσης ή δικαιολόγησης του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής της προσωπικότητας.

¹³ Αλεξανδρής Ν., Γκρίτζαλης Δ., Κιουντούζης Ε., Μια προσέγγιση της κοινωνικά αποδεκτής αξιοποίησης της Πληροφορικής σε ΕΠΥ, Ασφάλεια Πληροφοριών: Τεχνικά, Νομικά και Κοινωνικά Θέματα, Αθήνα 1995

2.2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ

Η δυνατότητα έννομης προστασίας του ιδιωτικού βίου και της διαφύλαξης ειδικότερα της σφαίρας του απορρήτου αποτελεί δικαίως επίτευγμα των σύγχρονων πολιτισμών. Δικαιολογητικός λόγος καθιέρωσής της αποτέλεσε, όπως γίνεται ευρύτερα αποδεκτό, η εμφάνιση νέων μορφών απειλών κατά του ιδιωτικού βίου κυρίως λόγω της εξέλιξης των νέων τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας που κατέστησαν πλέον δυνατή την με ηλεκτρονικά -και άλλα τεχνικά- μέσα παρακολούθηση και συλλογή πληροφοριών σχετικών με τον ιδιωτικό βίο του ατόμου. Η ρητή συνταγματική προστασία του ιδιωτικού βίου στο *άρθρο 9 παρ. 1 εδαφ. β'* του Συντάγματος αποτελεί καινοτομία του Έλληνα συντακτικού νομοθέτη και για την ελληνική συνταγματική ιστορία, αλλά και για την πλειοψηφία των λοιπών εθνικών εννόμων τάξεων. Η καινοτομία αυτή δεν περιορίζεται απλώς στην θέσπιση μιας ειδικής διάταξης που προστατεύει ρητά τον ιδιωτικό βίο, αλλά εκτείνεται και στην ταυτόχρονη θέσπιση μιας άλλης διάταξης που κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του (*Άρθρο 5 παρ. 1*), δικαίωμα στο οποίο προφανώς συμπεριλαμβάνεται και ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής. Στο πλέγμα των προστατευτικών του ιδιωτικού βίου συνταγματικών διατάξεων ανήκουν και το *άρθρο 2 παρ. 1* του Συντ., που εκφράζει θεμελιώδη για το σύνολο της έννομης τάξης αρχή¹⁴, αλλά και το *άρθρο 19* του Συντ. που διασφαλίζει το απόρρητο των επικοινωνιών.

¹⁴ Το άρθρο 2 παρ.1 Συντ. προστατεύει την ανθρώπινη αξία και εγγυάται την προστασία των επιμέρους εκφάνσεων της προσωπικότητας, επομένως και του ιδιωτικού βίου

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, η προστασία του ιδιωτικού βίου εμπλουτίστηκε και διευρύνθηκε, αφενός λόγω της προσθήκης του άρθρου 9^α του Συντ. που κατοχυρώνει συνταγματικά το δικαίωμα προστασίας κάθε προσώπου από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση προσωπικών του δεδομένων, αφετέρου, λόγω της ρητής συνταγματικής κατοχύρωσης της αρχής της τριτενέργειας στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντ. και της μέσω αυτής προστασίας του ατόμου και από προσβολές προερχόμενες από ιδιώτες.

Σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας, δεν υπάρχει διάταξη που να καλύπτει ειδικά την προστασία του ιδιωτικού βίου; υπάρχουν ωστόσο διάσπαρτες διατάξεις κυρίως στην ποινική νομοθεσία, οι οποίες, είτε αφορούν ειδικότερες εκφάνσεις του ιδιωτικού βίου και κυρίως τις σχετιζόμενες με το απόρρητο των επικοινωνιών¹⁵, είτε έχουν δικονομικό χαρακτήρα.

Ωστόσο αποτελεσματικότερη -σε σχέση με τις προαναφερόμενες διατάξεις- προστασία του ιδιωτικού βίου, αλλά και του ιδιωτικού δικαίου δικαιώματος στην προσωπικότητα, παρέχει η διάταξη του άρθρ. 57 ΑΚ, η οποία επεκτείνει το προστατευτικό της πλέγμα και στην σφαίρα απορρήτου του ατόμου. Η εν λόγω διάταξη αποτελεί καινοτομία του Έλληνα νομοθέτη, καθώς καθιερώνει μέσω μιας γενικής ρήτρας ένα γενικό, απόλυτο δικαίωμα του καθενός στην προστασία της προσωπικότητάς του. Αποφεύγοντας έτσι ο νομοθέτης ενσυνείδητα την οριοθέτηση του δικαιώματος, επέτρεψε την συνεχή διεύρυνση του περιεχομένου του μέσω της νομολογιακής του διάπλασης. Συνεπώς, εφόσον δεν θίγεται ο πυρήνας του δικαιώματος, δηλ. η ανθρώπινη αξία,

¹⁵ Π.χ. το Κεφάλαιο ΚΒ του ΠΚ (Άρθρα 370-371) που αφορά στην παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνικών συνομιλιών και των επιστολών,

καθίσταται επιτακτική η στάθμιση συμφερόντων και προστατευτέων εννόμων αγαθών-εκφάνσεων της προσωπικότητας, προκειμένου αυτά να ενταχθούν στο πεδίο προστασίας της ΑΚ 57.

Σε επίπεδο διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης, υπάρχει πλειάδα νομοθετικών κειμένων νομικά δεσμευτικών και μη, που περιέχουν προστατευτικές της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου διατάξεις: εκτός της Οικουμενικής διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Διεθνούς Συμφώνου Αστικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (ΔΣΠΑΠΔ) στο πλαίσιο του ΟΗΕ, θα πρέπει να αναφερθούν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) καθώς επίσης και το πιο πρόσφατο κείμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο πλαίσιο της ΕΕ¹⁶. Αξίζει να αναφερθεί, πως η μόνη διάταξη που καθιερώνει ρητά την δυνατότητα θέσπισης νομοθετικών περιορισμών του δικαιώματος, εφόσον αυτοί αποτελούν «μέτρο αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία» είναι το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, για λόγους που περιοριστικά αναφέρονται, στους οποίους ανήκει και η ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

2.3. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΠΡΟΣΒΟΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στο πλαίσιο διαπίστωσης του παράνομου χαρακτήρα μιας προσβολής του ιδιωτικού δικαίου δικαιώματος της προσωπικότητας,

¹⁶Άρθρα 8 και 7 αντιστοίχως τα οποία κατοχυρώνουν τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και αλληλογραφίας του ατόμου

προέχει κατ' αρχάς η διαπίστωση εάν το αγαθό που προσβάλλεται συνιστά στοιχείο της προσωπικότητας και επομένως υφίσταται περίπτωση εφαρμογής των ΑΚ 57-59. Η παρεχόμενη από τις ΑΚ 57-59 διατάξεις προστασία της προσωπικότητας προϋποθέτει *παράνομη* προσβολή της, που συνίσταται στην χωρίς νόμιμο λόγο παραβίαση της αρχής που έχει τεθεί χάριν προστασίας του συγκεκριμένου προσβληθέντος εννόμου αγαθού. Ο κυρωτικός μηχανισμός των ΑΚ 57-59 ενεργοποιείται στις περιπτώσεις που η επέμβαση στον χώρο της προσωπικότητας είναι *σημαντική*, δηλ. «υπερβαίνει το όριο που θέτουν οι συνθήκες της κοινωνικής συμβίωσης» και εφόσον δεν υπάρχει κάποιος δικαιολογητικός λόγος ή λόγος άρσης του αδίκου χαρακτήρα της προσβολής.

Ο ιδιωτικός βίος αποτελεί ένα από τα συχνότερα προσβαλλόμενα - συνήθως μέσω δημοσιευμάτων ή εκπομπών εκ μέρους των ΜΜΕ, αλλά όχι αποκλειστικά- έννομα αγαθά που περικλείονται στο δικαίωμα-πλαίσιο της προσωπικότητας. Σε αντίθεση δηλ. με άλλα αγαθά της προσωπικότητας, όπως η τιμή ή η εικόνα του ατόμου, είναι αγαθό το οποίο θίγεται ήδη κατά το στάδιο της δημοσιογραφικής έρευνας, χωρίς να είναι αναγκαίο να ακολουθήσει και δημοσίευση.

Περαιτέρω, ο ιδιωτικός βίος, ενώ απορρέει από το γενικό δικαίωμα της προσωπικότητας, περικλείει το ίδιο μια σειρά εννόμων αγαθών, τα οποία σε ορισμένες έννομες τάξεις έχουν τύχει αυτοτελούς συνταγματικής κατοχύρωσης. Γενικά, ως προσβολές του ιδιωτικού βίου, θεωρούνται οι επεμβάσεις εκ μέρους τρίτων με τις οποίες παραβιάζονται τα όρια του ιδιωτικού βίου, τα οποία, όπως ήδη αναλύθηκε, είναι αποτέλεσμα αυτοπροσδιορισμού του φορέα του δικαιώματος, αλλά και των εκάστοτε επικρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων. Τέτοιες επεμβάσεις συνιστούν η συστηματική παρακολούθηση του ατόμου, η υποκλοπή ιδιωτικών

συζητήσεων μέσω τεχνικών και λοιπών σύγχρονων μέσων, η χωρίς τη συναίνεση του ενδιαφερομένου φωτογράφηση σε ιδιωτικούς χώρους, και η δημοσιοποίηση πτυχών της ιδιωτικής ζωής από τα ΜΜΕ. Ειδικότερα, στην τελευταία, περίπτωση για τη θεμελίωση της προσβολής, τα δημοσιευόμενα στοιχεία θα πρέπει να έχουν τον χαρακτήρα πραγματικών περιστατικών και να είναι αληθή.

Συνεπώς, το φάσμα δυνατών προσβολών του ιδιωτικού βίου είναι ευρύτατο και εκτείνεται σε όλα τα στάδια από τα οποία διέρχεται μια εκπομπή ή ένα δημοσίευμα, δηλ. από την αρχική αναζήτηση πληροφοριών μέχρι και την τελική δημοσίευση ή μετάδοση. Ο κίνδυνος αυτός, σε συνδυασμό με την εξαιρετικά ασαφή εννοιολογική οριοθέτηση του ιδιωτικού βίου, γεννά αμφιβολίες σχετικά με την θεμελίωση του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής του ιδιωτικού βίου των λεγόμενων «δημόσιων προσώπων» και εν γένει των προσώπων που απασχολούν την επικαιρότητα. Και αυτό, διότι σε αυτήν την περίπτωση γίνεται γενικά αποδεκτό ότι το υποκειμενικό κριτήριο λειτουργεί περιοριστικά, δηλ. κατά κανόνα το πεδίο προστασίας του ιδιωτικού βίου και ιδίως της σφαίρας του απορρήτου συρρικνώνεται σε σχέση με έναν απλό πολίτη, καθώς το ίδιο το «δημόσιο πρόσωπο» έχει καθορίσει στενά τα όρια προστασίας του μέσω της επιλογής του για έκθεση στην δημοσιότητα. Ποια είναι τα όρια ωστόσο αυτής της δυνατότητας αυτοκαθορισμού των ορίων προστασίας του ιδιωτικού βίου εκ μέρους «δημόσιων προσώπων», αλλά και της -χωρίς την συναίνεσή τους- δημοσιοποίησης στοιχείων της ιδιωτικής τους ζωής, αποτελούν αντικείμενο μιας συζήτησης που βρίσκεται σε εξέλιξη, θεωρείται άκρως επίκαιρη και ενδιαφέρουσα και έχει προκαλέσει αμφισβητήσεις και διχογνωμίες.

2.4. ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Το συνταγματικά πλέον κατοχυρωμένο (Άρθρο 9^Α Συντ.) δικαίωμα προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών του δεδομένων αντλεί την καταγωγή του από το κλασικό δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου, αποτελώντας κατ' ουσίαν ειδική έκφραση και προέκταση αυτού. Η συνταγματική κατοχύρωσή του, πέρα από οποιεσδήποτε συμβολικές προεκτάσεις, υπήρξε κατ' ουσίαν το επιστέγασμα της προσαρμογής της έννομης τάξης στις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και προσέδωσε νέες νομικές διαστάσεις στο δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου και της προσωπικότητας εν γένει.

Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων έχει ευρύτερο αντικείμενο από το δικαίωμα προστασίας ιδιωτικού βίου, καθώς η παρεχόμενη από αυτό προστασία εκτείνεται και σε δεδομένα, τα οποία εκ φύσεως προορίζονται για εξωτερίκευση και συμβάλλουν στον προσδιορισμό της «δημόσιας ταυτότητας» του υποκειμένου. Περαιτέρω, έχει και διαφορετικό εν μέρει περιεχόμενο, αφού δεν περικλείει μόνο το παραδοσιακό αμυντικό περιεχόμενο ενός κλασικού ατομικού δικαιώματος, αλλά περιλαμβάνει και την διάσταση του λεγόμενου «πληροφοριακού αυτοκαθορισμού», της ανάγκης δηλ. για «ελεγχόμενη» κυκλοφορία των προσωπικών πληροφοριών σε ένα σύνθετο κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον, στο οποίο τυχόν πλήρης απαγόρευση της επεξεργασίας δεδομένων δεν θα συμβιβαζόταν με την ακώλυτη άσκηση άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων του υποκειμένου.

Σε σχέση με την παρεχόμενη από τις ΑΚ 57-59 προστασία της προσωπικότητας, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ειδικές ρυθμίσεις του Ν.

2472/1997, διευρύνουν τις περιπτώσεις παράνομης προσβολής της προσωπικότητας και σε άλλες περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν ευχερώς στο πεδίο εφαρμογής της ΑΚ 57 και εμπλουτίζουν την προστασία του υποκειμένου με προληπτικά μέσα, καθιστώντας την έτσι αποτελεσματικότερη. Σε κάθε περίπτωση, οι ειδικές ρυθμίσεις δημιουργούν μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου, καθώς μέσω αυτών η γενική ρήτρα της ΑΚ 57 εξειδικεύεται κατάλληλα, και έτσι οριοθετείται σαφέστερα το πεδίο προστασίας του συγκεκριμένου προστατευόμενου εννόμου αγαθού κατάλληλα προσαρμοσμένο όμως στις νέες ανάγκες και τους νέους τεχνολογικούς κινδύνους.

Συμπερασματικά, μπορεί να σημειωθεί ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η προστασία προσωπικών δεδομένων και το εγγενές σε αυτήν δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, συμβαδίζουν με την προστασία του ιδιωτικού βίου και των επιμέρους εκφάνσεων της προσωπικότητας, καθώς οι περισσότερες παραβιάσεις του ιδιωτικού βίου, συνδέονται με αθέμιτη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων του ατόμου. Ωστόσο το δικαίωμα αναπτύσσει και αυτοτελή κανονιστική ισχύ, έχει ευρύτερο πεδίο προστασίας από τα ανωτέρω αγαθά, όπως αναλύθηκε ανωτέρω και η παραβίαση των διατάξεων που διέπουν την προστασία του συνεπάγεται την ενεργοποίηση των κυρωτικών μηχανισμών του Ν. 2472/1997, είτε αυτοτελώς, είτε - συνήθως-παράλληλα προς τις διατάξεις που αφορούν την προστασία αγαθών της προσωπικότητας¹⁷.

¹⁷ Burkert H., "Some preliminary comments on the Directive 95/46/EC of the European Parliament and the Council of 24. October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data" σε www.lex-electronica.org/burkert.htm

2.5 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η Ελλάδα υπήρξε από τις πρώτες χώρες που μετέφεραν την κοινοτική Οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο παρά το γεγονός ότι ήδη από το 1985 είχαν εκπονηθεί σχετικά προσχέδια νόμου και μάλιστα είχαν κατατεθεί στο Κοινοβούλιο σχέδια και προτάσεις νόμου. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία προσωπικών δεδομένων συγκροτείται κυρίως από :

α) από την οικεία συνταγματική ρύθμιση,

β) τον νόμο 2472/97 (ΦΕΚ Α' 50/10.04.1997) για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως ισχύει μετά τις τροποποιήσεις από τους Ν. 2819/2000 (ΦΕΚ. Α' 84), ,2915/2001 (ΦΕΚ. Α' 109) και Ν. 3471/2006 (ΦΕΚ Α' 133) . Ο Ν. 2472/97 μεταφέρει τις ρυθμίσεις της κοινοτικής Οδηγίας για την προστασία δεδομένων (95/46/EK) στην εσωτερική έννομη τάξη. Υπάρχουν ωστόσο και άλλες προγενέστερες ή μεταγενέστερες ρυθμίσεις που είτε άπτονται –άμεσα ή έμμεσα - της προστασίας προσωπικών δεδομένων, όπως τα άρθρα 57-59 του Αστικού Κώδικα για την προστασία της προσωπικότητας (ή στοιχείων αυτής όπως το όνομα, η εικόνα κλπ.), ή τα άρθρα για την προστασία της σφαίρας του απορρήτου (όπως π.χ. τα Άρθρα 248 και 370Α του Ποινικού Κώδικα) ή παραπέμπουν στον Ν. 2472/97 για την παροχή εγγυήσεων στην περίπτωση της προστασίας προσωπικών δεδομένων, όπως ο Νόμος 2928/01 που αφορά την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (ΦΕΚ Α' 141), ο οποίος περιέχει μεταξύ των άλλων και τις ρυθμίσεις που αφορούν την ανάλυση

DNA για τη διαπίστωση της ταυτότητας υπόπτου για τέλεση ορισμένων εγκληματικών ενεργειών ή το Π.Δ. 131/2003 που προσαρμόζει στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

2.6 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

2.6.1 ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η κλασική - σχεδόν αυθόρμητη αλλά οπωσδήποτε εξηγήσιμη - τάση υπήρξε η αναζήτηση του συνταγματικού θεμελίου στην «προστασία του ιδιωτικού βίου» όπως αυτή διαγράφεται στο άρθρο 9 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986/2001. Η τάση αυτή παρουσιάστηκε ενισχυμένη στην Ελλάδα ακριβώς επειδή η ρητή προστασία του ιδιωτικού βίου αποτελεί - με εξαίρεση τα μεταγενέστερα ισπανικό και το πορτογαλικό σύνταγμα - καινοτομία και για την ελληνική συνταγματική ιστορία και για την πλειοψηφία των λοιπών εθνικών εννόμων τάξεων. Η σημασία της διάταξης εντοπίζεται ουσιαστικά σε δύο, αλληλένδετα μεταξύ τους, σημεία: αφενός γιατί συνιστά ιδιαίτερο, αυτοτελές συνταγματικό “δικαίωμα ιδιωτικού βίου” και αφετέρου γιατί με την ρητή και ειδική συνταγματική προστασία ο συντακτικός νομοθέτης απευθύνει εντολή στο δικαστή και στον κοινό νομοθέτη να πληρώσουν τα κενά νόμου που διαπιστώνονται.

Η διάταξη αυτή διαγράφει πραγματικά ένα προστατευτικό τείχος γύρω από το άτομο: απαγορεύει τις επεμβάσεις στον ιδιωτικό βίο που - σε πρώτη θεώρηση- αντιμετωπίζεται ως ένας υλικά αντιληπτός χώρος, στον οποίο δεν επιτρέπεται η διείσδυση είτε με τις παραδοσιακές είτε με τις σύγχρονες μεθόδους παρακολούθησης της συμπεριφοράς. Η εντύπωση αυτή ενισχύεται καταρχήν από τη στενή σύνδεση της προστασίας του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου με την προστασία του ασύλου της κατοικίας που ρυθμίζεται στην ίδια παράγραφο παραπέμποντας στην κλασική ρήση “my home is my castle”. Ο δε προσδιορισμός “απαραβίαστος” φαίνεται να συνδέει την επιλογή του έλληνα συντακτικού νομοθέτη να κατατάξει τον ιδιωτικό βίο στην αυστηρά προσωπική σφαίρα¹⁸.

Παρά την απόλυτη διατύπωση η διάταξη του άρθρου 9 παρ. 1 δεν προσφέρει ωστόσο επαρκή συνταγματική βάση και εν τέλει αποτελεσματική προστασία έναντι της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Πέρα από την αδυναμία διατύπωσης ενός ακριβούς εννοιολογικού προσδιορισμού του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου η ρύθμιση απηχεί την αρνητική-αμυντική διάσταση του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου. Συνιστά μία επιταγή παράλειψης που απευθύνεται σε τρίτους και έχει ως περιεχόμενο τη μη προσπέλαση στη σφαίρα ιδιωτικής δράσης του ατόμου. Η συνταγματική διάταξη του άρθρου 9 εκκινεί από την προσβολή ως “εξαίρεση” και απαγορεύει την παρακολούθηση, την κατασκόπευση και τον έλεγχο της ιδιωτικής ή οικογενειακής συμπεριφοράς με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, φανερό ή κρυφό, π.χ. με χρησιμοποίηση σύγχρονων τεχνικών παρακολούθησης και καταγραφής. Η

¹⁸ Κατρούγκαλος Γ. – Σαραφινός Δ., *Θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες*, σε Γ. Παπαδημητρίου (επιμέλεια), Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Αθήνα 2000

αμυντική σύλληψη και οργάνωση αυτού του δικαιώματος από τον συντακτικό νομοθέτη δεν ανταποκρίνεται στη ένταση και διάδοση της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δεν λαμβάνει υπόψη ότι η απόλυτη απαγόρευση δεν παρέχει -συνταγματικά ικανοποιητικές - λύσεις στις περιπτώσεις που η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων υπηρετεί την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα πληροφόρησης. Εξάλλου σε σχέση με τη θεωρία των σφαιρών (και τη σχετικότητα της προστασίας που εγγυάται η αποδοχή της και πιο συγκεκριμένα η αποδοχή ενός “απόλυτα απαραβίαστου” πυρήνα) η συζήτηση για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την κατηγοριοποίηση των προσωπικών πληροφοριών οδήγησε στο - μεταξύ άλλων και εμπειρικό - συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει ανθρώπινη κατάσταση και συμπεριφορά (και κατά συνέπεια πληροφορία που αναφέρεται σε αυτήν την κατάσταση και συμπεριφορά), για την οποία δεν μπορεί να φανταστεί κανείς (σε μεμονωμένες έστω περιπτώσεις) συνθήκες, υπό τις οποίες δικαιολογείται η επέμβαση σε οποιαδήποτε σφαίρα.

Η εξουσία του ατόμου να καθορίζει ποιες από τις πληροφορίες που το αφορούν θα περιέρχονται σε γνώση των τρίτων και ποιοι θα είναι αποδέκτες αυτής της πληροφόρησης αποτελεί προϋπόθεση της αυτονομίας του και της συμμετοχής του στην κοινωνική ζωή και όρο της ισόρροπης και ανεμπόδιστης επικοινωνίας στο πλαίσιο της κοινωνίας. Επειδή ο άνθρωπος καθίσταται προσωπικότητα μέσα σε μία διαδικασία αυτοπαρουσία(ση)ς και ανάπτυξης του εαυτού του που ολοκληρώνεται μέσα στην κοινωνική επικοινωνία έχει “ανάγκη” μία σφαίρα δράσης που αποδίδεται σε αυτόν και την οποία χρειάζεται ώστε να εκδηλώνεται ως προσωπικότητα, ως συνειδητή ατομικότητα.

Η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, η “κατόπτευση” της ζωής ενός ατόμου, η εκπόνηση βιοπορτραίτων έχει ως άμεση συνέπεια ότι αυτός που συλλέγει και επεξεργάζεται πληροφορίες μπορεί μέσω αυτών (των πληροφοριών) να επεμβαίνει δραστικά στη ζωή των άλλων. Η προσωπικότητα καθίσταται προβλέψιμη, ένα μέρος της ατομικότητας (και όχι μόνο του ιδιωτικού βίου) και της ελευθερίας ίδιου προγραμματισμού και δράσης αναιρείται και το πρόσωπο γίνεται “αντικείμενο” των συμφερόντων και επιδιώξεων των άλλων. Το δικαίωμα στην αυτοκαθοριζόμενη ζωή αποτελεί βασική συνιστώσα του γενικού δικαιώματος της ανάπτυξης της προσωπικότητας. Το άρθρο 5 § 1Σ προστατεύει το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την εγγύηση της αυτόνομης απόφασης του ατόμου για τη δημόσια και ιδιωτική παρουσίαση και εικόνα του αλλά και την ελευθερία προσδιορισμού των πληροφοριών που θα καθίστανται γνωστές στο περιβάλλον του.

Στο δικαίωμα συμμετοχής αναδεικνύεται η σημασία των ατομικών δικαιωμάτων για τη λειτουργία της δημοκρατίας. Αντίστοιχη είναι η στοχοθεσία και η λειτουργία της διάταξης του άρθρου 19 Σ που προστατεύει το απόρρητο των επικοινωνιών. Το απόρρητο της επικοινωνίας δεν διαγράφει μόνο τα όρια της ιδιωτικής σφαίρας που προστατεύει η έννομη τάξη αλλά εγγυάται το δικαίωμα των ατόμων στην ελεύθερη επικοινωνία με τους άλλους -επικοινωνιακούς -εταίρους ως προϋπόθεση αυτόνομων εκδηλώσεων, αποφάσεων και δράσεων.

Στα συνταγματικά ερείσματα της προστασίας προσωπικών δεδομένων συγκαταλέγονται αναμφίβολα και η ρύθμιση του άρθρου 2 § 1 που αναγορεύει τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας. Η αξιοπρέπεια που ξεχωρίζει

τον άνθρωπο είναι ακριβώς η ελευθερία του, νοούμενη μεταξύ άλλων ως ελευθερία επιλογής μεταξύ πολλών δυνατοτήτων. Τα ατομικά δικαιώματα δεν έχουν τη λειτουργία να προστατεύσουν καθαυτά την αξιοπρέπεια αλλά να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν τις προϋποθέσεις αυτής.

Στην αξία του ανθρώπου ανήκει η ελευθερία της επικοινωνίας σε σχέση με τις πληροφορίες που ανταλλάσσει. Η εσωτερική ολοκλήρωση ενός ανθρώπου προϋποθέτει μεταξύ άλλων την ελευθερία της επικοινωνίας, την ελευθερία στην παροχή και πρόσληψη πληροφοριών: η καταγραφή προσωπικών πληροφοριών (με σκοπό τον έλεγχο και τη χειραγώγηση) προσβάλλει αυτήν καθεαυτή την αξία του ανθρώπου, καθώς προσβάλλεται άμεσα η ελευθερία του να μην παίζει κανένα ρόλο ο οποίος προσδιορίζεται από τους άλλους¹⁹.

2.6.2 ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ – ΑΡΘΡΟ 9Α

Το συνταγματικό θεμέλιο της προστασίας προσωπικών δεδομένων συγκροτούνταν από το συνδυασμό των διατάξεων 5 § 1, 2 § 1, 19 και επικουρικά του άρθρου 9 § 1 του Συντάγματος. Οι διατάξεις αυτές που εγγυώνταν και οργάνωναν ένα πλαίσιο διαμόρφωσης της ιδιωτικότητας και της αυτόνομης ανάπτυξης της προσωπικότητας που ισχύει τόσο έναντι της κρατικής εξουσίας όσο και έναντι των ιδιωτών. Ωστόσο κατά την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος κρίθηκε επιβεβλημένη η κατοχύρωση ενός νέου, ειδικού δικαιώματος προστασίας των προσωπικών

¹⁹ Δόνος Π., Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου, σε Δόνος Π./Μήτρου Λ./Μίτλεττον Φ./Παπακωνσταντίνου Ευ (συλλογικό έργο), Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002

δεδομένων. Το νέο άρθρο 9Α του ελληνικού Συντάγματος 1975/86/01 που περιλήφθηκε στο Σύνταγμα με την αναθεώρηση του 2001 ορίζει ότι “καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η διασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων ανατίθεται από τον αναθεωρητικό νομοθέτη σε ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει”.

Η σημασία της διάταξης αυτής δεν έγκειται μόνο στην εφεξής δέσμευση του κοινού νομοθέτη για την προστασία των προσωπικών δεδομένων: η δέσμευση αυτή ήταν σε τελευταία ανάλυση θεσμικά δεδομένη λόγω των προϋφιστάμενων επιταγών της κοινοτικής νομοθεσίας (Οδηγία 95/46/EK και Οδηγία 97/66/EK αλλά και άρθρο 286 Συνθ. Ε.Ε.), των δεσμεύσεων της χώρας από την κύρωση της σχετικής Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η «δέσμευση» του κοινού νομοθέτη ήταν επίσης πολιτικά και ιστορικά προσδιορισμένη λόγω της ύπαρξης νομοθεσίας, από την οποία δύσκολα θα μπορούσε να αποστεί καθολικά. Η συνταγματική κατοχύρωση έχει καταρχήν ένα συμβολικό βάρος και ρόλο: τόσο επειδή ανάγει την προστασία προσωπικών δεδομένων σε αυτοτελές δικαίωμα όσο και επειδή *«τεκμηριώνει την προσαρμογή και την αντίδραση της έννομης τάξης στις ραγδαίες μεταβολές που προκαλεί στο κοινωνικό γίνεσθαι η εξέλιξη της τεχνολογίας»*. Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων εντάσσεται στα νέα δικαιώματα που προέκυψαν από τη συνταγματική αναθεώρηση, κοινό χαρακτηριστικό των οποίων είναι η μέριμνα για τη διαφύλαξη της προσωπικής αυτονομίας και τη θωράκιση του ήδη γνωστού χώρου αυτοκαθορισμού σε συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και αξιοποίησης της τεχνολογίας. Κατά τούτο το άρθρο 9Α υπερβαίνει τον συμβολικό του ρόλο: Η ειδική συνταγματική

διάταξη διαδηλώνει και ταυτόχρονα κατοχυρώνει με τον καλύτερο και πληρέστερο τρόπο την ιδιαίτερη αξία του δικαιώματος, δηλ. τη σημασία που έχει η περιοριστική και περιορισμένη από τα δικαιώματα του προσώπου χρήση των προσωπικών δεδομένων για τις προϋποθέσεις ανάπτυξης και αυτόνομης δράσης ενός προσώπου μέσα σε μία κοινωνία, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη.

Ως προς τους φορείς του δικαιώματος ο αναθεωρητικός νομοθέτης υιοθέτησε την προσέγγιση ότι πρόκειται για ένα δικαίωμα που δεν προσιδιάζει μόνο στους πολίτες, δηλ. αυτούς που έχουν ελληνική ιθαγένεια αλλά σε κάθε άνθρωπο. Αναφορικά με το περιεχόμενο παρέμεινε στη διακήρυξη του δικαιώματος χωρίς να προσδιορίσει εγγύτερα τα στοιχεία του. Λιγότερο φειδωλός υπήρξε στην αναφορά των «κινδύνων» από τους οποίους πρέπει να προστατευτεί το άτομο. Έτσι αναφέρεται ότι η προστασία κατοχυρώνεται έναντι της συλλογής, επεξεργασίας και χρήσης προσωπικών δεδομένων, παρόλο που η αναφορά στον τεχνικό όρο της «επεξεργασίας» θα αρκούσε.

Το γεγονός ότι το νέο δικαίωμα προσδιορίζεται ως αντίδραση της συνταγματικής έννομης τάξης στους κινδύνους που εμπεριέχει για τα δικαιώματα η εξέλιξη της τεχνολογίας ο αναθεωρητικός νομοθέτης δεν περιορίζει την κανονιστική εμβέλεια του νέου άρθρου στην ηλεκτρονική/αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων. Στη νέα διάταξη αναδεικνύεται ωστόσο η ένταση των κινδύνων που εμπεριέχει η επεξεργασία δεδομένων με ηλεκτρονικά μέσα. Η ιδιαίτερη αυτή αναφορά μπορεί να ερμηνευτεί ως επιταγή προς το νομοθέτη να λάβει πρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση των κινδύνων αυτών. Η προστατευτική της εμβέλεια καλύπτει κάθε δεδομένο, δηλ. κάθε πληροφορία που αφορά ένα πρόσωπο και όχι μόνο τα «απόρρητα», και αποδεσμεύει τελειωτικά τη

συνταγματική προστασία από την αναζήτηση του περιεχομένου του ιδιωτικού βίου και τη συζήτηση περί των ορίων της στενής ή της απόρρητης ιδιωτικής σφαίρας.

Η προστασία προσωπικών δεδομένων ανήκει στην κατηγορία των νέων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το αναθεωρημένο Σύνταγμα, κοινό στοιχείο των οποίων είναι η εξασφάλιση όχι μόνο έναντι της κρατικής εξουσίας αλλά και έναντι των ιδιωτών. Η εξέλιξη και διάδοση των νέων τεχνολογιών επεξεργασίας συνιστά μία παραδειγματική περίπτωση δημιουργίας ενός πλέγματος ιδιωτικών εξουσιών που προσβάλλει άμεσα τα ατομικά δικαιώματα και εμπεριέχει ως συστατικό στοιχείο τον κίνδυνο της χειραγώγησης της συμπεριφοράς των ατόμων αλλά και του κοινωνικού στιγματισμού και της απομόνωσης. Αρκεί η αναφορά στην επεξεργασία δεδομένων των εργαζομένων από τους εργοδότες των ασφαλισμένων από τις ασφαλιστικές εταιρίες, των καταναλωτών από τις εταιρίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς. Η στροφή σε νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις, η συγκέντρωση και διαπλοκή οικονομικών τομέων στο πεδίο της τεχνολογίας και της πληροφόρησης δημιουργούν νέες πηγές διακινδύνευσης για τα δικαιώματα. Οι προσωπικές πληροφορίες μετατρέπονται σταδιακά από μέσο για την επίτευξη ορισμένων σκοπών σε ένα σταδιακά αυτονομούμενο πληροφοριακό κεφάλαιο. Μάλιστα, καθώς αυτό το δικαίωμα είναι ευάλωτο σε προσβολές από τους ιδιώτες, το κράτος δεν μπορεί να αρκείται στην αποχή και την αποτροπή των προσβολών αυτών από τα όργανά του, αλλά πρέπει να μην επιτρέπει την προσβολή του από ιδιώτες λαμβάνοντας θετικά μέτρα για τον σκοπό αυτό.

Η πλέον, ή μάλλον η μόνη, συγκεκριμένη απόφαση του αναθεωρητικού νομοθέτη σχετικά με τις εγγυήσεις προστασίας των προσωπικών δεδομένων αφορά τη συνταγματική κατοχύρωση της

ανεξάρτητης αρχής με αποστολή τη διασφάλιση του δικαιώματος. Η επιλογή αυτή του αναθεωρητικού νομοθέτη έχει ως αφετηρία α) τη διαπίστωση ότι υπό τις δεδομένες συνθήκες εξέλιξης των νέων τεχνολογιών και επέκτασης της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων ούτε οι κλασικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί ούτε τα μεμονωμένα άτομα είναι σε θέση να εξασφαλίσουν λυσιτελώς την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ανεξάρτητα εάν οι σχετικές επιταγές απορρέουν από τον θεμελιώδη ή τον κοινό νόμο και β) τη συνειδητή επιλογή της θεσμικής θωράκισης του νέου αυτού δικαιώματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ίδρυση ανεξάρτητων αρχών αποτυπώνεται ως εγγενές χαρακτηριστικό του συστήματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε πρόσφατα διεθνή κείμενα, δεσμευτικά και μη.

Το Σύνταγμα εμπιστεύτηκε στον κοινό νομοθέτη τη συγκεκριμενοποίηση του δικαιώματος - αλλά και τη συγκεκριμενοποίηση των όρων συγκρότησης και λειτουργίας της ανεξάρτητης αρχής. Αν και δεν προκύπτει παρά έμμεσα (και κατ' αντιδιαστολή), πρέπει να δεχθούμε ότι το ελάχιστο περιεχόμενο της διάταξης συνίσταται στην παραδοχή και επιταγή ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα, μόνο εφόσον θεμελιώνεται σε διάταξη νόμου, που ορίζει τις προϋποθέσεις νόμιμης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η εκ του Συντάγματος πλέον επιτασόμενη προστασία τους.

Καθώς το νέο άρθρο δεν περιέχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που συγκροτούν το συνταγματικό δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων ο κοινός νομοθέτης φαίνεται καταρχήν ελεύθερος στη διαμόρφωση των ειδικότερων όρων της προστασίας. Όριο της ελευθερίας του συνιστούν οπωσδήποτε η κοινοτική νομοθεσία αλλά και ο σκληρός

πυρήνας αρχών προστασίας προσωπικών δεδομένων όπως αυτός συντίθεται από τα κοινοτικά και διεθνή κείμενα, που έχει κυρώσει, υπογράψει ή υποστηρίζει η χώρα μας (όπως π.χ η Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης). Ο σκληρός πυρήνας των αρχών προστασίας αφορά και περιλαμβάνει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επεξεργασίας όπως η αρχή του σκοπού και η αρχή της αναλογικότητας, η θεμελίωση της επεξεργασίας στο νόμο, η απαγόρευση επεξεργασίας των ευαίσθητων δεδομένων, η κατοχύρωση δικαιωμάτων των προσώπων και ο ανεξάρτητος έλεγχος της εφαρμογής των κανόνων που θέτει ο νομοθέτης. Τους κανόνες αυτούς έχει ενσωματώσει στην ελληνική έννομη τάξη ο Ν. 2472/97.

Ως προς την ανεξάρτητη αρχή το Σύνταγμα δεν επιτάσσει παρά τον ανεξάρτητο χαρακτήρα της, στοιχείο που προσδιορίζεται εγγύτερα στο άρθρο 101 Α δια της αναφοράς στην προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η ανεξαρτησία είναι συστατικό στοιχείο της έννοιας του ελέγχου και νοείται ως το σύνολο των θεσμικών και λειτουργικών προϋποθέσεων που καθιστούν δυνατή την επιδίωξη των ειδικών σκοπών του ελέγχου και πιθανή την επίτευξή τους. Το Σύνταγμα «σωπαίνει» ως προς τις αρμοδιότητές της ανεξάρτητης αρχής. Γνώμονας και όριο της διακριτικής ευχέρειας του κοινού νομοθέτη αποτελεί η «διασφάλιση της προστασίας προσωπικών δεδομένων». Εκτός από την θετική επιταγή προς τον νομοθέτη για ίδρυση ή/και διατήρηση μιας τέτοιας αρχής η διάταξη αυτή δηλώνει ότι τυχόν περιορισμός των αρμοδιοτήτων, εξουσιών και ευχερειών της ελεγκτικής αρχής σε βαθμό που δεν μπορεί πλέον να διασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος προφανώς δεν θα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του αναθεωρητικού νομοθέτη²⁰.

²⁰ Βιδάλης Τ., *Νέα δικαιώματα στην πρόταση για την αναθεώρηση του Συντάγματος*, σε Γ. Παπαδημητρίου (επιμ.), *Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών*, Αθήνα-Κομοτηνή 2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

3.1 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Όταν γίνεται λόγος για την ελεύθερη έκφραση των σκέψεών μας με οποιοδήποτε τρόπο είναι φανερό ότι πρόκειται για ένα δικαίωμα και μάλιστα ατομικό . Η ξεκάθαρη πρόβλεψη του δικαιώματος αυτού , που έχει ελευθεριακό περιεχόμενο, σε διάταξη του Συντάγματος , το καθιστά Συνταγματικό δικαίωμα με κατοχυρωμένη και αυξημένη ισχύ έναντι άλλων μη συνταγματικών δικαιωμάτων . Ο συνδυασμός των δύο αυτών χαρακτηριστικών, του «ελευθεριακού» περιεχομένου και του «ατομικού» δικαιώματος στηρίζει την ισότητα των πολιτών απέναντι στο νόμο και την ελευθερία τους από το κράτος.

Δε θα μπορούσαμε όμως να χαρακτηρίσουμε την ελευθερία του τύπου ως Δημόσιο δικαίωμα γιατί δε στρέφεται το ελευθεριακό του περιεχόμενο μόνο κατά του Κράτους. Αντίθετα το δικαίωμα ελευθερίας του τύπου και ελεύθερης έκφρασης στρέφεται κατά παντός (*erga omnes*), δηλαδή προστατεύει τον φορέα του για κάθε προσβολή από οποιονδήποτε και αν προέρχεται. Έτσι προσδιορίζεται το αμυντικό περιεχόμενο του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης δια του τύπου.

Με ανάλογο τρόπο μπορεί να προσδιορισθεί το διασφαλιστικό του περιεχόμενο : η παράγραφος 2 του άρθρου 14 καταδεικνύει την ελευθεροτυπία και απαγορεύει τη χρήση μέσων που θα μπορούσαν να την περιορίσουν. Διασφαλίζεται δηλαδή η διευκόλυνση άσκησης του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης και της ελευθερίας του τύπου με την

απαγόρευση των κάθε λογής περιορισμών της. Το προστατευτικό περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος έγκειται στη προστασία που του παρέχει το δικαιοσύνη στο σύνολό του.

Επίσης το περιεχόμενο του δικαιώματος που μελετάμε , μπορεί να διακριθεί σε αρνητικό και θετικό: η ελευθερία που κατοχυρώνει το Σύνταγμα στο άρθρο 14 έχει την έννοια ότι μπορώ να εκφράσω μία άποψη μου μέσω του τύπου ,μπορώ όμως κάποια άλλη να την αποσιωπήσω - θετική και αρνητική ελευθερία αντίστοιχα. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το δικαίωμα ελευθερίας του τύπου ανήκει στα δικαιώματα του ευρύτερου κοινωνικού χώρου, ενέχει όμως και πολιτική χροιά. Ωστόσο δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως καθαρά πολιτικό δικαίωμα, είναι μάλλον μεικτό²¹.

3.2 ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΠΟΥ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Η μεγάλη σημασία του εν λόγω δικαιώματος καθιστά πρόδηλη την επιπλέον (πρόσθετη) συνταγματική πρόβλεψη και κατοχύρωση της . Το δικαίωμα λοιπόν της ελεύθερης διάδοσης των στοχασμών και η ελευθερία του τύπου προστατεύονται και από τα: άρθρο 1 παρ.2 και 3 που αφορούν την λαϊκή κυριαρχία, άρθρο 5 παρ.1 για την προστασία της προσωπικότητας και τη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, άρθρο 15 για την ραδιοτηλεόραση, άρθρο 16 για την τέχνη και άρθρο 28 παρ.1 για τα πολιτικά κόμματα.

²¹ Καρακώστας, Γ., «Προσωπικότητα και Τύπος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2000

Επί πλέον έχουν θεσπισθεί και ειδικοί νόμοι που αφορούν τον τύπο, προσδιορίζουν την έννοια και το περιεχόμενο το με σκοπό την απόλυτη προστασία της ελευθερίας του τύπου. Τέτοιοι νόμοι είναι :ο Ν.5060/1931,ο α.ν.1092/1938.Με το άρθρο 14 του Συντάγματος σχετίζεται άμεσα και το άρθρο 10 της Ε.Σ. Δ. Α. καθώς το περιεχόμενο που συνάδει με την ρύθμιση του συντακτικού μας Νομοθέτη και συμβάλλει αποφασιστικά στην κατοχύρωση της προστασίας της ελευθερίας του Τύπου. Με το άρθρο 28 του Συντάγματος η Ε.Σ.Δ. Α. ως διεθνής σύμβαση και διάταξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όχι απλά έχει ισχύ στο Ελληνικό Δίκαιο αλλά έχει ανώτατη ισχύ /αφού υπερισχύει κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου²².

3.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 14 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Οι παράγραφοι 1, 2, 3 του αρ. 14 ορίζουν τα εξής:

- «1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά , γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του κράτους.
2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.
3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύονται.

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία : α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας, β) για προσβολή του προσώπου του

²² Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης

Στο: <http://www.jurisconsultus.gr/pubs/uploads/706.pdf>

Προέδρου της Δημοκρατίας, γ)για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες...εδαφικής ακεραιότητας του κράτους, δ) για άσεμνα δημοσιεύματα... ο νόμος.»

Στην παράγραφο 1 αναφέρεται ότι κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να διατυπώνει (ελεύθερα) τις σκέψεις και τις απόψεις του με προφορικό ή γραπτό λόγο μέσω του τύπου αλλά να τηρεί ταυτόχρονα και τους νόμους του κράτους. Ιδιαίτερη σημασία έχει η καθολική πρόβλεψη : το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και κυκλοφορίας των ιδεών ανήκει σε όλους ,στον κάθε άνθρωπο που βρίσκεται μέσα στην Ελληνική επικράτεια. Δεν προσδιορίζεται ο τρόπος που θα επιλέξει ο καθένας να εκφραστεί ,μπορεί να εκφραστεί προφορικά, ή γραπτά ,θα εκφραστεί όμως μέσω του τύπου όπως αναφέρει η διάταξη .

Δε δίδεται όμως κανένας ορισμός της έννοιας «τύπος» ούτε προσδιορίζεται το περιεχόμενό του. Παρά την «παράλειψη» του συντακτικού μας νομοθέτη είναι απολύτως απαραίτητο να αναζητήσουμε έναν ορισμό για την έννοια «τύπος»²³.

3.4 ΈΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - Α.Ν. 1092/1938, ΑΡΘΡΟ 1

Ο α.ν. 1092/1938 * στο άρθρο 1 ορίζει ότι τύπος μπορεί να είναι «παν ό,τι εκ της τυπογραφίας ή οιοδήποτε άλλου μηχανικού χημικού μέσου παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμό ή διάδοση χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεων ή φωνογραφικών

²³ Το *Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης*

Στο: <http://www.jurisconsultus.gr/pubs/uploads/706.pdf>

πλακών». Επομένως στην έννοια του τύπου εμπίπτουν :οι εφημερίδες, τα περιοδικά, τα φυλλάδια, οι αφίσες, οι προκηρύξεις, γενικά τα προϊόντα της τυπογραφίας αλλά και οι φωτογραφίες σε κονκάρδες τα πανό, οι εικόνες που αποτυπώνονται σε οποιοδήποτε υλικό (χαρτί, ξύλο, πλαστικό, γυαλί). Είναι πολύ σημαντικό να προσδιορίσουμε τι δύναται να περιλαμβάνει η έννοια «τύπος» ώστε να μπορούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα που συχνά τίθεται : εάν κάτι εμπίπτει στην έννοια του τύπου.

Η κρίση για κάποιο αντικείμενο αν είναι ή όχι τύπος έχει πρακτική σημασία για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας του μέσου της διάταξης 14 ή όχι του Συντάγματος. Πρέπει να τονίσουμε ότι η εφαρμογή των περί τύπου διατάξεων προϋποθέτει ότι η ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς διάδοση των στοχασμών και των απόψεων δε γίνεται για κερδοσκοπικούς σκοπούς ή λόγω εμπορικότητας. Δεν εμπίπτουν δηλαδή στο πεδίο της εφαρμογής του άρθρου 14 έντυπα διαφημιστικά που διαδίδουν τις σκέψεις-απόψεις κάποιου, εν τούτοις όμως έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά είναι δύο είδη τύπου ευρέως διαδεδομένα και έχουν πολύ μεγάλη κυκλοφορία. Μπορεί οι διατάξεις που αφορούν τον τύπο να βρίσκουν εφαρμογή κυρίως σε αυτές τις μορφές του τύπου λόγω της αυξημένης κυκλοφορίας τους, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι πρόκειται για εξάντληση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 14. Αντίθετα θεωρείται πως η έννοια του «τύπου» στο άρθρο 14 εκλαμβάνεται με την ευρύτερη δυνατή σημασία της αφού δεν προκύπτει αντίθετη βούληση του Έλληνα συντακτικού νομοθέτη.

Για να θεμελιώνεται θέληση του νομοθέτη να περιορίσει το περιεχόμενο της έννοιας του «τύπου» ώστε να αφορά η ρύθμιση συγκεκριμένα και μόνο είδη, θα έπρεπε να προβλεπόταν ρητά, να γινόταν περιοριστική απαρίθμηση στο άρθρο. Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει,

οπότε είναι ορθό να πούμε ότι οι περί τύπου διατάξεις έχουν ως αντικείμενο προστασίας τον τύπο υπό ευρεία έννοια²⁴.

3.5 ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

Η ελευθερία του τύπου περιορίζεται από το Σύνταγμα και από τους γενικούς νόμους του κράτους, για να προστατευθεί το άτομο ή το κοινωνικό σύνολο από την καταχρηστική άσκησή της (άρθρο 25 παρ. 3, 14 του Συντάγματος). Τα όρια της ελεύθερης και της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας είναι δυσδιάκριτα, προσδιορίζονται όμως ικανοποιητικά ως προς την προστασία της τιμής και της υπόληψης τρίτων και συνακόλουθα, την προσβολή της προσωπικότητάς τους από τα Άρθρα 361-369 ΠΚ, στα οποία τυποποιούνται τα εγκλήματα κατά της τιμής, με προστατευόμενο έννομο αγαθό την τιμή. Ο άδικος χαρακτήρας της εξυβριστικής ή δυσφημιστικής εκδήλωσης παραμένει, όταν η εκδήλωση αυτή συνιστά συκοφαντική δυσφήμιση ή συνάγεται σκοπός εξύβρισης.

Η εφημερίδα που δημοσιεύει πληροφορία μη εξακριβωμένες, με αποτέλεσμα να υποστεί ζημία αναγνώστης του συγκεκριμένου φύλου ασκεί το δικαίωμα της γενικής ελευθερίας κατά τρόπο αντικοινωνικό και καταχρηστικό και υποχρεούται σε χρηματική ικανοποίηση του αναγνώστη που έχει θιγεί²⁵.

²⁴ Δημητρόπουλος, Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος», Αθήνα, 2005

²⁵ Καράκωστας, Γ., «Προσωπικότητα και Τύπος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2000

3.6 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Με βάση το περιεχόμενο της ελευθερίας του τύπου μπορούμε να διακρίνουμε κάποιες περαιτέρω ελευθερίες οι οποίες περιλαμβάνονται στο ευρέως νοούμενο πεδίο της ελευθερίας του τύπου και προστατεύονται επίσης από τις «περί τύπου» διατάξεις.

1)Ελευθερία της πληροφόρησης

Η πρώτη ελευθερία που αντιλαμβάνεται κανείς ότι απορρέει από την ελευθερία του τύπου είναι η ελευθερία της πληροφόρησης.

Η ελεύθερη πληροφόρηση συνδέεται άμεσα με την ελευθεροτυπία αλλά και προηγείται αυτής, γιατί χωρίς την πρώτη, η δεύτερη δεν μπορεί να υφίσταται. Ο καθένας έχει την δυνατότητα να λαμβάνει όλων των ειδών τις πληροφορίες και με οποιοδήποτε τρόπο να τις χρησιμοποιεί, Οι δημοσιογράφοι και οι υπάλληλοι έχουν το δικαίωμα να συλλέγουν ελεύθερα πληροφορίες με οποιοδήποτε τρόπο και να τις χρησιμοποιεί.

Οι δημοσιογράφοι και οι υπάλληλοι έχουν το δικαίωμα να συλλέγουν ελεύθερα πληροφορίες με σκοπό να τις συνθέσουν και να τις παρουσιάσουν στο κοινό. Οι δύο πλευρές της πληροφόρησης υπάρχουν στην κατοχύρωση της ελευθερίας της. Από την μια πλευρά όσοι επεξεργάζονται και διοχετεύουν τις πληροφορίες στο κοινωνικό σύνολο-δηλαδή όσοι ασχολούνται με κάποιο επάγγελμα που συνδέεται με τις λειτουργίες του τύπου-και από την άλλη βρίσκονται όσοι είναι αποδέκτες των πληροφοριών. Η ελευθερία της πληροφόρησης κατοχυρώνεται όμως πρωτίστως ξεχωριστά το άρθρο 5 Α του Συντάγματος, ενώ στο άρθρο 14 απλά αποτελεί μία έκφραση της γενικότερης ελευθερίας του τύπου.

2) Ελευθερία συντάξεως ή εκτύπωσης ή τυπογραφίας

Άλλη επί μέρους ελευθερία που συμπεριλαμβάνεται στην κατοχυρωμένη στο άρθρο 14 του Συντάγματος ελευθερία του τύπου είναι η ελευθερία συντάξεως .Αυτή μπορεί να ονομαστεί και ελευθερία εκτύπωσης ή τυπογραφίας.

Η διαζευκτική ονομασία στηρίζεται στο προστατευόμενο αγαθό που είναι ενιαίο. Πρόκειται για την όλη διαδικασία που λαμβάνει χώρα από την στιγμή που προμηθεύτηκε ο δημοσιογράφος τις πληροφορίες, ή τις ειδήσεις ,γενικά το υλικό, ως τη στιγμή που αυτό θα δημοσιευθεί δηλαδή θα εκδοθεί. Στην ελευθερία συντάξεως η ελευθερία της τυπογραφίας - σαφέστατα πιο αντιπροσωπευτικός όρος λόγω της γενικότητας του - εμπίπτει η δυνατότητα του υπαλλήλου της επιχείρησης τύπου να επιλέγει και να επεξεργάζεται ελεύθερα τις πληροφορίες, να προσθέτει σχόλια και παραρτήματα, να επιλέγει τον τρόπο που θα τα συνθέσει στο φύλλο, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει για να τυπώσει τα έντυπα κ.ά.

3) Ελευθερία κυκλοφορίας

Η τρίτη είναι η ελευθερία κυκλοφορίας των εντύπων γενικά, που προκύπτει από την συνταγματική πρόβλεψη για ρητή κατοχύρωση της ελεύθερης διάδοσης των στοχασμών. Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε μια διεύρυνση της ρύθμισης σε σχέση με το προηγούμενο Σύνταγμα. Η διεύρυνση αυτή είναι ένα σημαντικό βήμα προς την απόλυτη καθιέρωση της δημοκρατίας που στηρίζεται στον πλουραλισμό. Κάθε άνθρωπος μπορεί όχι μόνο να σκέφτεται ελεύθερα, αλλά και να εκφράζει ,να διατυπώνει τις σκέψεις και τις ιδέες του χωρίς κανένα περιορισμό-καταρχήν. Και έτσι κυκλοφορούν χωρίς κανένα εμπόδιο πολλές διαφορετικές γνώμες, που όμως είναι όλες ίσες μεταξύ τους. Με την ελευθερία κυκλοφορίας σχετίζεται και η ελευθερία εκδόσεως.

4) *Ελευθερία εκδόσεως*

Η τέταρτη και τελευταία ελευθερία που εμπεριέχεται στην ελευθερία του τύπου αναφέρεται τόσο στην ελεύθερη επιλογή της μορφής του εντύπου του σχήματος και του αριθμού αντιτύπων όσο και στη ελευθερία ίδρυσης επιχείρησης τύπου, εκδοτηρίου εφημερίδων και περιοδικών .

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει ελεύθερα επιχείρηση τύπου να εκδίδει οποιαδήποτε μορφή εντύπου.

Οφείλει όμως να τηρεί τις γενικές αρχές του Δικαίου αλλά και τους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού, όπως είναι αυτονόητο²⁶.

3.7 ΦΟΡΕΙΣ - ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Φορείς της ελευθερίας του τύπου είναι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ασκούν κάποια δραστηριότητα ή επάγγελμα -μόνιμα ή περιστασιακά - που είναι σχετικό με τον τύπο. Υποκείμενο επομένως της ελευθερίας του τύπου μπορεί να είναι ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης τύπου, ο εκδότης, ο τυπογράφος, ο αρθρογράφος, ο συντάκτης ,ο γραφίστας, ο σχεδιαστής των κονκάρδων, ο εκφωνητής ραδιοφώνου, ο παρουσιαστής εκπομπής, ο δημοσιογράφος, αυτός που γράφει τις προκηρύξεις και άλλοι πολλοί οι οποίοι ασκούν παραπλήσια επαγγέλματα. Δεν μπορούν όμως να αποτελέσουν υποκείμενα-φορείς της ελευθερίας του τύπου άτομα που ασχολούνται με την διαφήμιση, αφού όπως προαναφέρθηκε η διαφήμιση τοποθετείται έξω από τα όρια του τύπου, δεν συμπεριλαμβάνεται στην έννοια «τύπος».

²⁶ Βενιζέλος Ευάγγελος, «Μέσα Ενημέρωσης, Δημοκρατία και Εξωτερική Πολιτική : το τρίγωνο της έντασης», Εκδοτικός Οργανισμός Α.Α.Λιβάνη, Εκδόσεις «Νέα Σύνορα», Αθήνα, 1996

3.7.1 «ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ ΝΟΜΟΥ»

Στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του υπό μελέτη άρθρου ο συντακτικός νομοθέτης παραθέτει τη φράση «τηρώντας τους νόμους του κράτους». Μπορεί δηλαδή καθένας να ασκεί τις ελευθερίες που γενικά του δίδονται από την παράγραφο 1 χωρίς όμως να παραβιάζει τους νόμους του κράτους. Πρόκειται δηλαδή για μία γενική ρήτρα όπως αυτές προβλέπονται από το άρθρο 25 παράγραφος 1, εδάφιο Γ του Συντάγματος. Όμως ότι επαναλαμβάνεται, ονομάζεται γενική επαναλαμβανόμενη ρήτρα. Η επιφύλαξη νόμου σύμφωνα με την άποψη που κρατεί στην θεωρία και στην νομολογία συμπεριλαμβάνει εννοιολογικά τόσο τον τυπικό όσο και τον ουσιαστικό νόμο²⁷.

3.8 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

Η παράγραφος 2 του υπό μελέτη άρθρου διακηρύσσει την ελευθεροτυπία με απόλυτα ξεκάθαρο τρόπο. Στο δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου ο συντακτικός νομοθέτης απαγορεύει τη λογοκρισία και κάθε λογής προληπτικά μέτρα. Εμποδίζει έτσι την παρέμβαση του κράτους και το αποτρέπει από την άσκηση ελέγχου στη διάδοση των στοχασμών και των απόψεων. Το κράτος δεν μπορεί να επεμβαίνει, να χαρακτηρίζει ή να κρίνει δυσμενώς απόψεις που εκφράζονται δια του τύπου και μάλιστα δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να λάβει οποιαδήποτε μέτρα πριν την κυκλοφορία των εντύπων. Θα ήταν αντίθετη προς τις επιταγές του Συντάγματος η εντολή του κράτους να μη δημοσιευθούν και να μην

²⁷ Δημητρόπουλος Ανδρέας, «Συνταγματικά Δικαιώματα»- παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τόμος III, Γ έκδοση, Αθήνα, 2004

κυκλοφορήσουν ορισμένα έντυπα λόγω του «επιβλαβούς» περιεχομένου τους. Όμως η γενική επαναλαμβανόμενη ρήτρα στο τέλος της παραγράφου 1 οριοθετεί κατά κάποιο τρόπο την ελευθεροτυπία και την ελεύθερη διάδοση των στοχασμών. Η ελευθερία του τύπου δεν είναι απεριόριστη, αλλά πρέπει να ασκείται σύμφωνα με τους νόμους τους κράτους. Η γενική ρήτρα λειτουργεί στο πλαίσιο της τακτικής που ακολουθεί η νομολογία και απαγορεύει κάθε προληπτικό μέτρο, επιτρέπει όμως τα κατασταλτικά μέτρα. Δηλαδή είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα και παράνομη κάθε προληπτική ενέργεια που λαμβάνει χώρα πριν τεθεί σε κυκλοφορία, επιτρέπεται όμως η λήψη κατασταλτικών μέτρων που επιβάλλονται μετά την κυκλοφορία των εντύπων.¹ Η λήψη προληπτικών μέτρων ισοδυναμεί με απαγόρευση συγκεκριμένων τρόπων έκφρασης που χρησιμοποιεί ο τύπος. Η απαγόρευση όμως δεν είναι ρύθμιση γιατί είναι αδύνατο να συνυπάρχει με την ελευθερία έκφρασης μέσω του τύπου. Επομένως, κάθε προληπτική ενέργεια που είναι ανεπίτρεπτη συνιστά απαγόρευση και αντίκειται στο γράμμα της διάταξης 14 του Συντάγματος.

Η άδεια αποτελεί κατεξοχήν προληπτικό μέτρο. Τα προληπτικά μέτρα όμως ισοδυναμούν με απαγόρευση κυκλοφορίας και είναι αντίθετα στις ρυθμίσεις του Συντάγματος που αφορούν τον τύπο. Καθίσταται έτσι σαφές ότι δεν μπορεί γενικά να απαιτείται άδεια για κυκλοφορία εντύπων. Ούτε είναι επιτρεπτή η έκδοση άδειας - έστω και με νόμιμο τρόπο- είτε προέρχεται από διοικητική ή αστυνομική ή οποιαδήποτε άλλη αρχή. Το Σύνταγμα απαγορεύει τον προληπτικό έλεγχο και την άδεια οποιασδήποτε αρχής, όχι μόνο της διοικητικής αλλά και της δικαστικής, ακόμη δε και της νομοθετικής εξουσίας. Τέτοιες άδειες εκδίδει συνήθως η αστυνομία, όπως είναι το άρθρο 106 του ν. δ. 3365/1955 «Για τον κώδικα του σώματος της Ελληνικής Χωροφυλακής», το άρθρο 368 του β.δ. της 12.3/28.4.1958 «Για

κύρωση του κανονισμού υπηρεσίας της Χωροφυλακής» που δίνουν τη δυνατότητα στην αστυνομία να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για συγκεκριμένους σκοπούς και με ορισμένη αιτιολογία. "Όμως δεν νοείται αυτά τα μέτρα να εφαρμόζονται και να υπερισχύουν του Συντάγματος γιατί το Σύνταγμα έχει ως γνωστόν αυξημένη τυπική ισχύ σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους νόμους.

3.9 ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ

Ο όρος κατάσχεση χρησιμοποιείται στην εν λόγω διάταξη από το συντακτικό νομοθέτη όχι μόνο με την έννοια της τυπικής ανακριτικής πράξης. Κατάσχεση σημαίνει αφαίρεση από την κατοχή του κυρίου αντικείμενου (έγγραφο, έντυπο ή άλλου είδους αντικείμενο) που αποτελεί μέσο δια του οποίου τελέστηκε παράνομη πράξη (αδικοπραξία, προσβολή, παράνομη ενέργεια).

Στην ουσία η κατάσχεση δεν αποτελεί έναν απλό περιορισμό αλλά ανατροπή ή απαγόρευση άσκησης δικαιώματος εφάπαξ. Είναι κατασταλτικό μέτρο και η ισχύς, καθώς και οι συνέπειες του, τόσο μεγάλες ώστε θα μπορούσαμε να πούμε ότι καταχρηστικά αναφέρεται ως περιορισμός. Η κατάσχεση συνιστά ένα πολύ δραστικό μέτρο που δύναται να επιφέρει σημαντικούς περιορισμούς στην ελευθερία του τύπου. Για αυτό το λόγο κάποιοι εξομοιώνουν την κατάσχεση με την λογοκρισία - άποψη όχι πλήρως ορθή. Ο κίνδυνος όμως υπέρμετρου περιορισμού της ελευθερίας του τύπου με την επιβολή κατάσχεσης είναι υπαρκτός και σοβαρός. Για την αποτροπή μιας παρακινδυνευμένης ενέργειας με την επιβολή της κατάσχεσης το Σύνταγμα καταρχήν απαγορεύει την κατάσχεση εφημερίδων και εντύπων.

Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 14 του Συντάγματος ορίζει ρητά ότι απαγορεύεται η κατάσχεση εφημερίδων και εντύπων πριν την κυκλοφορία ή μετά από αυτή. Η ρύθμιση αυτή συνάδει με τις παραγράφους 1 & 2 του άρθρου 14 και με όσα ελέχθησαν παραπάνω. Η ελευθερία της έκφρασης, της διάδοσης των στοχασμών, ο πλουραλισμός και η ελευθεροτυπία εν γένει κατοχυρώνονται στις δύο πρώτες παραγράφους του άρθρου 14 και η παράγραφος 3 συμπληρώνει την προστασία τους, τουλάχιστον στο πρώτο εδάφιο.

Η πρόβλεψη αυτή έχει στόχο να παγιώσει με τον πιο απόλυτο τρόπο την προστασία της ελεύθερης πληροφόρησης, της ελεύθερης κυκλοφορίας των στοχασμών, της ελευθεροτυπίας και του πλουραλισμού. Απαγορεύεται ρητά η κατάσχεση εντύπων από το Σύνταγμα, που έχει ανώτατη ισχύ και υπερισχύει κάθε άλλου ειδικού ή γενικού νόμου του κράτους και κάθε άλλης διάταξης. Με την απαγόρευση της κατάσχεσης ενισχύεται η απαγόρευση της λογοκρισίας που ορίζει η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου²⁸.

3.9.1 ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ - ΚΑΤ' ΕΞΑΙΡΕΣΗ

Η απαγόρευση της κατάσχεσης εφημερίδων και εντύπων είτε πριν είτε μετά την κυκλοφορία τους αποτελεί τον κανόνα των ρυθμίσεων του Συντάγματος που αφορούν τον τύπο και την προστασία του.

Όπως όμως είναι σύνηθες σε κάθε κανόνα υπάρχει τουλάχιστον μια εξαίρεση. Έτσι και εδώ ο συντακτικός νομοθέτης στα εδάφια 2 της

²⁸ Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης

Στο: <http://www.jurisconsultus.gr/pubs/uploads/706.pdf>

παραγράφου 3 θεσπίζει εξαίρεση από τον κανόνα της απαγόρευσης κατάσχεσης εντύπων. Πρόκειται για "οιονεί περιορισμό" ή αλλιώς "ειδική οριοθέτηση". Προβλέπεται έτσι το επιτρεπτό της κατάσχεσης εντύπων μετά την κυκλοφορία, πάντα κατ' εξαίρεση και για συγκεκριμένους λόγους. Μάλιστα για να είναι επιτρεπτή η κατάσχεση πρέπει να πληροί τρεις βασικές προϋποθέσεις. Η πρώτη προϋπόθεση είναι χρονική.

Η κατάσχεση επιτρέπεται μόνο μετά την κυκλοφορία των εφημερίδων και των εντύπων. Κατάσχεση πριν την κυκλοφορία θα αποτελούσε προληπτικό μέτρο, όμως η άσκηση κάθε προληπτικού μέτρου απαγορεύεται ρητά από το Σύνταγμα, όπως ορίζει ο συντακτικός νομοθέτης στην παράγραφο 2 του άρθρου 14 του Συντάγματος. Μόνο σε περίπτωση που συντρέχουν οι έκτακτες συνθήκες του άρθρου 48 του Συντάγματος θα μπορούσε ίσως να διαταχθεί κατάσχεση εντύπων ακόμη και πριν την κυκλοφορία τους. Η ρύθμιση όμως του άρθρου 48 αποτελεί εξαιρετική περίπτωση και απαιτεί συνδρομή ιδιαίτερας εκτάκτων συνθηκών. Τότε και μόνον τότε αναστέλλεται η εφαρμογή του άρθρου 14 - υπό συγκεκριμένες και αυστηρές προϋποθέσεις - και καθίσταται έτσι επιτρεπτή η κατάσχεση πριν την έκδοση και κυκλοφορία των εντύπων. Δεύτερη προϋπόθεση είναι να συντρέχουν ειδικοί και συγκεκριμένοι λόγοι, που ορίζονται ρητά από το συντακτικό νομοθέτη στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 14. Αυτοί είναι οι εξής: α) προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας. Παλαιότερα προστατευόταν μόνο η χριστιανική θρησκεία , όμως η ρύθμιση άλλαξε αφού το ίδιο το Σύνταγμα προστατεύει όλες τις γνώστες θρησκείες , στο άρθρο 13. Προσβολή μπορεί να σημαίνει περιύβριση της θρησκείας , που αποτελεί ποινικό αδίκημα , ή άλλη μη αξιόποινη πράξη . β) προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας¹. Ο

συντακτικός νομοθέτης επιθυμεί να προστατεύσει την τιμή του Ανώτατου Άρχοντα. Προστατεύεται το άτομο ως φορέας και όχι απλά το αξίωμα. Η προστασία του αξιώματος εμπίπτει στο άρθρο 181 Π.Κ. που αφορά την περιύβριση αρχής . γ) όταν πρόκειται για δημοσίευμα που σχετίζεται με τις ένοπλες δυνάμεις ή την οχύρωση της Χώρας και αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξή τους, ή έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους . Αποκάλυψη σημαίνει διάδοση στοιχείων που για πρώτη φορά γίνονται γνωστά και όχι για δεύτερη. Ο όρος δημοσίευση είναι διαφορετικός : σημαίνει διάδοση πληροφοριών πολλές φορές. Η αποκάλυψη μόνο μπορεί να επιφέρει κατάσχεση. δ) άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν τη δημόσια αιδώ, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που ορίζονται από το νόμο. Οι ειδικές ρυθμίσεις βρίσκονται στο Νόμο 5060/1931. Σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1 εξαιρούνται τα έργα τέχνης και επιστήμης.

Τρίτη προϋπόθεση είναι η τήρηση της διαδικασίας που προβλέπει ο συντακτικός νομοθέτης στη παράγραφο 4 του άρθρου 14.

Μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση ο εισαγγελέας οφείλει να υποβάλλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο. Το δικαστικό συμβούλιο με τη σειρά του, πάλι όμως μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες πρέπει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης. Αν δεν τηρηθεί η χρονική προθεσμία των είκοσι τεσσάρων ωρών είτε από τον εισαγγελέα είτε από το δικαστικό συμβούλιο η κατάσχεση που έχει διαταχθεί αίρεται αυτοδικαίως.

Ο εισαγγελέας που παραγγέλει την κατάσχεση είναι ο εισαγγελέας Πλημμελειοδικών. Ορίζεται επίσης από την ίδια παράγραφο του άρθρου 14 ότι η άσκηση των ενδίκων μέσων της έφεσης και της αναίρεσης

επιτρέπεται στον εκδότη του εντύπου που κατασχέθηκε καθώς και στον εισαγγελέα²⁹.

3.9.2 Η ΔΙΑΤΑΓΗ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗΣ ΕΝΤΥΠΩΝ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

Τα ασφαλιστικά μέτρα αποτελούν μορφή προσωρινής δικαστικής προστασίας που προστατεύεται γενικά από το άρθρο 20 του Συντάγματος. Στο πέμπτο βιβλίο του Κ.Πολ.Δικ. στο κεφάλαιο Α' ορίζεται πότε μπορούν να επιβληθούν τα ασφαλιστικά μέτρα και με ποιο σκοπό. Συγκεκριμένα στο άρθρο 682 του Κ.Πολ.Δικ, αναφέρεται ότι σε επείγουσες περιπτώσεις για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος μπορεί να διαταχθεί η επιβολή ασφαλιστικών μέτρων. Σκοπός μιας τέτοιας διαταγής εκ μέρους του δικαστηρίου είναι η εξασφάλιση ή διατήρηση ενός δικαιώματος ή η ρύθμιση μιας κατάστασης. Τα ασφαλιστικά μέτρα είναι δυνατόν να μεταρρυθμιστούν, να εξαρτώνται από αίρεση ή αναβλητική προθεσμία, ακόμη και να ανακληθούν. Κύρια χαρακτηριστικά της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων είναι το έκτακτο της περίπτωσης, η ανάγκη δηλαδή ταχύτατης ρύθμισης γιατί επίκειται κάποιος σοβαρός κίνδυνος αλλά ταυτόχρονα και η προσωρινότητα, καθώς η ρύθμιση της διαφοράς με επιβολή ασφαλιστικών μέτρων λειτουργεί μόνο προσωρινά. Αντικείμενο της δίκης για την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων είναι η ύπαρξη ή ανυπαρξία δικαιώματος του αιτούντος για παροχή δικαστικής προστασίας με διαταγή για ασφαλιστικά μέτρα.

²⁹ Καράκωστας, Γ., «Προσωπικότητα και Τύπος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2000

Τα ασφαλιστικά μέτρα διατάσσονται από το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της κύριας υπόθεσης, όταν αυτή εκκρεμεί. Διαφορετικά, διατάσσονται από τα μονομελή Πρωτοδικεία ή τα Ειρηνοδικεία - αν η κύρια υπόθεση υπάγεται στην αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου. Είναι προφανέστατος έτσι ο παρεπόμενος χαρακτήρας των ασφαλιστικών μέτρων. Δεν επηρεάζουν την κύρια υπόθεση, και δεν επιφέρουν σε καμία περίπτωση τα αποτελέσματα της τακτικής διαδικασίας. Συνδέονται βεβαίως με την κύρια αγωγή, τελολογικά, όταν αυτή εκκρεμεί ή αναμένεται η έναρξη της. Το δικαστήριο διατάσσει την επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων που αρμόζουν στην κάθε περίπτωση και δεν είναι υποχρεωμένο να διατάξει την επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων που έχει ζητήσει ο κατηγορος-αιτών. Επίσης, η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δεν έχει ως στόχο την πλήρη ικανοποίηση των δικαιωμάτων και απαιτήσεων του αιτούντος, αλλά στοχεύει στην προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης. Στο Κεφάλαιο Ζ' του πέμπτου βιβλίου του Κ.Πολ.Δικ. που περιλαμβάνει τις ρυθμίσεις για τα ασφαλιστικά μέτρα δεν υπάρχει σε κανένα άρθρο ειδική πρόβλεψη για τον τύπο. Εν τούτοις όμως είναι δυνατόν σε περίπτωση σοβαρής προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων να ζητηθεί άρση αυτής της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον με ταυτόχρονη αυτοπρόσωπη ενέργεια. Μπορεί δηλαδή να ζητήσει ένα από τα μέρη - αυτό που θίγεται - να ρυθμιστεί προσωρινά η κατάσταση και για αυτό το λόγο το δικαστήριο να επιβάλλει ασφαλιστικά μέτρα. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 732 του Κ.Πολ.Δικ. πρέπει το μέτρο που το δικαστήριο θα διατάξει να επιβληθεί στον εναγόμενο ως ασφαλιστικό μέτρο να είναι πρόσφορο για την εξασφάλιση, διατήρηση ή ρύθμιση της κατάστασης ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά. Θα πρέπει να υπάρχει μεγάλη ανάγκη για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης ώστε να επιβληθούν

ασφαλιστικά μέτρα που να επιτάσσουν την κατάσχεση εντύπων. Αυτές οι περιπτώσεις προβλέπονται περιοριστικά από το συντακτικό νομοθέτη στο άρθρο 14 του Συντάγματος, παράγραφος 3, εδάφιο 2. Η απαρίθμηση δεν είναι ενδεικτική άρα δεν μπορούν να συμπεριληφθούν και άλλες προσβολές στους λόγους που επισύρουν κατάσχεση και απαγόρευση κυκλοφορίας εντύπων. Ούτε είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μόνο και εφόσον συντρέχουν αυτές οι τέσσερις περιπτώσεις που προβλέπει ο συντακτικός νομοθέτης μπορεί να επιβληθεί κατάσχεση εντύπων με ασφαλιστικά μέτρα. Κάθε άλλη αιτία ή προσβολή καθιστά την αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα αβάσιμη και άκυρη. Πρέπει οπωσδήποτε να συντρέχει μία από τις τέσσερις (4) εξαιρετικές περιπτώσεις που απαριθμεί η παράγραφος 3 του άρθρου 14 για να είναι επιτρεπτή η κατάσχεση που διατάσσεται και επιβάλλεται με ασφαλιστικά μέτρα. Μόνο γι' αυτές τις τέσσερις (4) "ειδικές" περιπτώσεις επιτρέπεται από το συντακτικό νομοθέτη η κατά κανόνα απαγορευμένη κατάσχεση εντύπων. Είναι απαραίτητο επίσης να μην παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας (ά.692 παρ.3 Κ.Πολ.Δικ.). Να μην είναι δηλαδή δυσανάλογα τα αποτελέσματα που επιφέρουν τα ασφαλιστικά μέτρα με την ζημιά που έχει προκληθεί, ούτε με το κόστος της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για τη δημοσίευση και κυκλοφορία του κατασχεθέντος εντύπου. Η επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων είναι καθ' όλα επιτρεπτή όταν είναι ταυτόχρονα νόμιμη, δηλαδή δεν προσβάλλει δικαιώματα τρίτων προσώπων. Ακόμη, η αίτηση για ασφαλιστικά μέτρα γίνεται δεκτή όταν τα ασφαλιστικά μέτρα δεν συνίστανται στην πλήρη ικανοποίηση των δικαιωμάτων του αιτούντος αλλά όταν αποτελεί βούληση για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις και όταν συντρέχουν οι ειδικές περιπτώσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 14 (α-δ)

που προαναφέρθηκαν είναι δυνατή η επιβολή κατάσχεσης με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Η διαταγή κατάσχεσης με επιβολή ασφαλιστικών μέτρων μπορεί να επιφέρει σημαντικούς περιορισμούς στην ελευθερία του τύπου. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος καταχρηστικής άσκησης του λόγω δικαιώματος. Γι' αυτό η πρακτική που ακολουθούν τα ελληνικά δικαστήρια δεν είναι ενιαία. Μεγάλο μέρος των κοινωνιών του Δικαίου δέχεται ότι δεν μπορεί να γίνει παραδεκτή η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων που αφορά την κατάσχεση εφημερίδων βιβλίων και περιοδικών που περιέχουν ανακριβή γεγονότα ή προσβάλλουν την προσωπικότητα. Τα ασφαλιστικά μέτρα έχουν σαν πεδίο εφαρμογής τα στάδια προετοιμασίας ενός δημοσιεύματος. Θα μπορούσαν επομένως να επιβάλλονται πριν την κυκλοφορία. Αναφέραμε όμως πιο πάνω ότι τα προληπτικά μέτρα απαγορεύονται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 14 του Συντάγματος. Επίσης η κατάσχεση είναι επιτρεπτή μόνο μετά την κυκλοφορία των εντύπων. Εν τούτοις μετά τη δημοσίευση γεγονότος προσβλητικού για την προσωπικότητα δεν συντρέχει η προϋπόθεση του επείγοντος που απαιτεί ο νόμος για την επιβολή ασφαλιστικών μέτρων. Είναι πρόδηλο ότι τα παραπάνω στοιχεία είναι αντικρουόμενα, αντιτίθενται μεταξύ τους και δεν μπορούν να συντείνουν σε μία λύση, δεν μπορούν να στηρίξουν την επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων. Πριν την κυκλοφορία των εντύπων τα ασφαλιστικά μέτρα θα αποτελούν προληπτικό μέτρο και απαγορεύονται ως ισοδύναμα με την λογοκρισία. Μετά την κυκλοφορία είναι μεν επιτρεπτή η κατάσχεση όμως δεν υπάρχει ο έκτακτος χαρακτήρας της προσβολής ώστε να δικαιολογείται η επιβολή ασφαλιστικών μέτρων. Έτσι γίνεται κατανοητή η διάσταση απόψεων που εμφανίζεται στην Ελληνική νομολογία³⁰.

³⁰ Δημητρόπουλος, Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος», Αθήνα, 2005

3.10 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΑΓΩΓΕΣ - ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ - Ν.1178/1981

Η προσβολή της προσωπικότητας αποτελεί προσβολή ενός σημαντικού έννομου αγαθού, δεν μπορεί όμως να ενταχθεί σε καμία από τις εξαιρετικές περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος. Ούτε τα έργα τέχνης ή επιστήμης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του 2ου εδαφίου της παραγράφου 3 του άρθρου 14. Δεν μπορούν σε αυτές τις περιπτώσεις να εφαρμοστούν οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου. Τα ασφαλιστικά μέτρα δεν αποτελούν λύση σε αυτές τις περιπτώσεις αφού δεν βρίσκουν αποτελεσματική εφαρμογή μετά την κυκλοφορία των εντύπων. Ορθότερη είναι η εφαρμογή αποκαταστατικών μέσων προστασίας. Οι αποκαταστατικές αγωγές ενδείκνυνται σε περιπτώσεις προσβολής της προσωπικότητας γιατί: συνδέονται με την προσβολή που έγινε στο παρελθόν, αποσκοπούν στην επανόρθωση των συνεπειών της προσβολής και συνεπάγονται περιουσιακού συνήθως χαρακτήρα παροχή εκ μέρους του εναγομένου.

Μπορεί ακόμη να επέλθει άρση της προσβολής με την άσκηση του δικαιώματος απάντησης από τον προσβαλλόμενο με εκούσια αποκατάσταση της αλήθειας από τον ιδιοκτήτη ή εκδότη της εφημερίδας. Το δικαίωμα απάντησης προβλέπεται ρητά από το συντακτικό νομοθέτη ο οποίος στην παράγραφο 5 του άρθρου 14 του Συντάγματος ορίζει την διαδικασία. Η παράγραφος 5 δίνει το δικαίωμα σε όποιον θίγεται από δημοσίευμα ή εκπομπή που περιέχει ανακριβή στοιχεία να απαντήσει και ταυτόχρονα το μέσο ενημέρωσης υποχρεούται σε πλήρη και άμεση επανόρθωση. Επίσης δικαίωμα απάντησης έχει κάθε άτομο που θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή. Και το μέσο

ενημέρωσης έχει αντίστοιχα υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Ο τρόπος με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης ορίζεται από ειδικό νόμο. Διασφαλίζεται έτσι η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης. Επίσης υπάρχει δυνατότητα να εγερθεί αγωγή για αξιώσεις αποζημίωσης και χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης για προσβολές εκ μέρους του τύπου με βάση τις διατάξεις 914, 919, 920, 932 και 59 του Α.Κ.. Τέλος είναι δυνατή η προστασία του προσβαλλόμενου με τις διατάξεις του νόμου 1178/1981. Ο νόμος αυτός παρέχει αξιώσεις για αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση όταν πρόκειται για δημοσίευμα που θίγει την υπόληψη και την τιμή κάποιου. Οι διατάξεις του Ν.1178/1981 περιβάλλει όλες τις προσβολές της προσωπικότητας και τις προστατεύει³¹.

³¹ Καρακώστας Γιάννης, με τη συνεργασία της Περσεφόνης Ε. Λαμπροπούλου, «*Το Δίκαιο των ΜΜΕ*», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

4.1 ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΜΕ

Το ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα της προσωπικότητας κατοχυρώνεται στη γενική ρήτρα περί προστασίας της προσωπικότητας στον Αστικό Κώδικα, η οποία ορίζει ότι στην περίπτωση παράνομης προσβολής, παρέχεται δικαίωμα άρσης της προσβολής και παράλειψης της στο μέλλον, καθώς και αξίωση αποζημίωσης εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπραξίας, υπάρχει δηλαδή υπαιτιότητα του δράστη. Η εν λόγω διάταξη του Αστικού Κώδικα αναγνωρίζει ένα γενικό απόλυτο δικαίωμα του καθενός με το οποίο εξασφαλίζεται η προστασία του προσώπου και γενικότερα η προάσπιση της αξίας του ανθρώπου. Ειδικότερα, αποτελεί συγκερασμό των συνταγματικών διατάξεων των άρθρων 2 § 1 και 5 § 1 κατά τρόπο ώστε στο ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα της προσωπικότητας περιλαμβάνεται τόσο ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου, που αποτελεί τον απαραβίαστο πυρήνα του δικαιώματος, όσο και η ελεύθερη ανάπτυξη όλων των στοιχείων και εκφάνσεων της προσωπικότητας.

Ενσυνειδήτως ο νομοθέτης του Αστικού Κώδικα με την εν λόγω γενική ρήτρα περί προστασίας της προσωπικότητας, απέφυγε να οριοθετήσει το δικαίωμα της προσωπικότητας επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό τη συνεχή διεύρυνση του δικαιώματος. Η έλλειψη ορισμού της προσωπικότητας επιτρέπει τη σφαιρική της προστασία και την προσαρμογή του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω ρύθμισης στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες και αντιλήψεις. Τυπικό λοιπόν αντικείμενο προστασίας αποτελούν οι εκφάνσεις της προσωπικότητας που δεν είναι δυνατόν να αποσπασθούν

από το φορέα τους διότι γεννιέται με αυτές είτε αποκτώνται κατά τη διάρκεια της ζωής του, καθώς και δικαιώματα, τα οποία είναι μεν δυνατόν να αποσπασθούν από το φορέα, θεωρούνται όμως αμέσως συνδεδεμένα με αυτόν. Τα πιο πάνω αγαθά δεν αποτελούν δικαιώματα, αλλά επιμέρους εκφάνσεις του ενιαίου δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας, έτσι ώστε προσβολή της προσωπικότητας να συνιστά κάθε πρόσφορη πράξη τρίτου προσώπου, με την οποία διαταράσσεται η κατά τη στιγμή της προσβολής αρμόζουσα κατάσταση ως προς τις διάφορες εκφάνσεις της προσωπικότητας, σε κάθε μάλιστα έκφανση αντιστοιχεί και προσιδιάζων τρόπος προσβολής που μπορεί ενδεχομένως να συντελεστεί και με παράλειψη.

Μεταξύ των προστατευτέων εκφάνσεων της προσωπικότητας είναι και τα προσωπικά δεδομένα του ατόμου, τα οποία προστατεύονται και αυτοτελώς με τον ν. 2472/1997. Σε επίπεδο Συντάγματος, μεταξύ των ρυθμίσεων που προστατεύουν ιδιαίτερες εκδηλώσεις της προσωπικότητας με την αναγωγή τους σε ατομικά δικαιώματα, περιλαμβάνεται και η διάταξη του άρθρου 9^A, η οποία προστέθηκε κατά τη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001, σύμφωνα με την οποία «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών δεδομένων, όπως ο νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως ο νόμος ορίζει».

Με την παραπάνω διάταξη κατοχυρώνεται το δικαίωμα της πληροφορικής αυτοδιάθεσης, ήτοι το δικαίωμα του προσώπου να αποφασίζει το ίδιο σχετικά με τη διάθεση και τη χρήση των πληροφοριών που το αφορούν.

Στο ιδιωτικό δίκαιο «τριτενεργεί» και η συνταγματικώς κατοχυρωμένη ελευθερία του τύπου και η ελευθερία της έκφρασης, η οποία προϋποθέτει την ελευθερία της δημοσιογραφικής έρευνας και εφαρμόζεται στα λοιπά ΜΜΕ κάθε μορφής, συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτύου. Εισχωρεί στο πεδίο του αστικού δικαίου μέσω της έννοιας του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος (άρθρ. 367 ΠΚ), της ενασκήσεως δικαιώματος ή της εκπληρώσεως καθήκοντος που επιβάλλεται από το νόμο (άρθρ. 20 ΠΚ) και της διατάξεως περί καταστάσεως ανάγκης (άρθρ. 25 ΠΚ), και θεμελιώνει λόγο άρσης του παράνομου χαρακτήρα της προσβολής της προσωπικότητας. Με το τρόπο αυτό, η ελευθερία του τύπου και των λοιπών ΜΜΕ επηρεάζει, στο χώρο του αστικού δικαίου, την εφαρμογή των διατάξεων για την προστασία της προσωπικότητας, υπό την έννοια ότι το δικαιολογημένο ενδιαφέρον ή συμφέρον του προσβάλλοντος - στη συγκεκριμένη περίπτωση του εκπροσώπου των ΜΜΕ - οδηγεί σε περιστολή της προστασίας του προσώπου, με όριο πάντοτε τον απαραβίαστο πυρήνα της αξίας του ανθρώπου.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του πλέγματος διατάξεων που προστατεύουν από τη μία πλευρά την προσωπικότητα ενώ από την άλλη κατοχυρώνουν την ελευθερία της έκφρασης, δεν μπορεί να μην ληφθεί υπόψη ότι η δραστηριότητα των ΜΜΕ αποτελεί εξ ορισμού πηγή ενδεχόμενου κινδύνου για την προσωπικότητα, γεγονός που δικαιολογεί και επιβάλλει την καθιέρωση συναλλακτικών υποχρεώσεων προστασίας του προσώπου. Η δραστηριότητα των ΜΜΕ συνδέεται αναμφισβήτητα με την άσκηση κυριαρχίας ενός πεδίου δράσεως, στη συγκεκριμένη περίπτωση του πεδίου της δημοσιότητας. Ανάλογα με το σκοπό, τον τρόπο και την έκταση της προβολής του προσώπου, η δημοσιότητα ενδέχεται να έχει ευνοϊκές ή αντίθετα καταστροφικές συνέπειες για την κοινωνική,

ηθική ή επαγγελματική εικόνα του ατόμου. Ο ενυπάρχων, συνεπώς, στη δημοσιογραφική δραστηριότητα, αυξημένος κίνδυνος προσβολής του εννόμου αγαθού της προσωπικότητας επιτάσσει τη λήψη εκ μέρους των ΜΜΕ μέτρων με τα οποία περιορίζονται οι πιθανότητες επελεύσεως των κινδύνων. Από το βαθμό επικινδυνότητας των προς δημοσίευση σχολίων ή ειδήσεων, καθώς και της δημοσιογραφικής έρευνας, εξαρτάται και ο βαθμός επιμέλειας που υποχρεούνται να καταβάλουν οι υπεύθυνοι για την τήρηση των συναλλακτικών υποχρεώσεων του τύπου.

Οι συναλλακτικές υποχρεώσεις των ΜΜΕ συνάγονται από το σύνολο της εννόμου τάξεως, και ειδικότερα από τις συνταγματικές, ποινικές, διοικητικές και ιδιωτικού δικαίου διατάξεις που αναφέρονται κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο στον τύπο και στα ΜΜΕ γενικότερα, καθώς και από τις γενικές ρήτρες και αρχές του δικαίου, όπως η αρχή της καλής πίστεως, των χρηστών ηθών, τα συναλλακτικά ήθη, η αρχή της υπέρμετρης βλάβης, η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως, κ.ο.κ., ή ακόμα και από τους κανόνες δεοντολογίας ή αυτορρύθμισης των συναφών επαγγελματικών κλάδων.

Η νομολογία, με την καθοδήγηση της επιστήμης, δέχεται πλέον ρητώς την ύπαρξη συναλλακτικών υποχρεώσεων των ΜΜΕ, αξιοποιώντας τις, σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, προκειμένου να αξιολογήσει στο πλαίσιο της *in concreto* στάθμισης των αντικρουόμενων αγαθών εάν η προσβλητική της προσωπικότητας συμπεριφορά του δημοσιογράφου αποτελεί στη συγκεκριμένη περίπτωση το αναγκαίο και πρόσφορο μέσο για την εξυπηρέτηση δικαιολογημένου, με βάση το νόμο ενδιαφέροντος κατά την έννοια της ΠΚ 367 και τελεί σε αναλογία με την κοινωνική αποστολή των ΜΜΕ για ενημέρωση του κοινού. Η μη τήρηση των αρχών, που μετουσιώνονται σε συναλλακτικές υποχρεώσεις των ΜΜΕ, συνιστά παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας και θεμελιώνει τον παράνομο

χαρακτήρα της συμπεριφοράς, υπό την έννοια των ΑΚ 57, 914, 919 και 920. Η παράλειψη τηρήσεως των συναλλακτικών υποχρεώσεων συνιστά επιπλέον και κατ' αρχήν υπαίτια (αμελή) συμπεριφορά των προσώπων τα οποία βαρύνονται με την επιμέλεια τηρήσεως των υποχρεώσεων αυτών.

Συναλλακτικές υποχρεώσεις των ΜΜΕ που αφορούν στην προστασία του προσώπου είναι:

1^ο Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το καθήκον σεβασμού της προσωπικότητας και της ιδιωτικής σφαίρας.

2^ο Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το καθήκον αλήθειας.

3^ο Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το καθήκον σεβασμού των απόψεων. Τέλος,

4^ο οι υποχρεώσεις που απορρέουν της προσωπικότητας και δεν τίθεται θέμα δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και σταθμίσεως συμφερόντων.

4.2 ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ειδικότερα, η υποχρέωση σεβασμού της προσωπικότητας, της ιδιωτικής σφαίρας και των προσωπικών δεδομένων θεμελιώνεται κυρίως στις διατάξεις του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί προσβολής της προσωπικότητας και περί αδικοπραξιών, στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για τα εγκλήματα κατά της τιμής και την παραβίαση απορρήτων, στις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας περί δημοσιότητας, στη Σύμβαση της Ρώμης (ΕΣ-ΔΑ), στους ειδικούς περί τύπου νόμους, στον νόμο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και στον κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Η νομολογία ακολουθεί την αρχή της αυτοτελούς προστασίας των εκφάνσεων της προσωπικότητας, σύμφωνα με την οποία η ενδεχόμενη προσβολή κάθε μίας εκ των εκφάνσεων της προσωπικότητας εξετάζεται αυτονόμως χωρίς να απαιτείται η συνδρομή της προσβολής των υπολοίπων. Εφόσον τα προσωπικά δεδομένα αποτελούν προστατευτέα έκφανση της προσωπικότητας η ως άνω υποχρέωση σεβασμού της προσωπικότητας επιτάσσει στους εκπροσώπους των ΜΜΕ την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει ο ν. 2472/1997, ο οποίος δεν είναι παρά η νομοθετική εξειδίκευση του ευρύτερου κανόνα της προστασίας της προσωπικότητας.

Χαρακτηριστική περίπτωση προσβολής της προσωπικότητας μέσω της παραβίασης της υποχρέωσης μεταξύ προστασίας προσωπικών δεδομένων και προστασίας της προσωπικότητας κατά τα άρθρα 57 και 59 ΑΚ βλ. και Μήτρου Λ., Σημείωση υπό ΜΠρΘεσ 16790/2009, ΔιΜΕΕ 2009. 406, όπου και αναφέρει ότι ο ν. 2472/1997 δεν εξειδικεύει απλώς τη γενική ρήτρα του άρθρου 57 ΑΚ αλλά οργανώνει ένα αυτοτελές σύστημα κανόνων, εγγυήσεων και δικαιωμάτων που ερείδεται στο άρθρο 2 § 1, 5 § 1, 9 και 9Α του Συντάγματος.

4.3 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ Η ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

Στις περιπτώσεις που τίθεται ζήτημα σύγκρουσης της ελευθερίας του τύπου (και των ΜΜΕ) αφενός και της προσωπικότητας και ιδίως των προσωπικών δεδομένων αφετέρου, επιβάλλεται στάθμιση των

συγκρουόμενων αγαθών. Στην στάθμιση της ελευθερίας του τύπου και του δικαιώματος στην προσωπικότητα του ατόμου οδηγεί η επίκληση από το δράστη του δικαιολογημένου συμφέροντος του κοινού για πληροφόρηση. Δικαιολογημένο συμφέρον, όπως γίνεται δεκτό από τη νομολογία, έχουν τα πρόσωπα που συνδέονται με την λειτουργία του Τύπου και κατά κύριο λόγο οι δημοσιογράφοι για τη δημοσίευση ειδήσεων και σχολίων σχετικών με τις πράξεις και τη συμπεριφορά προσώπων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το κοινωνικό σύνολο. Αυτό ισχύει ιδίως για πρόσωπα που ασκούν δημόσιο λειτούργημα ή που συμμετέχουν στην πολιτική ζωή, καθώς και για τα λεγόμενα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας. Σύμφωνα με θεωρία που διατυπώθηκε, τα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας διακρίνονται σε πρόσωπα απόλυτης επικαιρότητας που ενδιαφέρουν εν γένει το κοινωνικό σύνολο και σχετικής επικαιρότητας που απασχολούν την κοινή γνώμη, εν όψει ενός εξαιρετικού και έκτακτου γεγονότος. Έτσι, σύμφωνα με τη νομολογία, στην περίπτωση των προσώπων της επικαιρότητας, υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού να έχει πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς τους, συμπεριλαμβανομένων και των προσωπικών τους δεδομένων. Τα πρόσωπα αυτά οφείλουν να ανέχονται επεμβάσεις στην προσωπικότητά τους - όπως την αναδίφηση στα προσωπικά τους στοιχεία, επεξεργασία και προβολή όψεων του ιδιωτικού τους βίου - οι οποίες συνδέονται με τον τρόπο ζωής που έχουν επιλέξει, καθώς όποιος επιλέγει τη διακεκριμένη παρουσία του στην κοινωνική σφαίρα, που μπορεί να δικαιολογήσει τη δημιουργία δημοσίου ενδιαφέροντος γύρω από το πρόσωπό του, που συνδέεται όμως άμεσα με το ρόλο που διαδραματίζει στο συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο, τόπο και χρόνο, πρέπει να υπολογίζει και να ανέχεται το γεγονός ότι μπορεί να γίνει αντικείμενο δημόσιας συζητήσεως.

Βάσει του ως άνω πλαισίου, έτσι και στην περίπτωση που ελέγχεται η νομιμότητα επεξεργασίας απλών προσωπικών δεδομένων δημοσίων προσώπων από τα ΜΜΕ, προϋπόθεση για την κρίση περί νομιμότητας της χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου επεξεργασίας προσωπικών του δεδομένων αποτελεί η κρίση περί αναγκαιότητας ικανοποίησης του δικαιώματος της πληροφόρησης, τόσο του πληροφορείν όσο και του πληροφοροείσθαι, ως εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας (άρθρο 5 § 2 στοιχείο ε του ν. 2472/1997). Αντίστοιχα, η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων δημοσίων προσώπων κρίνεται νόμιμη όταν γίνεται για δημοσιογραφικούς σκοπούς και εφόσον αυτή είναι απόλυτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος (άρθρο 7 § 2 στοιχείο ζ του ν. 2472/1997).

4.4 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΦΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΩΝ ΜΜΕ ΑΦΕΤΕΡΟΥ

Κριτήρια στάθμισης και άρσεως της σύγκρουσης

Την αρχή της ad hoc στάθμισης των αντικρουόμενων συμφερόντων, σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, ακολουθεί η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων στις περιπτώσεις σύγκρουσης του δικαιώματος του ατόμου στη προστασία των προσωπικών του δεδομένων και του δικαιώματος πληροφόρησης του κοινού, παραπέμποντας ρητώς και στα πορίσματα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΔΔΑ), προκειμένου να αποφανθεί

για το σύννομο της επεξεργασίας. Η δημοσίευση στον τύπο ή η τηλεοπτική προβολή πληροφοριών που αφορούν ένα φυσικό πρόσωπο αποτελεί διάδοση και άρα επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, η οποία δεν επιτρέπεται καταρχήν χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου. Έτσι, στην περίπτωση που δεν τίθεται ζήτημα συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων ώστε να επιτρέπεται a priori η επεξεργασία η Αρχή εξετάζει τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων του ατόμου υπό το πρίσμα των ανωτέρω αρχών και δικαιωμάτων.

Στις περιπτώσεις επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων από τα ΜΜΕ, εφαρμοστέα είναι η ειδικότερη διάταξη του άρθρου 7 § 2 στοιχείο ζ του ν. 2472/1997, η οποία θέτει ουσιαστικά κριτήρια για την άσκηση της συνταγματικώς κατοχυρωμένης δημοσιογραφικής δραστηριότητας. Η συνδρομή των κριτηρίων είναι αναγκαίος όρος για το επιτρεπτό της επεξεργασίας. Ειδικότερα, με την ως άνω διάταξη, η οποία εφαρμόζεται κατ' αναλογία και στην περίπτωση των απλών δεδομένων, τίθενται για το επιτρεπτό της επεξεργασίας οι εξής προϋποθέσεις:

1) η επεξεργασία να αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων,

2) η επεξεργασία να πραγματοποιείται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς,

3) η επεξεργασία να είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος και να μην παραβιάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα προστασίας ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

Για τον ορισμό των δημοσίων προσώπων ακολουθείται η νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία δημόσια πρόσωπα θεωρούνται εκείνα που

κατέχουν κάποια δημόσια θέση ή/και χρησιμοποιούν δημόσιο χρήμα ή ακόμα και όλοι όσοι διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στη δημόσια ζωή είτε την πολιτική, την οικονομική, την καλλιτεχνική, την κοινωνική, την αθλητική ή οποιουδήποτε άλλου τομέα της δημόσιας ζωής.

4.5 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ - 14 ΤΟΥ ΣΥΝΤ., 10/2 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Στο γενικότερο πλαίσιο της ελεύθερης διάδοσης των ιδεών το Σύνταγμα στο άρθρο 14 κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου: «καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους».

Κατά το άρθρο 10 της Σύμβασης της Ρώμης:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, 'ανευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνas δύναται να υπαχθεί εις ορισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπόμενους από του Νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων

των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους ή αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

Το άρθρο 14 του Συντ. και το άρθρο 10/2 της Σύμβασης της Ρώμης, αφού θεσπίζουν ότι η ελευθερία του τύπου και των πληροφοριών συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες, παρέχει στον νομοθέτη την ευχέρεια να καθιερώσει περιορισμούς των ελευθεριών αυτών, οι οποίοι αποτελούν μέτρα αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, για την προάσπιση της δημόσιας τάξης και την πρόληψη του εγκλήματος, και γενικά για λόγους δημοσίου συμφέροντος, καθώς και για την προστασία της υπόληψης και δικαιωμάτων τρίτων. Στην έννοια της υπόληψης και των δικαιωμάτων των τρίτων περιλαμβάνεται ασφαλώς και το δικαίωμα της προστασίας της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου των ατόμων.

Ενόψει της ανωτέρω αποστολής του τύπου είναι φανερό ότι δεν έχει κατ'αρχήν εξουσία να ασχολείται με τον ιδιωτικό βίο των ανθρώπων, αφού η κοινή γνώμη ασχολείται κυρίως με γενικού συμφέροντος ζητήματα.

Η δημοσίευση των γεγονότων που αφορούν την ιδιωτική και απόρρητη σφαίρα και μάλιστα όταν προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη, έστω και αληθινή αποτελεί πάντοτε, εκτός από έλλειψη αβρότητας και αδιακρισίας, για αυτόν που πλήττον κακό ιδιαίτερης έντασης και διαρκείας.

Έκαστος έχει δικαίωμα όπως γεγονότα του ιδιωτικού του βίου να μη λάβουν δημοσιότητα. «Ενώ εις τα του δημόσιου βίου ο υπό του τύπου ασκούμενος έλεγχος αποτελεί την μέγιστην εγγύησιν δια τε την κανονικήν λειτουργείαν του πολιτεύματος, την τήρησιν των νόμων... είναι βέβαιον εξ ετέρου ότι, οσάκις τα πλήγματα του τύπου στρέφονται εναντίον του

ιδιωτικού βίου, ο προσβαλλόμενος μειονεκτεί απέναντι της δυνάμεως του τύπου και δυστυχήματα πολλάκις ανεπανόρθωτα προκύπτουσιν ατόμων και οικογενειών», Έκθεση Αναθ. Επιτρ. 1911 25-2-1911, σελ. 1.

Αναμφισβήτητα εκφάνσεις της προσωπικότητας αποτελούν: η φωνή [δίσκος φωνογράφους, ταινία μαγνητική, βίντεο κ.λπ.], το δικαίωμα της ίδιας εικόνας (σχ.αποφ. ΕΦ. ΑΘΗΝΩΝ 2006-1993) και το δικαίωμα επί του ονόματος .

Η διάταξη του άρθρου 12/1 του νόμου «περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος» Ν.Δ. 1004/1971] που έχει καταργηθεί με το νόμο 780/78 όριζε: «Η τιμή και η υπόληψις παντός προσώπου δέον να τυχάνουν σεβασμού. Δεν επιτρέπεται η δημοσίευσις πληροφορίας ή σχολίου περί της ιδιωτικής ζωής οποιουδήποτε προσώπου δυμανένου να βλάβη την υπόληψιν αυτού, εκτός εάν η δημοσίευσις εξυπηρετή το δημόσιον συμφέρον». Δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά μόνο τους δημοσιογράφους αποκλειστικά, αλλά γενικώς την δημοσιογραφία. Προυποθέτει βεβαίως ότι πρόκειται περί πληροφοριών συλλεγισών εκ προσιτών πηγών και όχι από αθέμιτη παρέμβαση στην ιδιωτική ή απόρρητη σφαίρα. Επίσης εάν το απόρρητο μαθευτεί με τη θέληση του προσώπου ή φορέα αυτού δεν τίθεται θέμα ευθύνης. Είναι φανερό ότι οι περισσότερες συγκρούσεις της ελευθερίας του τύπου με την προστασία του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής λαμβάνουν χώρα όταν στοιχεία της ιδιωτικής ζωής δημοσιεύονται στον τύπο χωρίς τη ρητή ή τη σιωπηρή συναίνεση του ατόμου.

4.6 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΟΣΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

α) διάκριση των προσώπων , θεωρία *Zeitgeschichte*.

Αντισυνταγματικές διατάξεις του Συντάγματος δεν υπάρχουν, όπως και δεν υπάρχουν και παράνομες διατάξεις των νόμων.

Κατ'αρχήν πρέπει να σημειωθεί ότι επί γεγονότων της ιδιωτικής σφαίρας υφίσταται δικαιολογημένο συμφέρον ενημέρωσης της κοινωνικής ολότητας, εφόσον πρόκειται περί δημοσίων ανδρών, δημοσίων λειτουργών και προσώπων της σύγχρονης ιστορίας. Εάν σε κέντρο διασκέδασης κάποιος δημόσιος άνδρας παρεκτραπεί και προβεί σε απρέπειες, υφίσταται τέτοιο δικαιολογημένο συμφέρον. Το τελευταίο δεν υπάρχει εάν πρόκειται περί κάποιου ιδιώτου και τούτο χάριν πλήρους ενημέρωσης του κοινού για τα πρόσωπα αυτά, δήθεν για λόγο δημοσίου συμφέροντος. Αυτό άλλωστε ρητά προκύπτει και από το άρθρο 366/1 του ΠΚ.

Προς αντιμετώπιση του προβλήματος η θεωρία διακρίνει τα πρόσωπα σε 3 κατηγορίες με βάση της ιδιότητάς τους: α) αυτούς που ασκούν δημόσιο λειτούργημα και πολιτικούς, β) τους ιδιώτες, γ) τα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας.

Α) Δημόσιοι λειτουργοί (σχ.αποφ. ΑΠ 854 - 2002) και πολιτικοί. Σαν τέτοιους πρέπει να νοήσουμε αφ'ενός μεν τους κατά το άρθρο 13 του ΠΚ «υπαλλήλους», «νομίμως ανατεθειμένους έστω και προσωρινά στην άσκηση υπηρεσίας δημόσιας δημοτικής ή κοινοτικής ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου» αφ'ετέρου δε τους ασχολούμενους κατ'οποιονδήποτε τρόπο με πολιτική δια την ανάληψη δημοσίου

λειτουργήματος. Κατά την υπό τύπου άσκηση κριτικής και ελέγχου επί γεγονότων του δημοσίου βίου και επί της λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών και αρχών, δεν είναι δυνατόν να γίνει πάντοτε διαχωρισμός μεταξύ υπηρεσίας και του ασκούντος αυτή προσώπου. Περαιτέρω ο ισχυρισμός γεγονότων, η κριτική και ο έλεγχος επεκκίνονται και επί της εξουπηρεσιακής δράσης και συμπεριφοράς αυτών που ασκούν δημόσιο λειτούργημα, *εφ'όσον η συμπεριφορά αυτή δύναται να θέσει σε αμφιβολία την καταλληλότητα αυτών προς άσκηση δημοσίου λειτουργήματος.*

Εκείνοι που επιδίδονται σε φιλολογικές ή επιστημονικές εργασίες ή συμμετέχουν σε πολιτικούς αγώνες, παραδίδονται οικειοθελώς στην κρίση του κοινού. Έτσι προκειμένου περί προσώπων της κατηγορίας αυτής υφίσταται κατά τεκμήριο δικαιολογημένο συμφέρον ενημέρωσης των πολιτών και επί θεμάτων του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου.

Β) Οι ιδιώτες. Επί προσώπων της κατηγορίας αυτής δεν συντρέχει κατ'αρχήν δικαιολογημένο συμφέρον ενημέρωσης του κοινού για τα γεγονότα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. [Πρβλ. 366 ΠΚ].

Γ) Πρόσωπα της συγχρόνου ιστορίας (σχ. αποφ. ΕΦ.ΑΘ. 2006-1993). Ο όρος αυτός επεκράτησε κατά τα τελευταία έτη στη γερμανική επιστήμη. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται ιθύνουσες προσωπικότητες της οικονομικής ζωής, διάσημοι καλλιτέχνες. Συγγραφείς, κινηματογραφικοί αστέρες, ηθοποιοί, αθλητικά ινδάλματα, κ.λπ. Αλλά και διαπρεπείς επιστήμονες, ερευνητές και εφευρέτες, μηχανικοί, γιατροί, δικαστές, εισαγγελείς και συνήγοροι, πρόεδροι δικηγορικών συλλόγων ή κοινωνικών συλλόγων κ.λπ., δύναται κατά τις περιστάσεις να καταστούν προσωπικότητες της συγχρόνου ιστορίας, είτε λόγω διακεκριμένης θέσεώς των είτε λόγω των εξαιρετων επιδόσεων και γενικά όσοι ασκούν

δραστηριότητα γενικότερου ενδιαφέροντος, η οποία μπορεί να είναι και αντικοινωνική, π.χ. εγκληματίες, αλήτες κ.λπ.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή (Zeitgeschichte) τα πρόσωπα που απασχολούν τον τύπο διακρίνονται σε πρόσωπα απόλυτης επικαιρότητας - που στην Αμερική καλούνται μερικές φορές public heroes (δημόσιοι ήρωες) - και σε πρόσωπα σχετικής επικαιρότητας. Πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας (absolute Personen der Zeitgeschichte) θεωρούνται εκείνα που κατέχουν μια εξέχουσα θέση στο δημόσιο βίο (όπως οι αρχηγοί των κρατών, οι πρωθυπουργοί, οι υπουργοί, οι βουλευτές, οι πολιτική άνδρες κ.λπ.) και όσοι ασκούν μια σημαντική κοινωνική δραστηριότητα (μεγάλοι οικονομικοί παράγοντες, μεγάλοι συγγραφείς, ηθοποιοί, καλλιτέχνες, αθλητές, επιστήμονες) και γενικά όσοι αναπτύσσουν δραστηριότητα γενικότερου ενδιαφέροντος και απασχολούν την επικαιρότητα τακτικά.

Σχετικής επικαιρότητας πρόσωπα (relative Personen der Zeitgeschichte) είναι εκείνα που προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού λόγω ενός εξαιρετικού και εκτάκτου γεγονότος, λ.χ. ο τυχερός του πρώτου λαχνού ενός μεγάλου λαχείου, ο λογοτέχνης που τιμήθηκε με ένα μεγάλο βραβείο, το θύμα ενός εγκλήματος ή ενός ατυχήματος, ο εφευρέτης μιας νέας θεραπείας, ο άρρωστος στον οποίο έγινε μεταμόσχευση τεχνητής καρδιάς, ένας επικίνδυνος εγκληματίας, γέννηση τετραδύμων. Τα πρόσωπα αυτά συνδέονται με την επικαιρότητα με ένα ωρισμένο γεγονός, το οποίο ενδιαφέρει το κοινό, και δεν εξυπηρετεί σκανδαλοθηρία ή απλή ικανοποίησή του.

Όλα τα πρόσωπα αυτά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή και για αυτό το λόγο το κοινό έχει εύλογο ενδιαφέρον για να πληροφορηθεί λεπτομέρειες της ιδιωτικής τους ζωής. Έτσι π.χ. το κοινό σε

όλες τις χώρες έχει άμεσο συμφέρον να γνωρίζει την πορεία της υγείας των κυβερνητών του.

Επί των προσώπων της κατηγορίας αυτής υφίσταται αναμφισβητήτως δε δικαιολογημένο συμφέρον του κοινού όπως λάβει πλήρη εικόνα της προσωπικότητάς των, που συνδέεται με την ιδιότητα που φέρουν. Για να έχει όμως το κοινό τέτοια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητας, ενδιαφέρεται μέχρι ορισμένου βέβαια σημείου και για την ιδιωτική ζωή, τα προσωπικά συμβάντα, τη φιλία, ιδιαίτερες κλίσεις και προτιμήσεις, ερασιτεχνικές ασχολήσεις, τον τρόπο διαβίωσης και όλα εν γένει τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά, που συγκροτούν την συνολική εικόνα της προσωπικότητας.

Την πλήρη εικόνα αυτή οφείλει να παράσχει ο τύπος.

Όσο υψηλότερη θέση κατέχουν το δημόσιο βίο τα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας τόσο πιο περιορισμένη είναι η σφαίρα του απορρήτου τους, τόσο περισσότερο είναι υποχρεωμένα να ανέχονται προσβολές της ιδιωτικής τους ζωής. Οι προσβολές όμως αυτές είναι ανεκτές από το δίκαιο, μόνο όταν δικαιολογούνται από τα επικρατούντα έθιμα ή από ένα εύλογο κοινωνικό συμφέρον. Αντίθετα προσβολές που αποβλέπουν στη νοσηρή εκμετάλλευση της περιέργειας του κοινού είναι ασφαλώς αντίθετες στο πνεύμα του νόμου και στα χρηστά ήθη. Κατ' εφαρμογή αυτή το Εφετείο Παρισίων (1981) χαρακτήρισε ως πράξη παράνομη και απαγορευμένη τη δημοσίευση στον τύπο της είδησης ότι μία γνωστή ηθοποιός ήταν έγκυος.

Ως προς τα πρόσωπα της σχετικής επικαιρότητας η δημοσίευση στον τύπο φωτογραφιών και λεπτομερειών της ιδιωτικής τους ζωής είναι θεμιτή μόνο κατά το σύντομο χρονικό διάστημα που τα πρόσωπα αυτά απασχολούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Επιτρέπεται η δημοσίευση

γεγονότων μόνο όσων τα κατέστησαν τέτοια πρόσωπα και μόνο εντός ορισμένων χρονικών πλαισίων, όταν δηλαδή το γεγονός είναι επίκαιρο.

Πάντως, όταν το ενδιαφέρον αυτό προκλήθηκε από ένα συνταρακτικό έγκλημα, το χρονικό αυτό διάστημα παρατείνεται επί πολλά χρόνια, όπως δέχθηκε το Εφετείο Αμβούργου (1976) στην περίπτωση ληστείας μιας Τράπεζας που είχε διαπραχθεί υπό την αρχηγία μιας γυναίκας, γνωστής ως «κυρία των Τραπεζών» (Banklady). Στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου να πληροφορηθεί για το έγκλημα συγκρούεται με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου να πληροφορηθεί το εγκληματικό παρελθόν του προσώπου αυτού, στη σύγκρουση αυτή επικρατέστερο είναι το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. Ο εγκληματίας μπορεί να εξακολουθεί να θεωρείται σχετικό πρόσωπο της επικαιρότητας για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμη και μετά την έκτιση της ποινής, όμως μόνο σημαντικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος θα μπορούν πια να δικαιολογήσουν την αναφορά στο άτομό του και την παραβίαση του δικαιώματος της προσωπικότητας και που του εξασφαλίζει ανωνυμία και απόλυτη προστασία της ιδιωτικής του ζωής (the right of privacy and to be left alone).

Σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση παραβίασεως των παραπάνω ορίων ο δικαστής έχει να κρίνει και να σταθμίσει ανάμεσα στο όφελος των αναγνωστών και της κοινής γνώμης γενικά και στη βλάβη που θα υποστούν τα αναμειγμένα στην αφήγηση πρόσωπα. Η βλάβη αυτή αναφέρεται σε δυο πόλους: στην κοινωνική αναπροσαρμογή του δράστη και στην ιδιωτική του ζωή. Αυτά σημαίνουν ότι ο κατάδικος ξαναποκτά το απόλυτο δικαίωμά του πάνω στην ιδιωτική του ζωή, μέρος της οποίας αποτελεί και το έγκλημά του, η δίκη, η καταδίκη, η έκτιση της ποινής, και μπορεί να απαιτήσει την προστασία της απέναντι σε κάθε τρίτο. Ολόκληρο

αυτό το κομμάτι της ζωής του εμπίπτει και πάλι στη σφαίρα του απορρήτου.

Η δημοσίευση πρέπει να προστατεύεται, όταν αποτελεί το ορθό μέσο για την επιδίωξη του ορθού σκοπού. Η υπερβολή κατά το περιεχόμενο, τη μορφή ή τις περιστάσεις δεν πρέπει να προστατεύεται νομικά.

Η θεωρία αυτή των διασήμεων προσώπων ή προσώπων της επικαιρότητας, ανταποκρίνεται σε σημαντικό βαθμό στην κοινή εμπειρία και τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις, και για το λόγο αυτό έχει γίνει δεκτή στην πράξη από τη νομολογία πολλών χωρών (των ΗΠΑ, Γαλλίας, Ιταλίας). Προσφέρει μια σημαντική συμβολή στο πρόβλημα της σύγκρουσης της ελευθερίας του τύπου με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. Πάντως, μειονέκτημα της θεωρίας αυτής είναι τα όρια της κατηγορίας των προσώπων της επικαιρότητας, καθώς και τα όρια της ιδιωτικής τους ζωής, είναι ασαφή και ρευστά. Πρέπει να εξετάζουμε κάθε φορά αν ένα δημοσίευμα για τον ιδιωτικό βίο των εν λόγω προσώπων ανταποκρίνεται σε μια θεμιτή, αντικειμενική ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση.

β) θεωρία της ισοδυναμίας των συνταγματικών δικαιωμάτων

Κατ'άλλη θεωρία στην περίπτωση της σύγκρουσης του δικαιώματος της εκφράσεως δια του τύπου με το δικαίωμα του σεβασμού του ιδιωτικού βίου, εμφανίζεται μια αντίθεση μεταξύ δύο ισοδυνάμων ομάδων συμφερόντων ή κατ' άλλη γνώμη δυο αυτοτελών συνταγματικών δικαιωμάτων από τα οποία κανένα δεν μπορεί να αξιώσει υπεροχή έναντι του άλλου, γιατί και τα δύο αποτελούν βασικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συνεπώς η σύγκρουση αυτή δεν μπορεί να λυθεί βάσει γενικών κανόνων, αλλά πρέπει να ρυθμίζεται από τα δικαστήρια μετά από στάθμιση των συγκρουόμενων εκάστοτε αγαθών του προσώπου (Guterabwegung) και των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης. Η άποψη αυτή έγινε δεκτή στις γενικές γραμμές στην απόφαση του της 3 Ιουνίου 1973 (γνωστή ως Lebachurteil) και ασφαλώς έχει εφαρμογή και στο δικό μας συνταγματικό δίκαιο, στο οποίο *το δικαίωμα της έκφρασης των στοχασμών δια του τύπου και το δικαίωμα σεβασμού του ιδιωτικού βίου δεν αποτελούν απλώς εκδηλώσεις του γενικού δικαιώματος της προσωπικότητας, αλλά είναι αυτοτελή και ισοδύναμα συνταγματικά δικαιώματα που ισχύουν, όχι μόνο έναντι του Κράτους, αλλά και έναντι των ιδιωτών.* Η σύγκρουση για την οποία μιλούμε πρέπει να ρυθμίζεται πάντοτε βάσει εκτιμήσεως των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης, και ειδικότερα βάσει της στάθμισης, από μια πλευρά, του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου προς πληροφόρηση και, από την άλλη πλευρά, του συμφέροντος του ενδιαφερομένου προσώπου για την προάσπιση της αξιοπρέπειας και τη διαφύλαξη απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής από την αδιακρισία των τρίτων.

Η άποψη αυτή στις γενικές γραμμές βρίσκεται σε αρμονία με τη θεωρία της «κοινωνικής προσφορότητας μιας πράξης» (Socialadaquanz), κατά

την οποία μια πράξη που προσβάλλει ή εκθέτει σε κίνδυνο αγαθά του προσώπου (π.χ. τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την τιμή, τη σφαίρα του απορρήτου) είναι κοινωνικά πρόσφορος, και συνεπώς θεμιτή, μόνο αν εμφανίζει κοινωνική χρησιμότητα (εξυπηρετεί ένα τομέα της κοινωνικής ζωής) και δεν προξενεί στο προσβαλλόμενο πρόσωπο ζημία δυσανάλογη προς την κοινωνική της χρησιμότητα. Κατ' εφαρμογή λοιπόν της θεωρίας αυτής, στην περίπτωση της δημοσίευσης στον τύπο θεμάτων σχετικών με την ιδιωτική ζωή ενός ανθρώπου, πρέπει κάθε φορά να σταθμίζουμε το εάν η δημοσίευση αυτή είναι κοινωνικά χρήσιμη (πρόσφορος), πράγμα που δεν συμβαίνει όταν η ηθική και υλική ζημία που υφίσταται το πρόσωπο αυτό από τη δημοσίευση είναι υπέρμετρη και δυσανάλογη, υπερβαίνει δηλαδή τα όρια του ευλόγου συμφέροντος του κοινού για πληροφόρηση (σχ. αποφ.ΣΕ 3545-2002).

γ) θεωρία των θεμιτών αναγκών της κοινότητας προς πληροφόρηση

Κατά την τρίτη θεωρία, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση (condition sine qua non) για την καλή εφαρμογή των δυο προηγούμενων θεωριών, είναι η θεωρία των θεμιτών αναγκών της κοινότητας για πληροφόρηση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Πράγματι, χωρίς τη γνώση των αναγκών της κοινότητας για πληροφόρηση, δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της πρώτης θεωρίας, κατά την οποία η σύγκρουση της ελευθερίας του τύπου με το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου, πρέπει να επιλύεται κάθε φορά μετά από στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων. Αλλά ούτε και της άλλης θεωρίας είναι δυνατή η καλή εφαρμογή, γιατί χωρίς τη γνώση των πληροφοριακών αναγκών της κοινότητας δεν είναι δυνατό να κρίνουμε ποιά είναι τα πρόσωπα της απόλυτης ή της σχετικής

επικαιρότητας και μέχρι ποιό όριο είναι επιτρεπτή η δημοσίευση λεπτομερειών της ιδιωτικής τους ζωής.

Οι ανάγκες της πληροφόρησης μπορούν να προσδιορισθούν βάσει των εξής δυο κριτηρίων: πρώτον βάσει του γενικού συμφέροντος και δεύτερον βάσει των εθίμων και των αντιλήψεων της θετικής ηθικής που επικρατούν στο μέσο κοινωνικό άνθρωπο, οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα, όπως δέχθηκε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην απόφαση Handyside κατά του Ηνωμένου Βασιλείου (1976).

Από το συνδυασμό των δύο κριτηρίων μπορούμε να συναγάγουμε ότι η πληροφόρηση της κοινότητας για τη ιδιωτική ζωή των διαφόρων ατόμων είναι αντικειμενικά αναγκαία και θεμιτή, όταν εξυπηρετεί τους ακόλουθους σκοπούς, που αναφέρονται ενδεικτικά:

α) την παροχή των βιογραφικών στοιχείων χρήσιμων για επιστημονικούς ή μορφωτικούς σκοπούς, π.χ. για τη συγγραφή μιας προσωπογραφικής μελέτης ή ενός πληροφοριακού βιογραφικού έργου (λ.χ. Who is Who)

β) την παροχή στοιχείων για την ιδιωτική ζωή των προσώπων που διαδραματίζουν ένα γενικά ενδιαφέροντα ρόλο στην κοινωνική ζωή, και ειδικότερα των στοιχείων που παρέχουν στο κοινό τη δυνατότητα να σχηματίσει μια σαφή γνώση για τη προσωπικότητα, τις ικανότητες και τις συνήθειες των προσώπων, από τα οποία μερικά είναι πρότυπα προς μίμηση και άλλα πρότυπα προς αποφυγή.

γ) την ενημέρωση του κοινού για την εικόνα και την ιδιωτική ζωή εγκληματιών και άλλων ατόμων που είναι επικίνδυνα για τη δημόσια ή την ιδιωτική ασφάλεια

δ) την παροχή πληροφοριών χρήσιμων για τον κοινωνικό έλεγχο που η κοινωνία δικαιούται να ασκεί, κατά τις γενικά παραδεκτές αντιλήψεις, στην ιδιωτική ζωή των μελών της

ε) από το συνδυασμό των κριτηρίων συνάγεται και τότε είναι αθέμιτη και απαγορευμένη δημοσίευση , πράγμα που συμβαίνει όταν η τελευταία δεν εξυπηρετεί μια εύλογη ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση, αλλά αποβλέπει στην σκανδαλοθηρία (σχ. αποφ. ΑΠ 854-2002) , στους εκβιασμούς, στη διαφήμιση ή σε άλλους ιδιοτελείς σκοπούς.

Τέλος υποστηρίζεται και η άποψη ότι εφόσον το άρθρο 9 του Συντ. και το άρθρο 14 του Συντ. που προστατεύει την ελευθερία του Τύπου, δεν αποτελούν παρά ειδική εκδήλωση του άρθρου 2 και συνεπώς δεν μπορεί να εξετασθεί σαν συγκρουόμενο με αυτό και κατά συνέπεια με το άρθρο 9 του Συντ., αφού οι συνταγματικές διατάξεις που συνθέτουν το σύστημα των ατομικών πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αποτελούν τρεις εκδηλώσεις «της μίας και ενιαίας προσωπικότητας του ανθρώπου, ως ηθικής και κοινωνικοπολιτικής οντότητας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

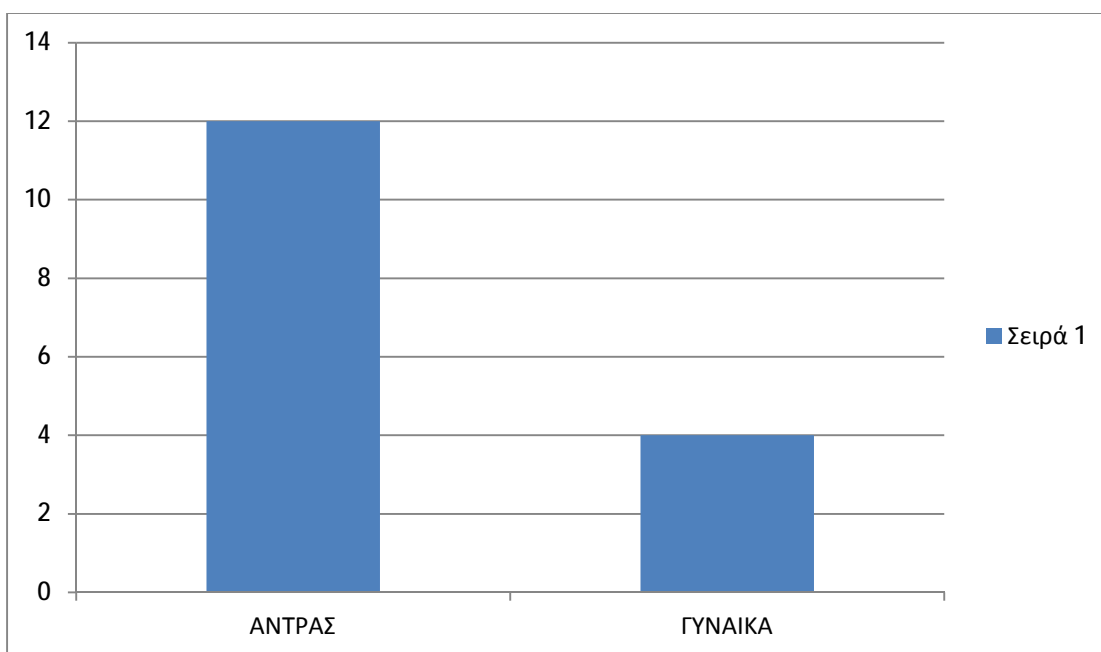
ΕΡΕΥΝΑ

5.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πραγματοποιήσαμε μια έρευνα παιδιού που αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την ελευθερία του τύπου , μέσω ερωτηματολογίων που μοιράσαμε σε δεηθέντες, συντάκτες και αρχισυντάκτες των εφημερίδων της Πάτρας , και τα αποτελέσματα αυτής είναι τα έξης:

ΦΥΛΟ

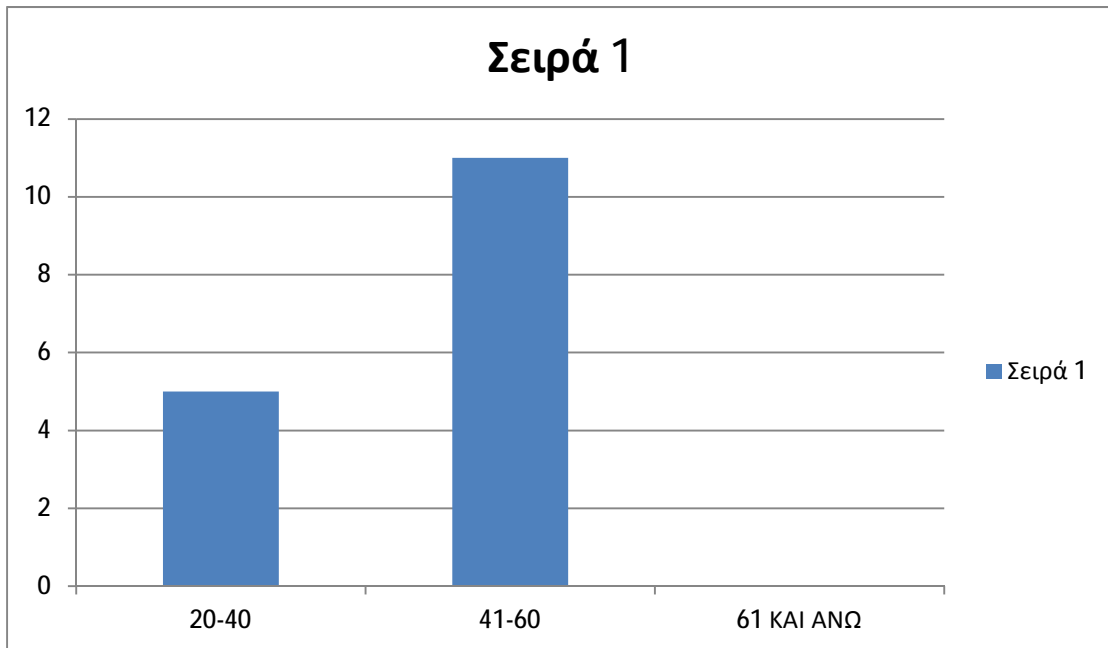
ΑΝΔΡΕΣ	12
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	4

Από τα 16 άτομα που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, τα 12 άτομα ήταν άνδρες, και τα 4 άτομα ήταν γυναίκες.

ΗΛΙΚΙΑ

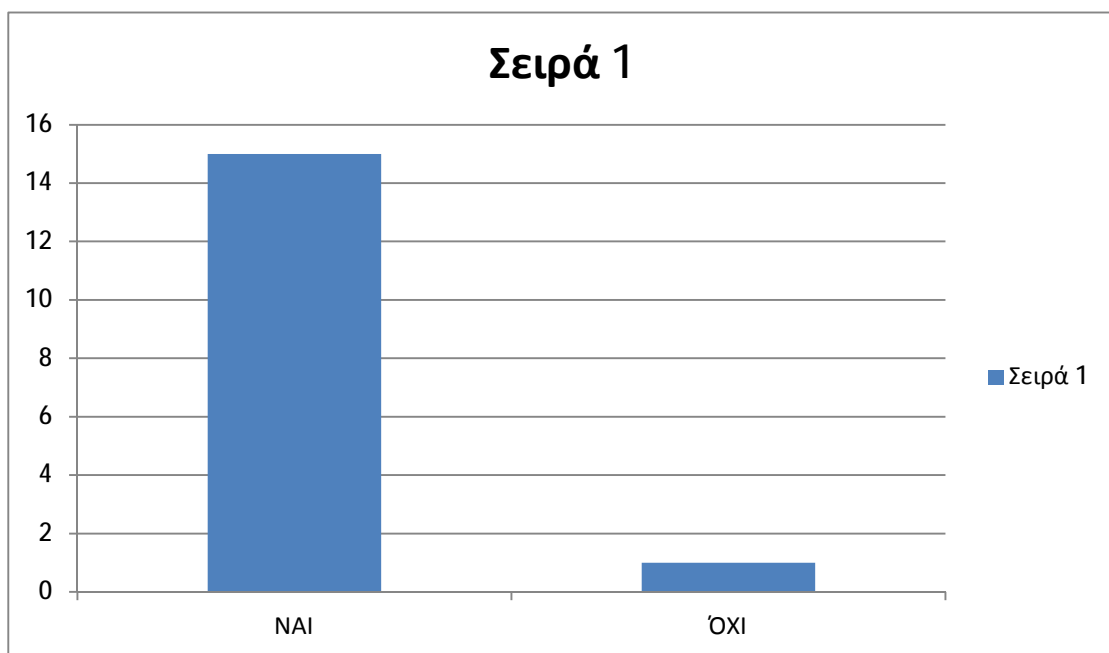
20-40	5
41-60	11
61 ΚΑΙ ΑΝΩ	0

Από τα 16 άτομα που απάντησαν, τα 5 άτομα ήταν ηλικίας 20-40, και τα 11 άτομα κυμαίνονταν μεταξύ ηλικίας 41 και 60.

1. Συμφωνείτε ότι ο καθένας πρέπει να έχει δικαίωμα προστασίας των προσωπικών του δεδομένων;

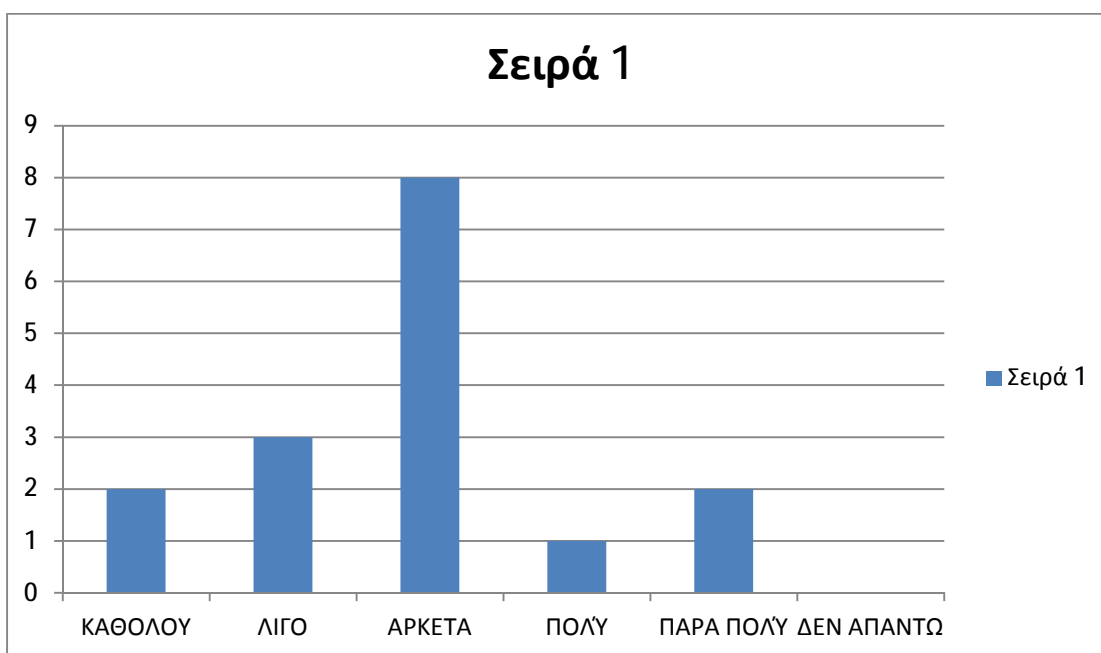
ΝΑΙ	15
ΌΧΙ	1

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, ο ένας στους 16, δεν συμφώνησε .

2. Η δραστηριότητα των Μ.Μ.Ε. αποτελεί εξ ορισμού πηγή κινδύνου για την προσωπικότητα του ατόμου;

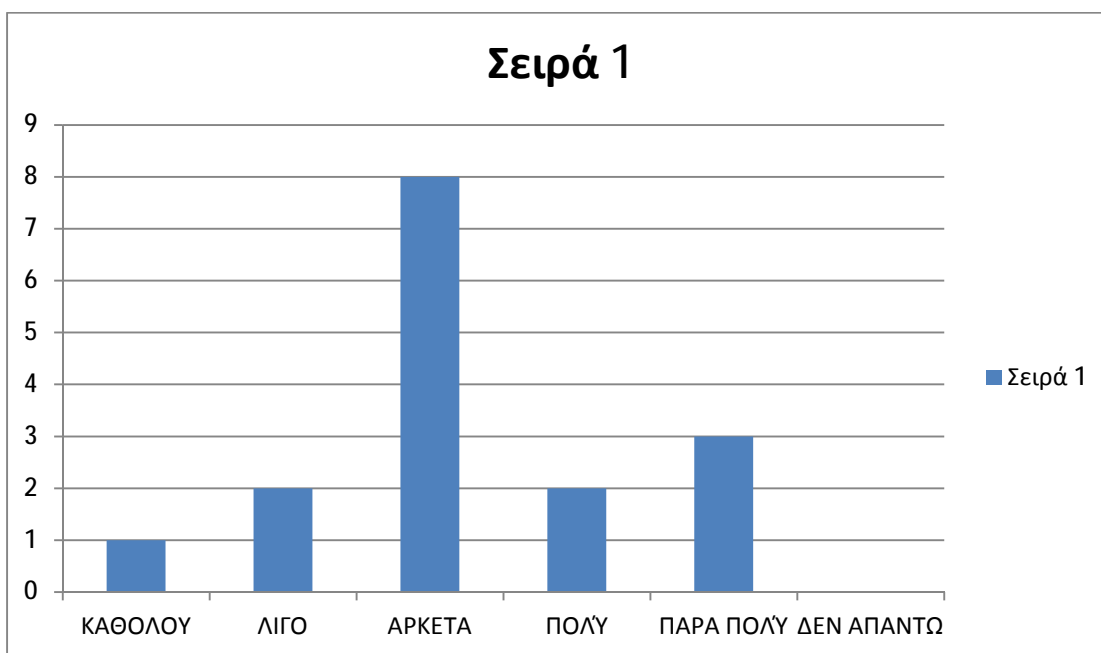
ΚΑΘΟΛΟΥ	2
ΛΙΓΟ	3
ΑΡΚΕΤΑ	8
ΠΟΛΥ	1
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	2
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	0

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δυο άτομα απάντησαν καθόλου, τρία άτομα λίγο, οκτώ άτομα αρκετά, ένα άτομο πολύ, και δυο άτομα απάντησαν πάρα πολύ.

3. Η δημοσιότητα ενδέχεται να έχει ευνοϊκές συνέπειες για την κοινωνική ,
ηθική ή επαγγελματική εικόνα του ατόμου ;

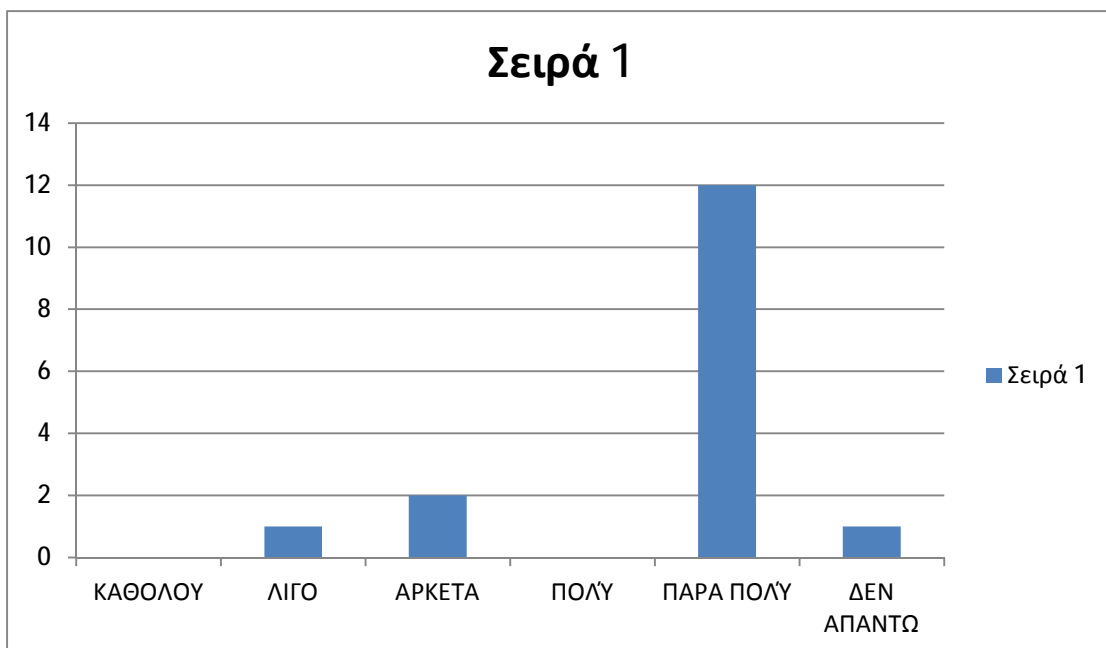
ΚΑΘΟΛΟΥ	1
ΛΙΓΟ	2
ΑΡΚΕΤΑ	8
ΠΟΛΥ	2
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	3
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	0

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, ένα άτομο απάντησε καθόλου, δύο άτομα λίγο, οκτώ άτομα αρκετά, δύο άτομα πολύ και τρία άτομα απάντησαν πάρα πολύ.

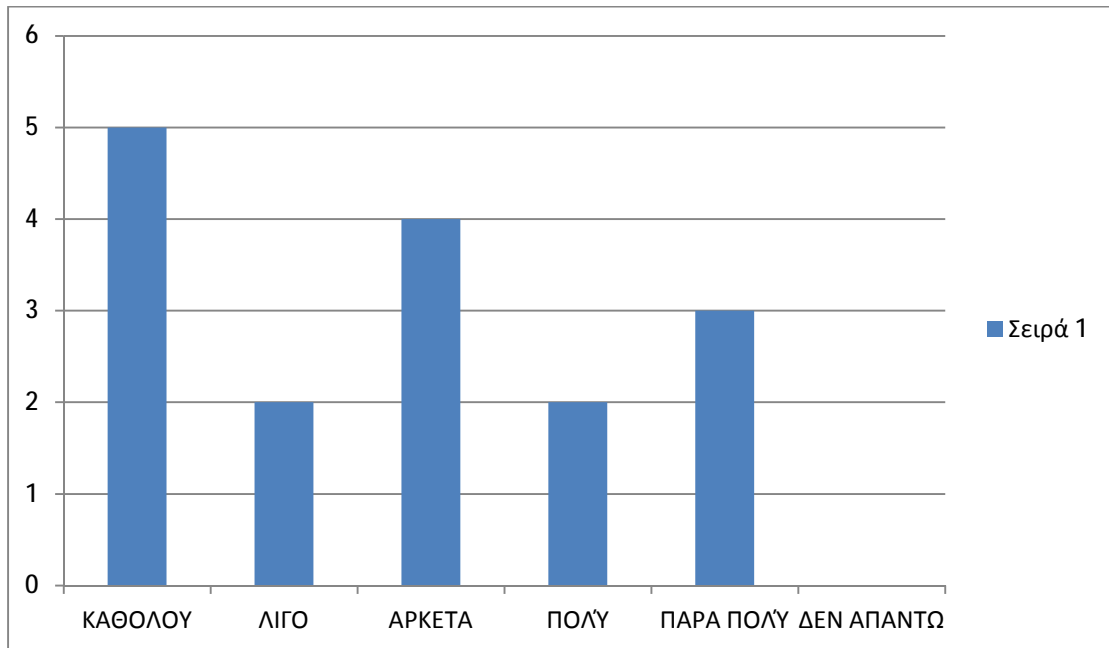
4. Θεωρείτε ότι τα Μ.Μ.Ε. πρέπει να φιλτράρουν (όσο πρέπει) τα προσωπικά δεδομένα σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει ο νόμος Ν.2472/1997 (κανόνας προστασίας της προσωπικότητας) όταν σκοπεύουν να τα δημοσιεύσουν;

ΚΑΘΟΛΟΥ	0
ΛΙΓΟ	1
ΑΡΚΕΤΑ	2
ΠΟΛΥ	0
ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	12
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	1

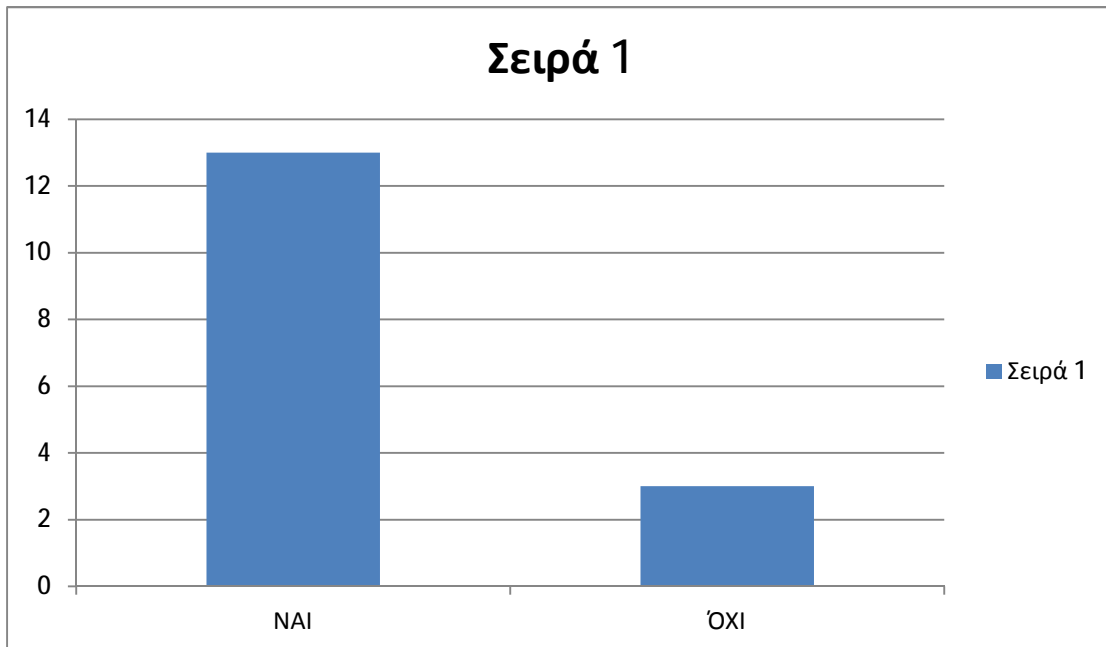
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, το ένα άτομο συμφώνησε λίγο, τα δύο άτομα αρκετά, τα 12 άτομα πάρα πολύ, και ένα άτομο δεν απάντησε καθόλου.

5.Πιστεύετε ότι υπάρχει σύγκρουση μεταξύ της ελευθερίας του τύπου και της προσωπικότητας του ατόμου;

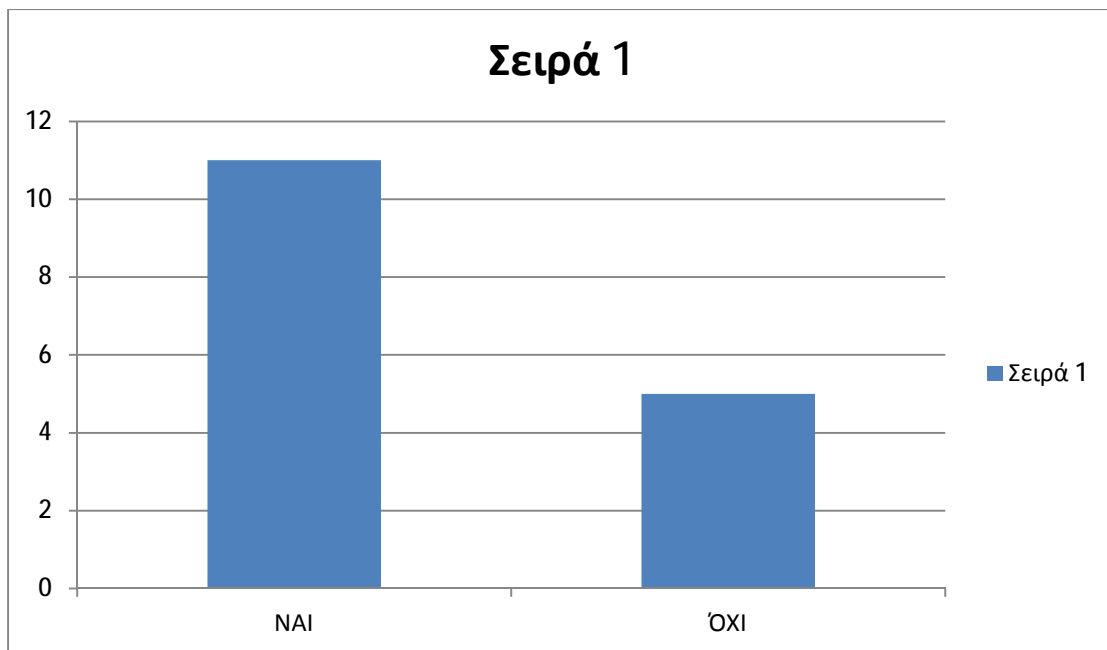
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, τα πέντε άτομα δεν συμφώνησαν καθόλου, τα δύο άτομα συμφώνησαν λίγο, τα τέσσερα άτομα αρκετά, δύο άτομα πολύ, και τρία άτομα συμφώνησαν πάρα πολύ.

6. Πιστεύετε ότι το κοινό ενδιαφέρετε να ενημερωθεί όσον αφορά την ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων ;

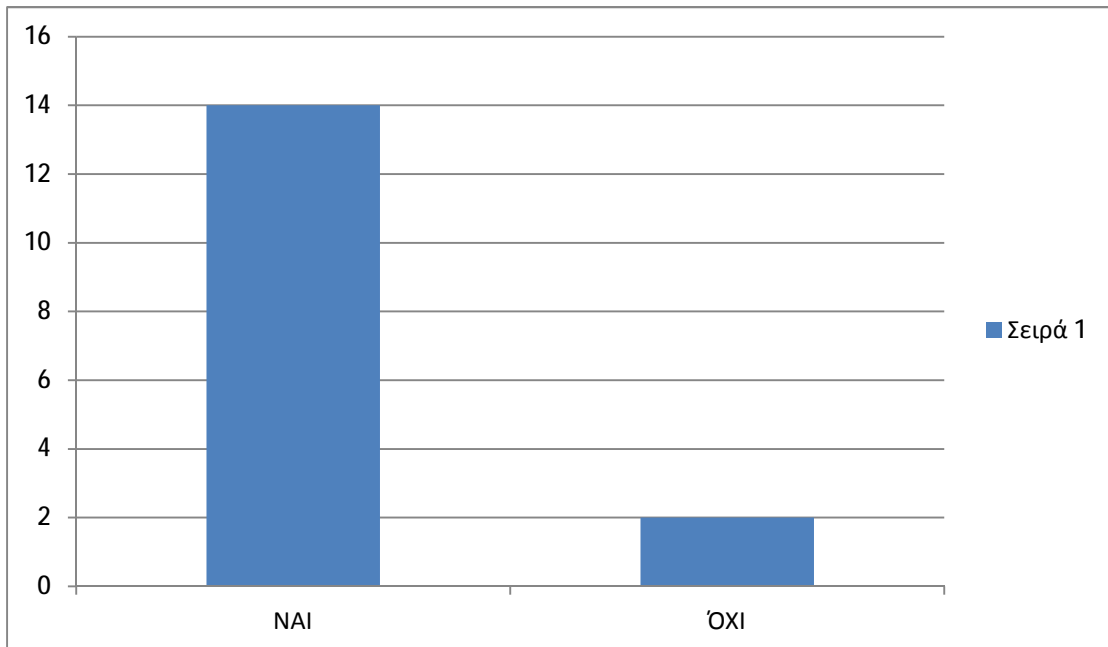
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, οι δεκατρείς απάντησαν ναι, και τρία άτομα απάντησαν όχι.

7. Πιστεύετε ότι τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να ανέχονται επεμβάσεις στην ιδιωτική τους ζωή;

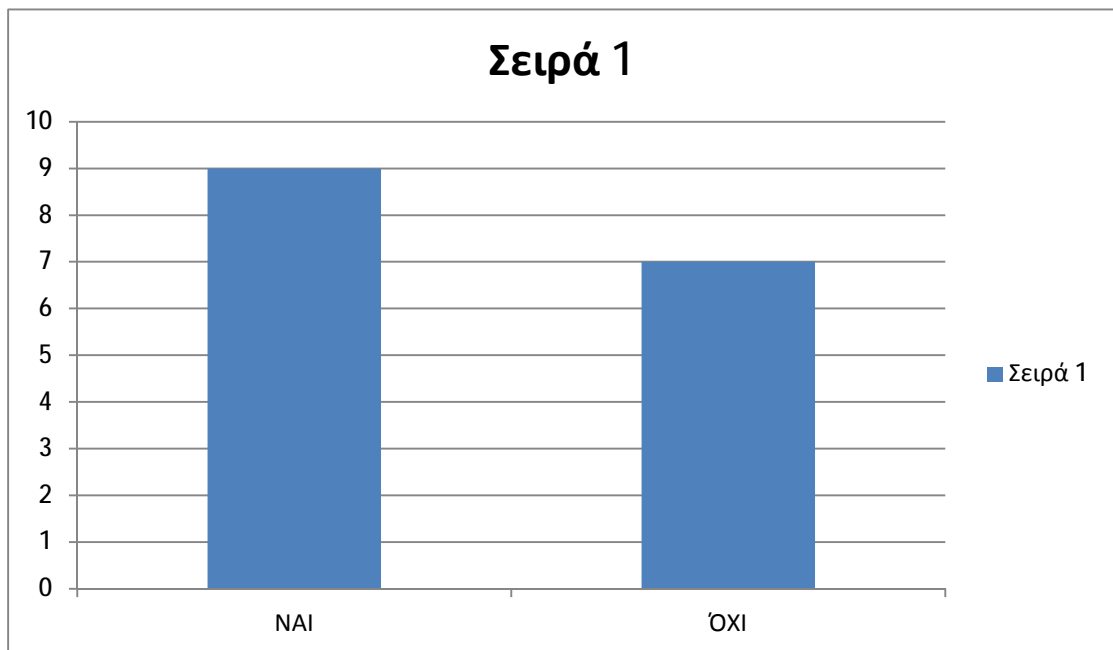
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, οι έντεκα απάντησαν ναι , και οι πέντε απάντησαν όχι.

8. Πρέπει να επιτρέπεται ο καθένας να εκφράζει και να διαδίδει δια του τύπου τους στοχασμούς του;

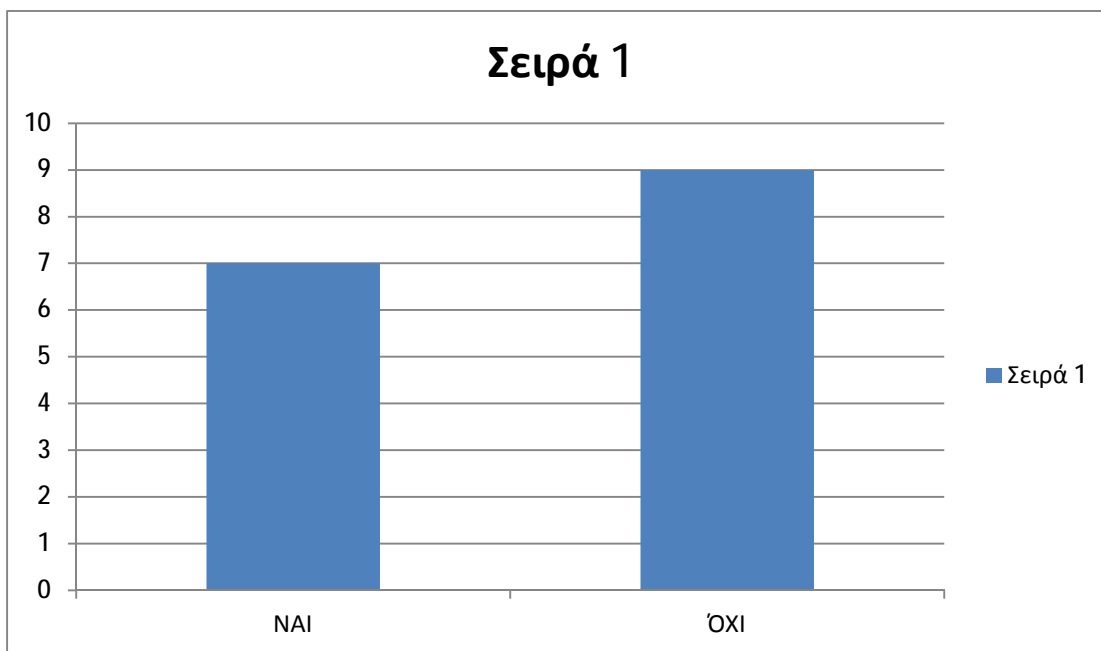
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δεκατέσσερα άτομα απάντησαν ναι, και δύο άτομα απάντησαν όχι.

9. Η δημοσίευση ιδιωτικής ζωής του ατόμου που απασχολούν την επικαιρότητα είναι θεμιτή και μετά το διάστημα που τα πρόσωπα αυτά αντικειμενικά απασχολούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης;

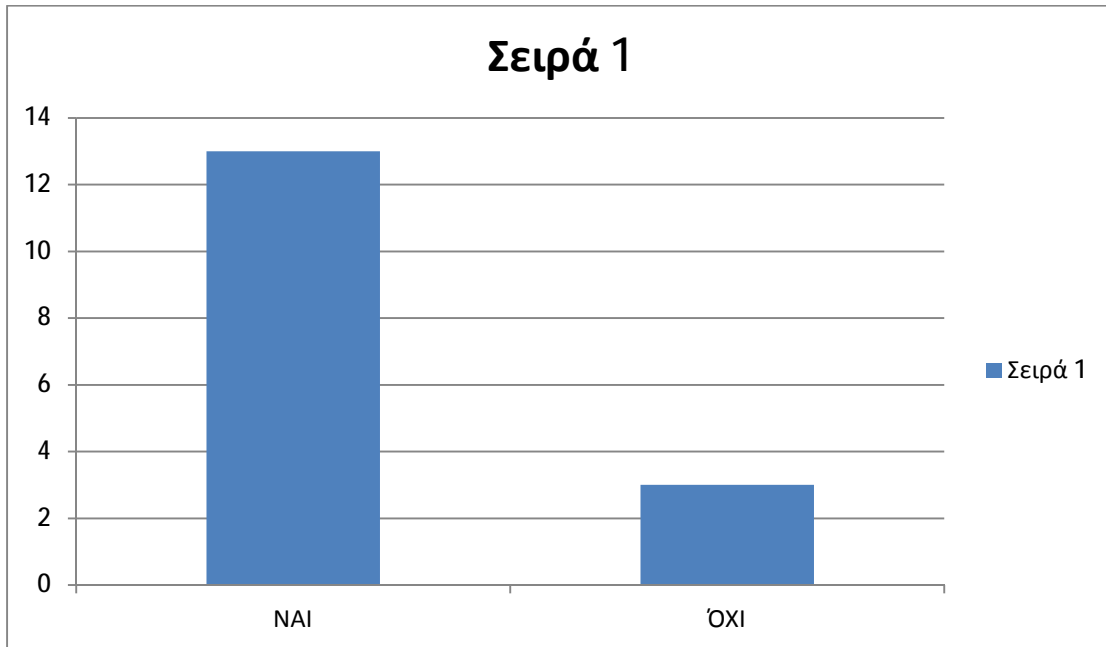
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, εννέα άτομα απάντησαν ναι, και επτά άτομα απάντησαν όχι.

10. Τα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας (π.χ. σταρ) πρέπει να ανέχονται περισσότερες προσβολές της ιδιωτικής τους ζωής από ότι τα πρόσωπα της σχετικής επικαιρότητας (ευρισκόμενοι εφήμερα στην επικαιρότητα) ;

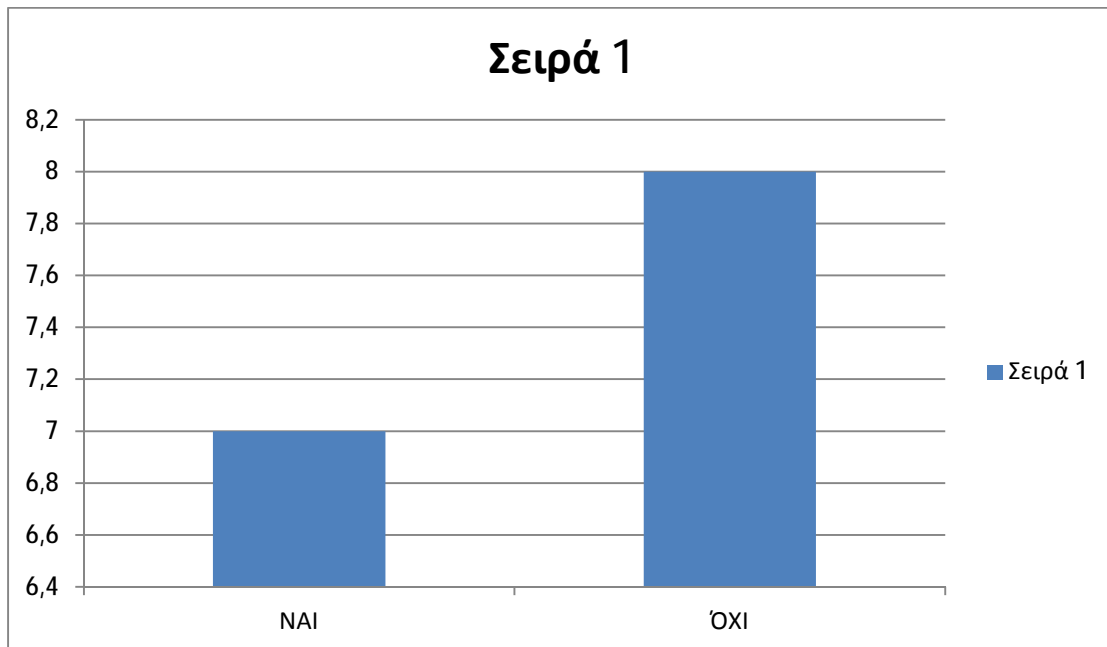
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, επτά άτομα απάντησαν ναι, και εννέα άτομα απάντησαν όχι.

11. Η υπερβολή της δημοσίευσης κατά το περιεχόμενο, την μορφή και τις παραστάσεις πρέπει να προστατεύεται νομικά;

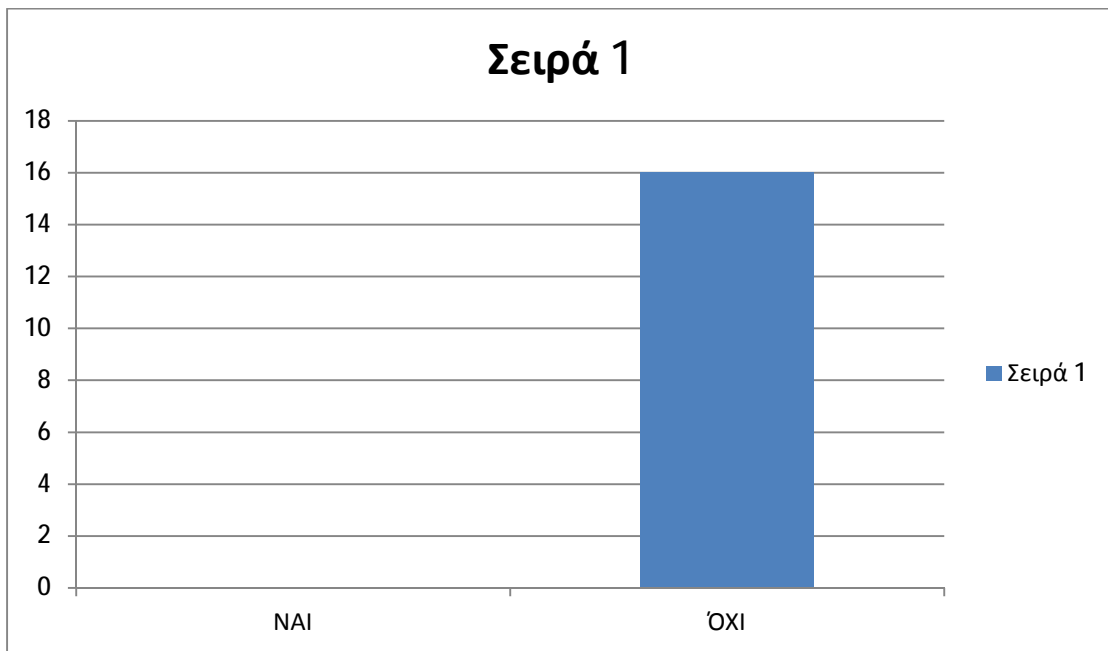
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δεκατρία άτομα απάντησαν ναι, και τρία άτομα απάντησαν όχι.

12. Η σύγκρουση του ιδιωτικού βίου με τα Μ.Μ.Ε. πρέπει να επιλύεται μετά από στάθμιση των συμφερόντων ;

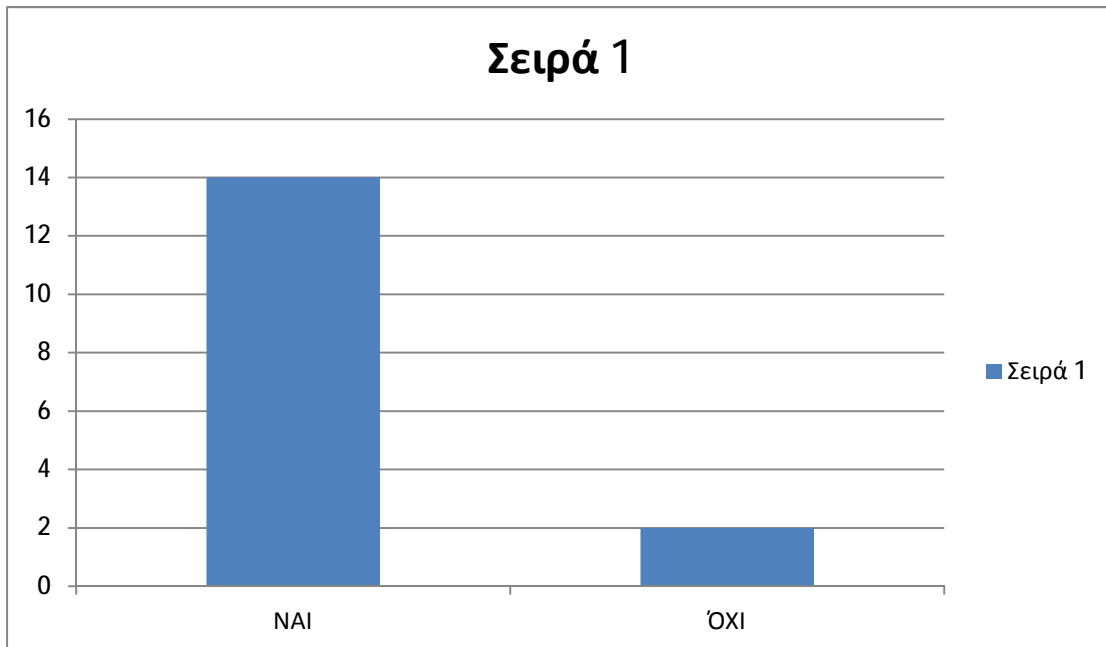
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, επτά άτομα απάντησαν ναι, και οκτώ άτομα απάντησαν όχι.

13. Το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής πρέπει να καθιερώνεται μόνο για τους ημεδαπούς;

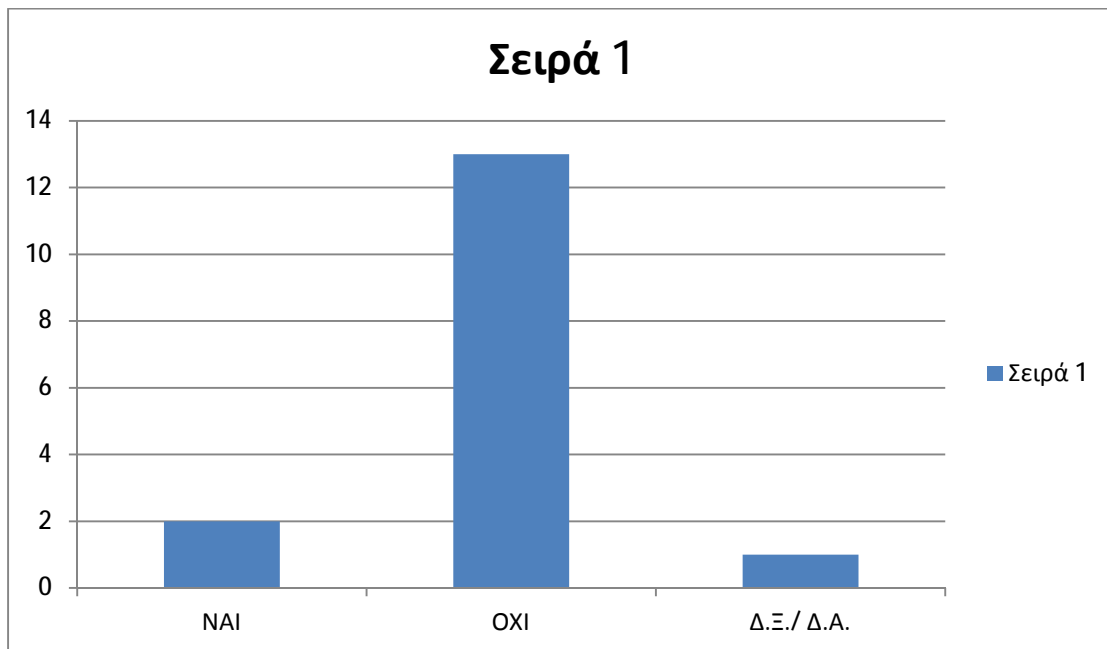
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, και οι δεκαέξι απάντησαν όχι.

14.Το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής πρέπει να προστατεύεται ενιαία και ομοιόμορφα σε διεθνή κλίμακα από διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ;

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δεκατέσσερα άτομα απάντησαν ναι, και δύο άτομα απάντησαν όχι.

15. Η δημοσιογραφική σας έρευνα έχει κατά καιρούς προσβάλει την ιδιωτική ζωή των ανθρώπων για τους οποίους αυτή έγινε;

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δύο άτομα απάντησαν ναι, δεκατρία άτομα απάντησαν όχι, και ένα άτομο δεν απάντησε.

15α) Με ποιους τρόπους εκτονώνεται η κατάσταση της προαναφερθείσας προσβολής της ιδιωτικής ζωής;

Από τα 16 άτομα που ερωτήθηκαν οι 10 , έδωσαν της παρακάτω απαντήσεις

Ø α)Αποκατάσταση με ένα κείμενο

β) Επιβολήδία του νόμου

γ) Με αμοιβαία συμφωνία

Ø Μόνο όταν τα δημόσια πρόσωπα δεν δίνουν αφορμή προβάλλοντας την Ιδιωτική τους ζωή , όταν αυτοί το επιθυμούν γιατί τους βολεύει , και όταν σταματήσουν να το θέλουν , τότε μόνο να στρέφονται κατά των Μ.Μ.Ε..

Ø Με την παραδοχή εκ μέρους του δημοσιογράφου και φυσικά ανάλογη δημοσίευση αυτής της παραδοχής.

Ø Μεδιάψευση

Ø Με επανόρθωσησεδημοσιογραφικό επίπεδο

Ø Με διάψευση και αίτηση συγνώμης εάν θίγεται το πρόσωπο

Ø Α) Η προσβολή των δημοσίων προσώπων, πολλές φορές δεν συνιστά ‘προσβολή’ .

Αντίθετα συνιστά ‘προστασία τουδημόσιουσυμφέροντος’.

Β) Σε περιπτώσεις, μη δημοσίων προσώπων, δίδονται αμοιβαίες εξηγήσεις

Γ) Με ένδικα μέσα

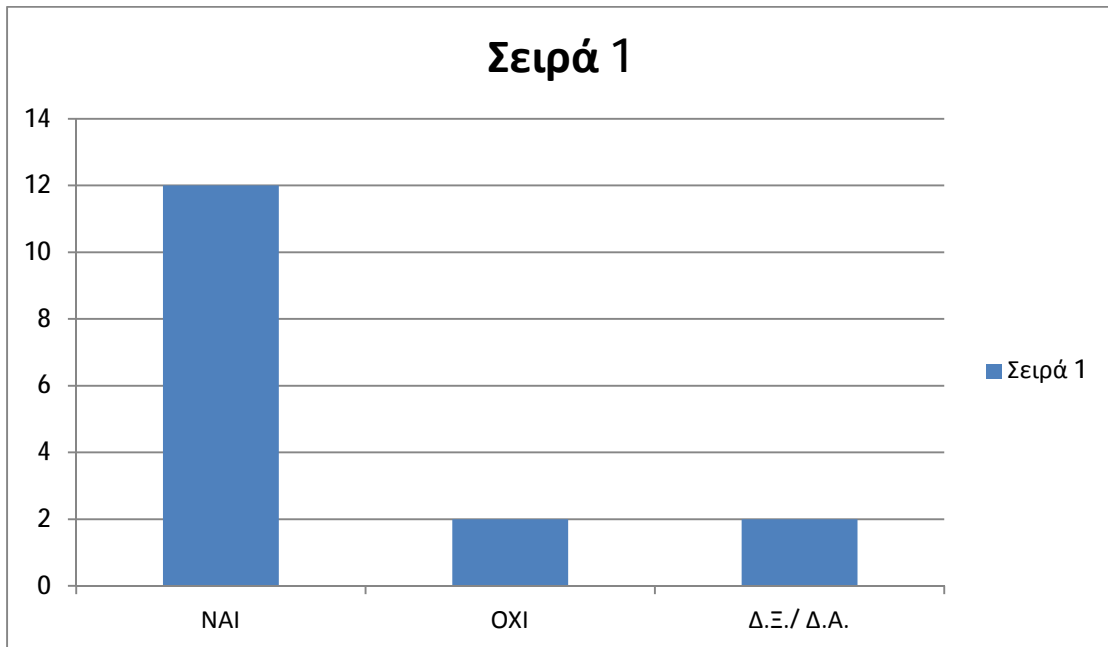
Ø Συνήθως δημοσιεύεται διορθωτικό κείμενο που απηχεί τις απόψεις και των δυο πλευρών

Ø 1) Με νέο δημοσίευμα που θα αποκαθιστά την προσωπικότητα του καθενός και

2) Με δημόσια συγνώμη

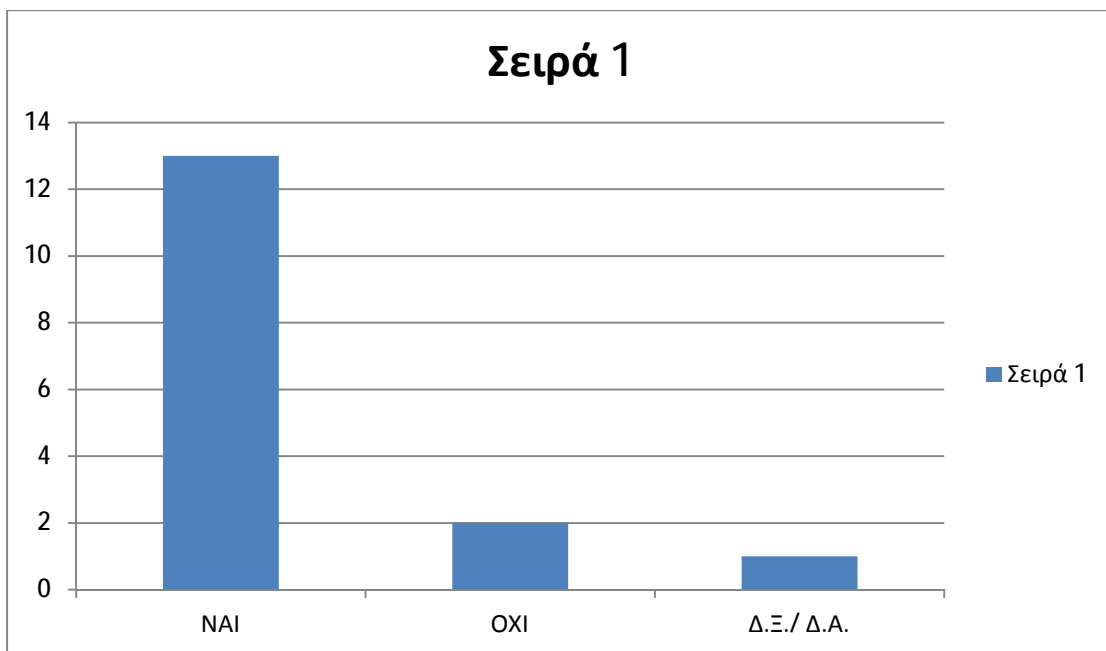
Οι υπόλοιποι έξι δεν απάντησαν σε αυτή την ερώτηση

15b. Έχουν δημιουργηθεί δικαστικές διενέξεις με τα υποκείμενα των προσβληθέντων δικαιωμάτων ;

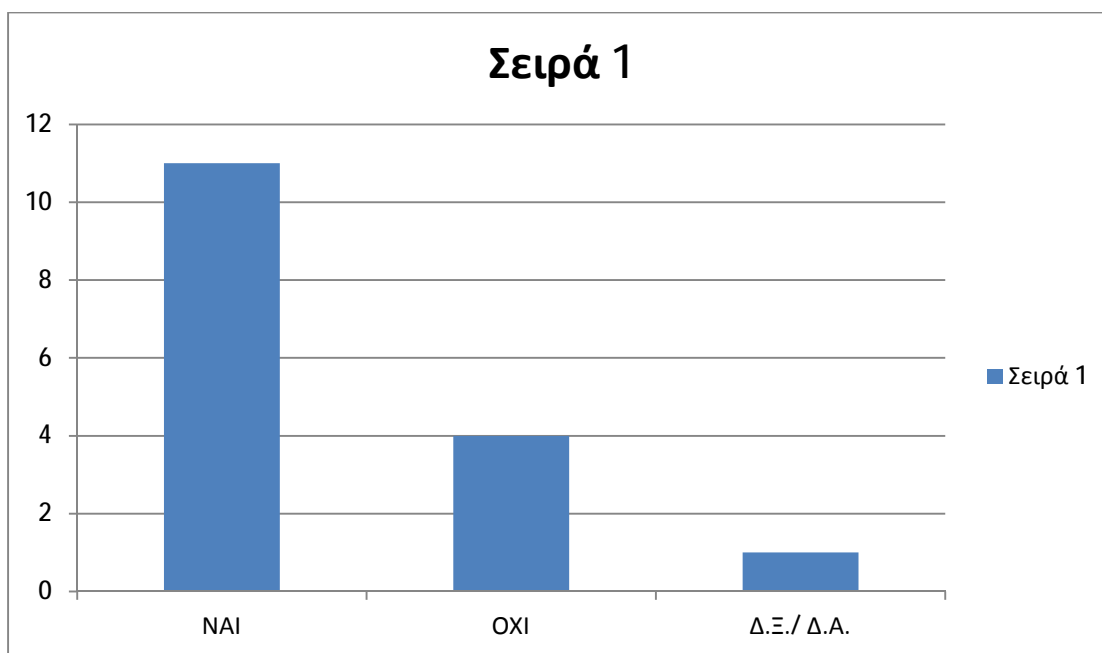
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δώδεκα άτομα απάντησαν ναι, δύο άτομα απάντησαν όχι, και δύο άτομα δεν απάντησαν καθόλου.

16.Είναι σκόπιμο να περιοριστεί ο αριθμός των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών των αρμόδιων για τις επικοινωνίες (Ε.Σ.Ρ, Α.Δ.Α.Ε, Ε.Ε.Τ.Τ.) σε μια ενιαία ανεξάρτητη διοικητική αρχή;

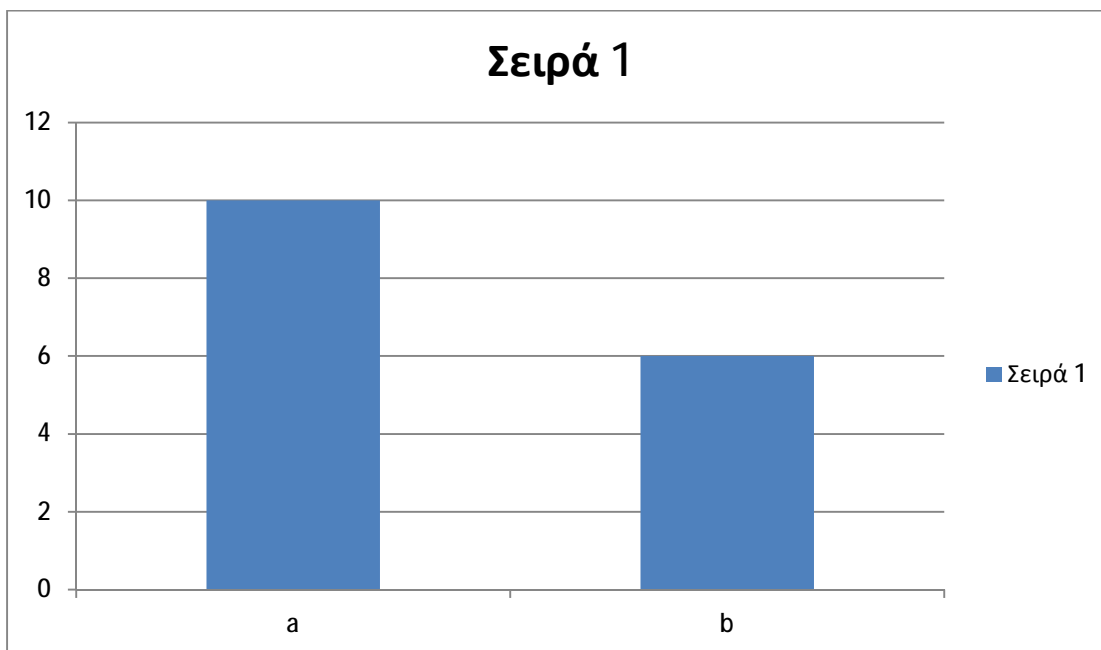
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δεκατρία άτομα απάντησαν ναι, δύο άτομα απάντησαν όχι, και ένα άτομο δεν απάντησε καθόλου.

17. Είναι προτιμότερο να ενοποιηθούν οι τρεις προαναφερθείσες αρχές με την ανεξάρτητη διοικητική αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ;

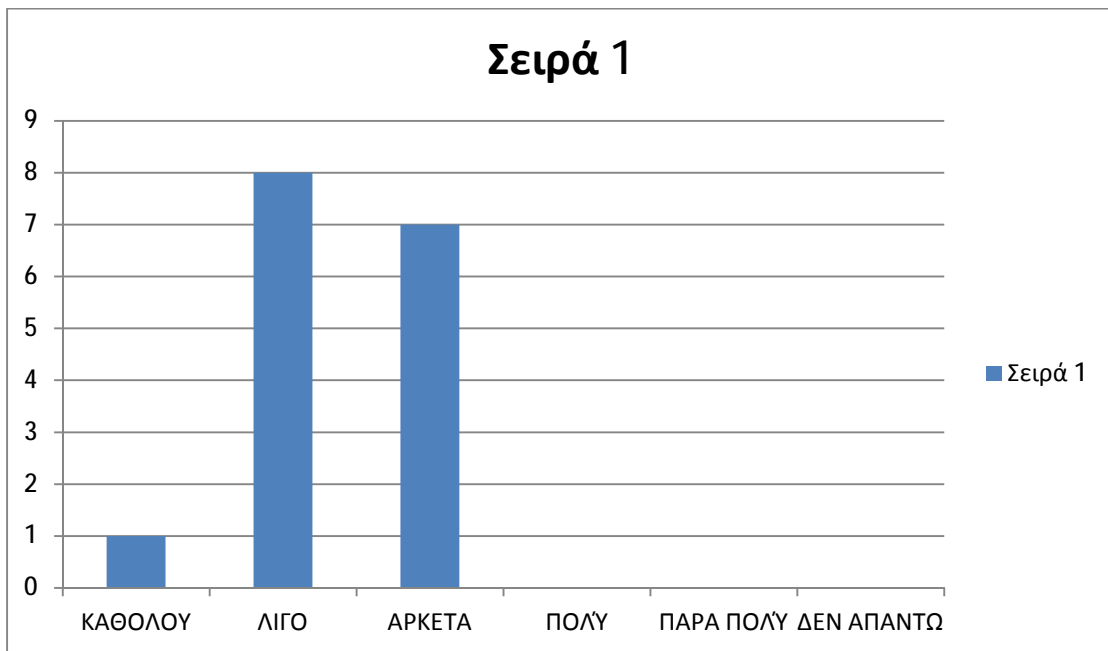
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, έντεκα άτομα απάντησαν ναι, τέσσερα άτομα απάντησαν όχι, και ένα άτομο δεν απάντησε καθόλου.

18. Προτιμάτε για την προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς και για την προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών να είναι αρμόδια μόνο τα δικαστήρια ή και οι αρμόδιες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές να αποφασίζουν την καταβολή αποζημιώσεων στα θύματα ;

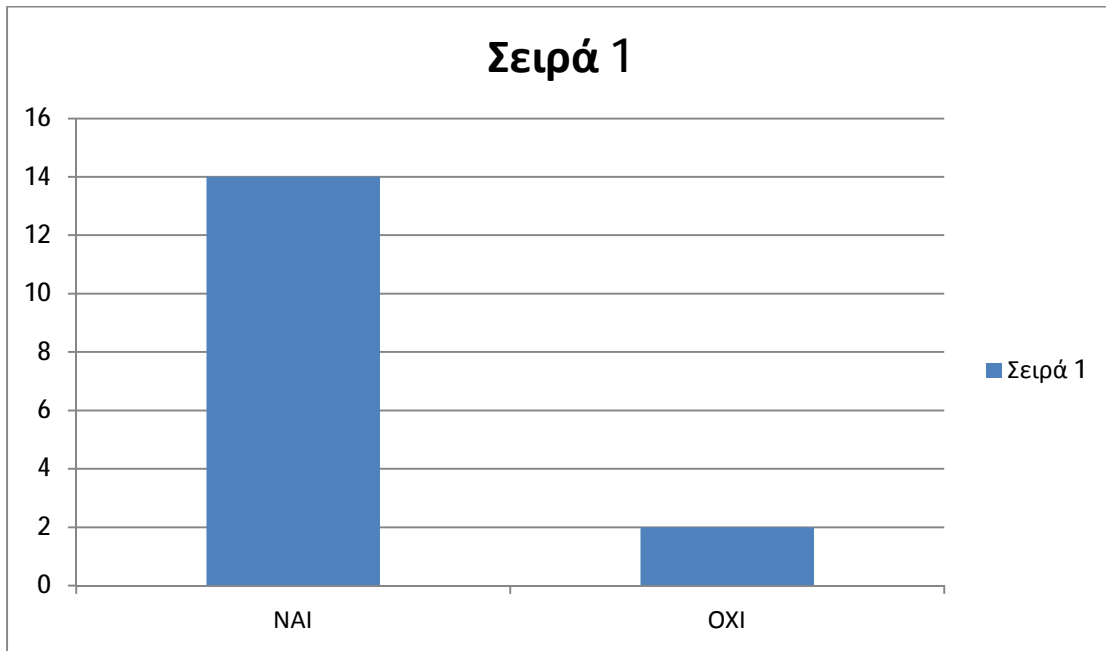
Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, τα 10 άτομα πιστεύουν πως μόνο τα δικαστήρια πρέπει να είναι αρμόδια για την προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς και για τη προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών, ενώ τα έξι άτομα πιστεύουν πως πρέπει να είναι αρμόδια τα δικαστήρια και οι αρμόδιες ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

19.Πιστεύετε ότι τα Μ.Μ.Ε ανταποκρίνονται στην Ελλάδα στις δεοντολογικές τους υποχρεώσεις ;

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, ένα άτομο δεν συμφώνησε καθόλου, οκτώ άτομα συμφώνησαν λίγο, και επτά άτομα αρκετά.

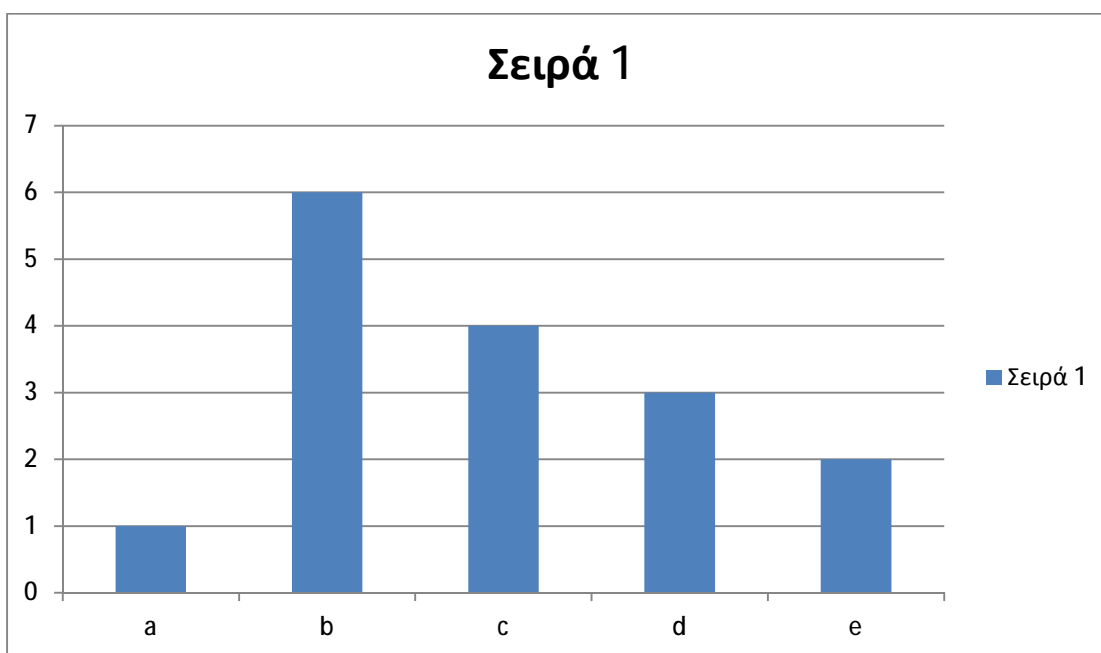
20. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να κατοχυρωθεί νομικά στην Ελλάδα το δικαίωμα του δημοσιογράφου να μην αποκαλύπτει τις πηγές του ακόμη και αν εξετάζεται ως μαρτυράς στις δίκες και σε άλλες παρόμοιες διαδικασίες ;

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, δεκατέσσερα άτομα απάντησαν ναι, και δύο άτομα απάντησαν όχι.

21.Πιστεύετε ότι τα αδικήματα του τύπου πρέπει να εκδικάζονται από μεικτά ορκωτά δικαστήρια (4 ένορκοι και 3 επαγγελματίες δικαστές);

- a. Αμιγή Ορκωτά δικαστήρια ;
- b. Μόνο από επαγγελματίες δικαστές;
- c. Από μεικτά ορκωτά δικαστήρια με πλειοψηφία των ενόρκων;
- d. Από μεικτά ορκωτά δικαστήρια με πλειοψηφία των επαγγελματιών δικαστών;
- e. Από εφετεία κακουρηγημάτων (Μόνο από επαγγελματίες δικαστές ανώτερου βαθμού δηλαδή εφέτες);

Στην παραπάνω ερώτηση, από τα 16 άτομα, ένα άτομο απάντησε πως τα αδικήματα του τύπου πρέπει να εκδικάζονται από αμιγή ορκωτά δικαστήρια, έξι άτομα απάντησαν πως πρέπει να εκδικάζονται μόνο από επαγγελματίες δικαστές, τέσσερα άτομα απάντησαν από μεικτά ορκωτά δικαστήρια με πλειοψηφία των ενόρκων, τρία άτομα απάντησαν από

μεικτά ορκωτά δικαστήρια με πλειοψηφία των επαγγελματιών δικαστών,
και τέλος, δύο απάντησαν από εφετεία κακουργημάτων.

5.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αναλύοντας τα συμπεράσματα από το ερωτηματολόγιο μπορούμε να καταλάβουμε πολλά πράγματα που αφορούν την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την ελευθερία του τύπου. Αρχικά για τα αποτελέσματα ερωτήθηκαν οι διευθυντές οι συντάκτες και οι αρχισυντάκτες των εφημερίδων της Πάτρας.

Πρώτο λοιπόν συμπέρασμα ήταν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ήταν άνδρες ηλικίας μεταξύ 41-60. Στην ερώτηση που αφορούσε εάν συμφωνούν ότι ο καθένας πρέπει να έχει δικαίωμα προστασίας των προσωπικών του δεδομένων, το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ναι, εφόσον δεν είναι παραβάτης του νόμου.

Παρακάτω φάνηκε ότι η δραστηριότητα των Μ.Μ.Ε. αποτελεί εξορισμού, αρκετά, πηγή κινδύνου για τη προσωπικότητα του ατόμου. Η πλειοψηφία στην συνέχεια δηλώνει πως δεν υπάρχει καθόλου σύγκρουση μεταξύ της ελευθερίας του τύπου και της προσωπικότητας του ατόμου, γιατί και "κατάχρηση" να γίνει από τα Μ.Μ.Ε σπάνια ξεπερνάνε τα όρια που ορίζει ο νόμος όσον αφορά τα προσωπικά δεδομένα. Επιπλέον αξίζει να σημειώσουμε ότι η πλειοψηφία πιστεύει ότι τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να δέχονται επεμβάσεις στην ιδιωτική τους ζωή, και πιστεύουν πως συνήθως το επιδιώκουν οι ίδιοι. Κατά απόλυτη πλειοψηφία, αξιοσημείωτο είναι επιπλέον το γεγονός ότι η υπερβολή της δημοσίευσης πρέπει να προστατεύεται νομικά ειδικά εάν φτάνει να μην γίνεται προσβλητική.

Ακόμη, η απόλυτη πλειοψηφία πιστεύει ότι το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής δεν πρέπει να καθιερώνεται μόνο για τους ημεδαπούς. Επιπλέον όσον αφορά το εάν είναι σκόπιμο να περιοριστεί ο αριθμός των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών των αρμόδιων για τις επικοινωνίες, σε μια ενιαία ανεξάρτητη διοικητική αρχή, επιβεβαιώνεται η

υπόθεση εργασίας μας, εφόσον οι δεκατρείς στους δεκαέξι θεωρούν ότι θα είναι αποτελεσματική η μέθοδος ενώ οι υπόλοιποι απάντησαν όχι γιατί αποκτά μεγάλη δύναμη και δεν θα ήταν αποτελεσματική. Αυτό γιατί πιστεύουν πως μία τέτοια αρχή που θα έχει συγκεντρώσει στα χέρια της τόση μεγάλη εξουσία, είναι πιθανόν να οδηγήσει σε κατάχρηση της δύναμής της.

Συμπερασματικά μπορούμε να καταλήξουμε ότι ο καθένας πρέπει να έχει δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής η δημοσιογραφική έρευνα αποτελεί σημαντικό και ουσιώδες πεδίο της λειτουργίας των Μ.Μ.Ε, και η συνταγματική της προστασία είναι αναμφίβολη και απαραίτητη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ιδιωτική σφαίρα του ατόμου αποτελεί συστατικό μέρος της προσωπικότητάς του. Η σφαίρα αυτή πρέπει να γίνει σεβαστή, ώστε να μην εμποδίζεται η ανάπτυξη της προσωπικότητας και να μη διακινδυνεύει η πνευματική υγεία του ανθρώπου.

Το Σύνταγμα δεν προβλέπει κανένα περιορισμό του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου. Η διάταξη, χωρίς να αναφέρει ρητώς το «απολύτως απαραβίαστο», έχει αυτή την ευρύτατη δύναμη.

Το δικαίωμα του απαραβίαστου προστατεύει τον άνθρωπο έναντι προσβολών όχι μόνο εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, αλλά και των τρίτων, των ιδιωτών. Εκτός από την επιρροή της νέας διάταξης του άρθρου 25/1εδ.γ του Συντάγματος, το δικαίωμα του απαραβίαστου αναπτύσσει και μόνο του τη διαπροσωπική ενέργεια άμεσα και υποχρεώνει το νομοθέτη να λάβει όλα τα μέτρα για την προστασία του ατόμου από τους κινδύνους που απειλούν σήμερα το απόρρητο του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου.

Ο ιδιωτικός βίος είναι μια από τις εκφάνσεις της προσωπικότητας που απολαμβάνουν ιδιαίτερης συνταγματικής κατοχύρωσης. Όπως γίνεται σήμερα δεκτό στα περισσότερα ευρωπαϊκά δίκαια, η προστασία της προσωπικότητας καταλαμβάνει τα διάφορα συνδεδόμενα με το πρόσωπο αγαθά, όπως τιμή, ιδιωτική ζωή, σφαίρα του απορρήτου, σωματική και ψυχική ακεραιότητα, υγεία κλπ. Αντικείμενο της ιδιωτικού δικαίου προστασίας της προσωπικότητας αποτελούν επίσης, οι αναγνωρισμένες από το Σύνταγμα ελευθερίες του ανθρώπου, όπως η ελεύθερη άσκηση θρησκευτικής, πολιτικής, οικονομικής δραστηριότητας. Το δικαίωμα της προσωπικότητας θεωρείται «δικαίωμα πλαίσιο» στο οποίο περιλαμβάνονται, αφενός εκφάνσεις που συνθέτουν την αξία του ανθρώπου, αποτελώντας αναπόσπαστα στοιχεία της ανθρώπινης ιδιότητας

και αφετέρου συντελεστές καθοριστικούς της ατομικότητας του προσώπου.

Η θεμελιώδης σημασία του δικαιώματος ιδιωτικής σφαίρας διαδηλώνεται στο γεγονός ότι το Σύνταγμα κατοχυρώνει το απαραβίαστο όχι μόνο για τους ημεδαπούς, αλλά για όλους τους ανθρώπους - αλλοδαπούς και ιθαγενείς.

Η ιδιωτική ζωή, αντιπαρατάσσεται στη δημόσια ζωή, δηλαδή στην κοινωνική ή επαγγελματική ζωή στον βαθμό που συμπεριλαμβάνει τις σχέσεις του ατόμου με ανοιχτό καταρχήν κύκλο προσώπων ή αποσκοπεί να επηρεάσει τα κοινά ή δημόσια πράγματα. Ιδιωτική ζωή αντιθέτως είναι εκείνη που περιορίζεται στο ίδιο το άτομο, την οικογένεια και τον στενό κύκλο των φίλων και γνωστών του. Ιδιωτική ζωή σε σύγκριση με την οικογενειακή ζωή είναι η ατομική ζωή, η ζωή δηλαδή του ατόμου καθεαυτό σε σύγκριση με τη ζωή του ατόμου ως μέλους οικογένειας. Συχνά όμως η έννοια της ιδιωτικής ζωής συμπεριλαμβάνει και την οικογενειακή. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι σφαίρα του ιδιωτικού βίου είναι ο χώρος που αυτοπροσδιορίζει κάθε άτομο, προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες απερίσπαστο από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Ο χώρος αυτός εκτείνεται μεταξύ του ευρύτερου πλαισίου της κοινωνικής και επαγγελματικής ζωής ενός προσώπου και του απόρρητου χώρου της αυστηρά προσωπικής ζωής. Η έκταση του ιδιωτικού βίου συγκαθορίζεται από τις τρέχουσες κοινωνικές αντιλήψεις στο συγκεκριμένο χρόνο και στο συγκεκριμένο πεδίο δράσης, αφού ληφθεί υπόψη η θέση του ενδιαφερομένου προσώπου στον κοινωνικό περίγυρο. Ο προσδιορισμός λοιπόν του ιδιωτικού βίου είναι αποτέλεσμα διττής διαδικασίας: του αυτοπροσδιορισμού από το φορέα του δικαιώματος και ενός αντικειμενικού καθορισμού βάσει σταθερών κριτηρίων, όπως οι κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις. Ο χώρος στον οποίο συγκλίνουν ο

αυτοπροσδιορισμός και ο αντικειμενικός καθορισμός του ιδιωτικού βίου, αποτελεί το αντικείμενο του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου.

Η συνταγματική κατοχύρωση του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου επιβάλλει την τήρηση αυτής της θεμελιώδους αρχής σε όλα τα επί μέρους κλάδοι δικαίου. Αν και υποστηρίζεται η άποψη, ότι το σχετικό δικαίωμα προστατεύεται με τον ίδιο τρόπο και από τις γενικές διατάξεις για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου (2/1 του Συντ.) και από τις διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες δεσμεύουν την Ελλάδα, δεν μπορούμε να πούμε ότι η διάταξη του άρθρου 9/1 του Συντάγματος είναι περιττή. Και αυτό, διότι από την μία πλευρά η διατάξεις περί της προστασίας της προσωπικότητάς δίνουν μόνο κατευθυντήριες γραμμές και οι διεθνείς συμβάσεις οι οποίες έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα (συγκεκριμένα η Σύμβαση της Ρώμης) βάση του άρθρου 28 του Συντάγματος έχουν ισχύ νόμου και δεν φτάνουν σε καμία περίπτωση σε συνταγματικό επίπεδο.

Η βιβλιογραφική και ερευνητική προσέγγιση της παρούσας εργασίας επιβεβαιώνει την εισαγωγική υπόθεση ενώ παραθέτει την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Επικοινωνιών και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων όποια θα συγκεντρώνει και τις τέσσερις αρχές που διέπουν την ελευθερία της προσωπικής ζωής και του τύπου. Η δημιουργία της ενιαίας αρχής, η όποια θα κατοχυρωθεί συνταγματικά, θα δώσει στους πολίτες τη δυνατότητα της μη σύγχυσης από τις τέσσερις αρχικές αρχές ενώ θα τους προσδιορίσει τα ακριβή αίτια και τους σκοπούς τη ύπαρξης της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξανδρής Ν., Γκρίτζαλης Δ., Κιουντούζης Ε., «Μια προσέγγιση της κοινωνικά αποδεκτής αξιοποίησης της Πληροφορικής σε ΕΠΥ, Ασφάλεια Πληροφοριών: Τεχνικά, Νομικά και Κοινωνικά Θέματα», Αθήνα 1995

Βιδάλης Τ., «Νέα δικαιώματα στην πρόταση για την αναθεώρηση του Συντάγματος», σε Γ. Παπαδημητρίου (επιμ.), Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Αθήνα-Κομοτηνή 2000

Βενιζέλος Ευάγγελος, «Μέσα Ενημέρωσης, Δημοκρατία και Εξωτερική Πολιτική : το τρίγωνο της έντασης», Εκδοτικός Οργανισμός Α.Α.Λιβάνη, Εκδόσεις «Νέα Σύνορα», Αθήνα, 1996

Δαγτόγλου Πρόδρομος, «Ατομικά Δικαιώματα», , Β' Έκδοση, 2005

Δημητρόπουλος Ανδρέας, «Συνταγματικά Δικαιώματα»- παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τόμος ΙΙΙ, Ι' έκδοση, Αθήνα, 2004

Δημητρόπουλος, Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος», Αθήνα, 2005

Δόνος Π., «Η Αρχή και ο ρόλος της στην επαυξημένη προστασία της αξίας του ανθρώπου», σε Δόνος Π./Μήτρου Α./Μίτλεττον Φ./Παπακωνσταντίνου Ευ (συλλογικό έργο), «Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και η επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων», Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002

Βλάχος Γεώργιος, «Κοινωνιολογία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», 2^η Έκδοση, 1979

Καράκωστας, Γ., «Προσωπικότητα και Τύπος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2000

Κατρούγκαλος Γ. – Σαραφειανός Δ., «Θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερία», σε Γ. Παπαδημητρίου (επιμέλεια), Αναθεώρηση του Συντάγματος και εκσυγχρονισμός των θεσμών, Αθήνα 2000

Χρυσόγονος Κώστας, «Ατομικά & Κοινωνικά Δικαιώματα», 1998

Rivero Jean, «Οι δημόσιες ελευθερίες», , 1994

Burkert H., “*Some preliminary comments on the Directive 95/46/EC of the European Parliament and the Council of 24. October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data*» σε www.lex-electronica.org/burkert.htm

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία έκφρασης

Στο: <http://www.jurisconsultus.gr/pubs/uploads/706.pdf>